

МИЛОВАН ГОЧМАНАЦ

НЕОРОМАНТИЧАРСКИ ВРТЛАР НОВЕ МОДЕРНЕ

О КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ ВЕРОЉУБА ВУКАШИНОВИЋА

ТРСТЕНИК, 2016.

МИЛОВАН ГОЧМАНАЦ
**НЕОРОМАНТИЧАРСКИ
ВРТЛАР НОВЕ МОДЕРНЕ**
О КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ
ВЕРОЉУБА ВУКАШИНОВИЋА

МИЛОВАН ГОЧМАНАЦ

НЕОРОМАНТИЧАРСКИ ВРТЛАР НОВЕ МОДЕРНЕ

О КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ ВЕРОЉУБА ВУКАШИНОВИЋА

ТРСТЕНИК
2016.

УВОД

У долини Западне Мораве, на територији плодног пољопривредног земљишта, смештена је трстеничка општина, чије је средиште Трстеник, место једног од највећих индустријских постројења у Србији и богате културне надградње.

„Предео у коме је смештена трстеничка комуна лежи у западном делу крушевачке и крајњем југоисточном крају краљевачке котлине. Он такође захвата и делове пречаге између ових котлина, који се на северу простиру до врхова Гледићких планина Самара (922 м) и Смрдана (843 м), а на југ до североисточних огранака Гоча (М. Врх 992 м, Поглед 736 m и Чикор 739 м).“¹

Посебан значај за развој пољопривреде у овом географском подручју има Западна Морава, поред које су са обе њене стране у речном кориту од запада ка истоку до састава са Јужном Моравом у сливу са Великом Моравом и њене утоке у Дунав, саграђена богата сеоска насеља и град Трстеник. Западна Морава, Голијска Морава, у горњем свом току Моравица, дуга је 298 километара од свог извора на планини Голији до састајања са Јужном Моравом код Сталаћа, са

¹ Мирослав Д. Поповић, *Трстеник и његова околина*, Трстеник 1968, 1-2.

којом чини Велику Мораву. Тај моравски троугао српски песници опевају као митску светињу српског народа и дају му митске и религиозне квалификације и епитете. Слив Западне Мораве чине притоке са леве стране: Велики и Мали Рзав, Ђетиња са Скрапежом, Чемерница с Дичином и Гружа, а са десне Ибар и Расина. На целом простору сазидан је велики број цркава и манастира у којима српски народ као хришћански верници разним обредима славе рођење, свадбене обичаје, као и све обредно-култне празнике у славу плодности моравског земљорадничког, сточарског и воћарског подручја и његовог богатства. Народ подручја Западне Мораве, као и целог моравског подручја, вредан је и успешан у свим делатностима, и зато живи у доброј ситуираности, радној и обредној радости и у културно-просветној делатности. То се нарочито може односити на Трстеник и трстеничку комуну, која је и данас индустријски важан центар и културни центар од великог значаја за развој српске културе и српске књижевности.

„Границе комуне углавном су представљене извесним морфолошким елементима. Јужну границу чине североисточни огранци Гоча, чија висина опада идући од М. Врха (922 м), преко Погледа (736 м) и Чикора (759 м), до Илијине Главе (503 м). Одавде, југоисточна граница је представљена благим неогеним косама на размеђу између долина Западне Мораве и Пепељуше. Западна граница иде од М. Врха косама и пови-

јарцима између долина Попинске и Бадњевске реке, који се према северу спуштају у долини Западне Мораве; даље на север граница води косом Татарном до врха Међице (795 м). Северна граница се пружа гребеном планине Самар (992 m) до Превешког пута. Ту се она спушта на југ преко Суве Чуке (523 м), Збеговишта (537 м) и Орловца, и поново избија на долину Западне Мораве. Најзад, одавде, североисточну границу чини сам ток ове реке. У овако оивиченој области, поред Трстеника, смештени су атари ових места: Богдање, Брезовица, Бресно Поље, Бучје, Велуђе, Глободер, Голубовац, Горња Омашница, Горња Црнишава, Доњи Дубич, Доњи Рибник, Дубље, Јасиковица, Камењача, Левићи, Лободер, Лозна, Лопаш, Мачковац, Округлица, Осаоница, Озаци, Пасјак, Планиница, Почековина, Попина, Прњавор, Рајинац, Риђевштица, Стари Трстеник, Стопања, Стублица, Тоболац, Угљарево и Чаири.“²

Археолошке ископине на подручју трстеничке комуне показују да је ово подручје насељено још од праисторијског доба. Праисторијски људи су насељавали ове пределе погодне за земљорадњу, сточарство и воћарство. Срби су на подручје Западне Мораве дошли половином седмог века из прапостојбине Беле Србије северно од Карпата, у потрази за хумусним обрадивим земљиштем за потребе земљорадње.

² *Истио*, 4.

„Тако су на локалитету Тресаве, у атару села Пољне пронађени јама за становање, керамика са урезаним и обојеним орнаментима, камени чекић, бронзане спирале и игле са ушицама, статуете животиња, кремено оруђе и некропола са урнама. Постојање једног насеља потврђено је и на локалитету Крушак, у атару села Селишта, а још нека налазишта констатована су у атару села Лазаревац. И доцније, у античко доба, овај предео је био насељен. Али пошто се налазио у склопу провинције Далмације, у непосредној близини границе према провинцији Мезији, и с обзиром на то да је био удаљен од неких значајнијих управних центара, у овом пределу нису нађени остаци неких већих насеља. Истина, за потребе обезбеђења путева, какав је био онај који се, полазећи још од Приморја спуштао долином Западне Мораве и повезивао једно од највећих насеља западне Србије – *Malvezum* – са друмом *Viamilitaris*, као и онај пут који је од данашњег Крушевца преко Левча водио на север до скеле на Великој Морави, постојало је у овом крају неколико утврђења – кастела. Ова су, исто тако, служила и као обезбеђење од напада варварских племена или локалног становништва – разних илирских племена и другог староседеачког становништва – на римске легионаре, што је карактерисало период владавине римске империје на Балкану, приликом одвођења људи у ропство или извлачења разних пољопривредних производа

из овог богатог краја водом, преко Сталаћа, до Виминацијума (Костолца) и Маргума (Дубравице) на Дунаву.“³

Становништво трстеничке комуне налази се на говорном подручју северозападне границе косовско-ресавског дијалекта који се протеже до Краљева или манастира Студенице, где се граничи са источнохерцеговачким, у коме остају Чачак и Ужице, и шумадијско-војвођанским дијалектом, у коме остаје ушће Груже у Западну Мораву и Ваљево.

Основне особине косовско-ресавског дијалекта су старија штокавска акцентуација, са троакценатским системом, то јест, дугосилазним, дугоузлазним и краткосилазним акцентом у речима које се изговарају са екавском заменом јата.⁴

Поред Трстеника налази се Доњи Дубич, родно место књижевника Верољуба Вукашиновића, а у близини Доњег Дубича манастир Љубостиња. Манастир, посвећен Успењу Свете Богородице, саградила је кнегиња Милица у другој половини четрнаестог века.

„Црква има основу у облику тзв. Триконхоса, с једним кубетом са слободним ступцима и са припратом: фасаде су омалтерисане, али има камених розета, а первази врата и прозора укра-

³ *Исшо*, 9.

⁴ Павле Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика*, Нови Сад, 2001, 134-135.

шени су орнаментима резаним у камену. Очувана је и преправљена; у унутрашњости се сачувало нешто живописа на зидовима; на прагу, између припрате и цркве, урезан је натпис: *Прошомастѣор Боровић Раг...*, име мајстора – градитеља цркве.“⁵

Стара српска књижевност настајала је крилу феудализма као похвала и удивљење краљевима и царевима, племићима, деспотима, велможама и другима феудалним велепоседницима. Цркве и манастири су имали превасходну улогу у писању биографија, хагиографија, родослова, апокрифа, похвала и молитви којима се уздиже деспотство и владарска великодостојност феудалних богаташа. На другој страни, у сиромашном народу, усменим путем преношена је народна усмена лирска и приповедна књижевност, стварана у скромним материјалним условима и муко-трпном раду, казивана у као народне пословице, загонетке, анегдоте, да би се, нарочито у вечерњим сатима, усменим казивањем олакшао терет феудалчеве охолости, обести и кнуте, а у доба вишевековног потоњег ропства очувао национални идентитет и народни дух.

Српска средњовековна поезија развијала се у манастирима и у поетском естетском облику, те се данас може говорити о поетици старе српске књижевности настале у манастирима и на дво-

⁵ *Мала енциклопедија*, Просвета, Београд, 1978, 440.

ровима феудалаца. Похвалама и молитвама њоме се велича светитељска појава феудалаца у разним државним улогама и хвали њихова постојаност мученика и владара, са молитвеним жељама за њихов дуг живот.

„Ако бисмо поезију старе књижевности приближили савременим стандардима, могли бисмо рећи да је то, пре свега, поезија смрти и чежње за њеним превазилажењем, поезија смене очајања и наде. Затим, налазимо мотиве узбуђене савести, која у својој преосетљивости стачно траже испаштање и милост смирења.“⁶

На поезију крушевачких и трстеничких песника, који су реинкарнирали светачки ореол средњовековних владара и црквених великодостојника са изразитијим степеном религиозне индоктринације од почетка десетог десетлећа двадесетог века, када се у братоубилачком рату који су изабране вође вишепартијског система у име српског народа повели са великодржавним плановима, стала распарчавати социјалистичка Југославија. Српски писци су прибегли стилу средњовековног песништва да помогну цркви и манастирима који су добили значајнију, ако не и одлучујућу и пресудну улогу, у државном руковођењу и народу, реинкарнирањем и величањем моћи старе српске немањићке државе из времена њене територијалне експанзије и моћи. Отуда је и

⁶ Миодраг Павловић, *Антологија српског песништва* (XIII-XX век), Београд, 1964, 26.

та поезија пуна молитви, очаја, туге, плача над народом и његовом судбином у судбоносним временима која су народу доносила ратове и жртве, непрекидна страдања услед сукоба због неразумевања староседелаца и суседа, такође ратоборних какав је и српски народ. Да се не би распиривале националистичке великодржавне страсти, таква поезија, поезија надахнута српском религијом и феудализмом, у време социјализма је подвргавана оштрој критици, али је, зато, добила слободу и пун замах са распадом комунистичког правца у будућност и увођењем неофеудалистичког типа тржишног капитализма који траје већ два и по десетлећа.

Српски писци се све чешће позивају на Бога као на религиозно ванземаљско свемогуће, свевидеће и свемислеће биће, из разлога да помогну у одбрани свога народа од ратних страха које су захватиле балканско „буре барута“, а са Богом реинкарнирани су средњовековни и савременији светитељи и свеци, који својом експанзијом изазивају страхопоштовање и дозу страха код народа и његових песника. Религија је извршила снажан утицај на фабуларни садржај српских песника и са циљем моралног прочишћења душа веровних људи и оних који не верују, и са циљем комерцијале. Богаташи који финансирају да се у селима и градовима граде и што више цркава, ктитори су, као некада мецене, и издаваштва религиозних и литургијских штива.

Колико религиозна затуцаност и верска индоктринација може да буде штетна, говори историја људског рода у којој су најсуровији ратови и међусобне одмазде вођени из верских побуда. Познато је сурово деловање инквизиције у средњем веку, по чијим пресудама су спаљивани на ломачама многи слободномислећи људи, научници и писци, а књиге спаљиване.

У српској поезији истакли су се песници чије је стваралаштво надахнуто родољубивим осећањима и веровним одуховљењем. Истакнути српски песници дубоких мисаоних перцепција стварности, у тежњи за традицијом и дубоко веровном основом народног бића и сензибилне духовности, развијају снажнији но до овога времена дојам родољубивог националног патриотизма у поезији. Милијан Деспотовић (1952), Драган Јовановић Данилов (1960), Верица Тадић (1949), Милуника Митровић (1949) и други српски песници, модернистичким и постнадреалистичким стилем слободног стиха опевају рефлексивна подручја родољубивог и веровног одуховљења, инсистирајући на естетској и уметнички безвременој читалачкој вредности.

У данашњој поезији ваља разликовати религиозну поезију од духовне метафизичке поезије, какву, жанровски, у овом књижевном поднебљу пишу, на пример, још и песници Љубиша Ћидић (1937), Миомир Панин (1941), Верољуб Ву-

кашиновић (1959), Јелена Протић Петронијевић (1963), Љубица Петковић (1954), Љиљана Пантелић (1965) и други.

И њихова ововремена поезија везана је за црквено-манастирску духовност, али својом уметничком вредношћу, естетским особинама метрике и поетике, теже општем одуховљењу, код већег броја песника у слободном стиху, а у поезији Верољуба Вукашиновића метрички везаним строфичним структурама свих песничких облика и форми. Њихова поезија је реинкарнација метафизичке поезије, констатоване у средњовековној поезији и поезији класицизма седамнаестог века. У време рационализма у осамнаестом веку разум се ставља испред натчулног и измаштаног религиозног веровања, што је изражено у учењу Доситеја Обрадовића (1742-1811), који је омладини и народу саветовао да уче, да приону књигама, а не метанијама и црквеним бесмислицама. У деветнаестом веку романтичарско буђење нације и уметничког израза нарочито се до краја века изражавало са све мање утицаја религије на поезију, а код Бранка Радичевића (1824-1853) српска поезија остварује снажан успон уметничке вредности која проистиче из радости животу, сунцу, слободном мишљењу и световној љубави. Црквена, односно поезија молитви и литургије, тамне силе веровања у бесмртност, ослобађа, постепено, нарочито у двадесетом веку, место дијалектичком начину размишљања о животу и свету.

Предлогом *меџа*- у сложеницама са значењем после настала је сложеница метафизика и метафизички. Енциклопедијско тумачење ванискуствених феномена духовне лирике везује се за израз метафизички, који спада у метафизику. Настао је да се изразе мишљење, начела и узроци ствари, настали после Аристотелове (384-322 г. пре. н. е) физике. Метафизички има значење: који спада у метафизику, који се налази ван граница искуства, натчулни, натприродни. Мишљење метафизичке филозофије и поезије се бави оним што је изван граница искуства, изван временске стварности. Три главна проблема којима се бави метафизика су: бог, слободна воља и бесмртност душе.⁷

У новијој српској поезији појава песама Верољуба Вукашиновића са религиозном, литургијском и одуховљено метафизичком мотивском обрадом црквено-манастирских реликвија и еуфоничних духовних обреда, заузима посебно место и због тематике и због версификаторско-еуфоничне оригиналности. И његова поезија, као и поезија свих песника овога поднебља, преваходни сјај светости остварује на молитви Кнезу Лазару коју је у књижевној врсти похвала написала златовезом Јефимија Мрњавчевић (око 1349-после 1404) и песма љубави према Богу коју је написао Стефан Лазаревић (1374/5-1427).

⁷ Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Београд, 1966, 563.

Посебан утицај на поезију Верољуба Вукашиновића извршио је култ покојника и предака и култ биљака и дрвећа. Култ дуба, храста, липе, бреста, јасена окултно је постављен као култ прадавног, прасловенског дрвета вечне трајности. Појмовне вредности окултног приступа мотивима предака и дрвећа у Вукашиновићевој поезији повезан је са табуисаним предиспозицијама које ови појмови са собом носе. Табуи, чија је основна особина натприродно, постоји као главна особина свих религија и као особина хришћанске религије и православља.

„Очигледно постоји потреба за ширим одређењем табуа као религијског феномена одређењем у коме би биле интегрисане обе његове основне компоненте – анимистичка и манаистичка. Са тог општијег становишта *шабу* се може дефинисати као скуп негативних одредби (забрана, ограничења) којима се сажима понашање људи, а које проистиче из њиховог замишљеног односа према *нашприродном*.“⁸

У савременој српској поезији култ покојника и предака је нарочито истакнут, утолико истакнутији уколико је религиозна индоктринација јача. Српски народ се позива на своје покојнике и славне претке и из сећања на њих и из осветничких разлога. Са тим циљевима позивају душе покојника и предака и обасипају их разним

⁸ Душан Бандић, *Табу у традиционалној култури Срба*, Београд, 1980, 14.

хвалама и величањем њихових моралних, родољубивих и ратоборних особина и успеха. Српски народ верује да у покојнику, после његове телесне смрти, постоји бесмртна душа као невидљиви састојак људског бића, која га је одржавала и бодрила на рад и успехе за време телесног живота.

„У српском народу је општераспрострањено веровање да се људски живот не завршава у тренутку смрти, већ на одређени начин наставља. Оно се јавља у свим познатим религијским системима, па се може оквалификовати као општа карактеристика религијског поимања света. Идеја о наставку живота после физичке смрти заснива се не само на непознавању суштине овог природног феномена већ – како то истиче, на пример, Б. Малиновски – и на општем, исконском нагону човека за самоодржањем, на његовој немоћи да се помири са сазнањем да ће престати да постоји (183, 58). Дакле, по том општем веровању, смрт није крај живота, већ само његова трансформација, односно, прелазак из једног у други облик постојања. Но, представа о облику у ком човек наставља да живи после смрти није јединствена. Могу се издвојити два основна схватања: аниматистичко и анимистичко. Трагови ових схватања постоје и у нашој народној религији.“⁹

Биљке и дрвеће и њихово окултно тумачење такође имају важну улогу у Вукашиновићевој поезији. Флора и фауна су у поезији српских

⁹ *Истио*, 105-106.

песника све више представљани са стране ирационалне опсервације њихових магијских особина. Шумска станишта и домаћа радиност су у суживоту и заједништву, а шуме и дрвеће и биље су табуисани једнако као и живи свет у шумама и сеоским домаћинствима. Животиње, дивље и домаће, такође су у српском народу у подсвести и понашању. Схватане су и као мета опхођења са предиспонираним нагоном на бази ирационалности и предрасуда у саставу религиозне затуцаности и верске индоктринације.

„Ако бацимо поглед на веровања и обичаје нашег народа у вези са дрвећем, одмах ће нам пасти у очи управо њихов синкретистички карактер. Као што је то случај са животињама, у нашој народној религији су за различите врсте дрвећа (а понекад, зависно од краја, и за исту врсту) везане различите представе, од најстаријих, анимистичких, до сасвим христијанизованих. Међутим, однос народа према појединим врстама дрвећа најчешће се заснива на истим или сличним, традицијом утврђеним прописима, којима се, између осталог, институционализује схватање о опасности обављања појединих радњи и поступака.“¹⁰

Романтизам, који у себи носи осећање и емоцију испред разума, извршио је утицај на Верољуба Вукашиновића повезивањем унутрашње осећајности са бесконачним вредностима живо-

¹⁰ *Исшо*, 241-242.

та, емфатичких емоционалних стања са зави-
чајношћу. Од српских романтичара највећи ути-
цај на његову версификацијску виртуозност и на
метрички везани симетрични стих у строфичне
целине са богатом римом, извршио је Јован Јо-
вановић Змај (1833-1904). Змај је, међутим, и
пored позних снохватица, много световније духов-
ности него Вукашиновићева поезија. После Змаја,
велики утицај на Вукашиновићеву версификацију
и метричку симетричну виртуозност извршили су
песници српске модерне из прве декаде дваде-
сетог века: Јован Дучић (1871-1943), Милан Ракић
(1876-1938), Алекса Шантић (1868-1924). Вука-
шиновићева религиозна нијанса одуховљења и
светости у поезији, на веома високој скали од-
скаче од српског романтизма и српске модерне и
поставља у савремену српску књижевност нео-
литургијски феномен несна и несвесног, реинкар-
нирајући божанске поруке и обожење иновантном
еуфонијом пчелињег бруја и бруја манастирског у
оваплоћењу и оживљавању протеклих векова срп-
ског средњовековља. И Вукашиновић, као многи
песници који су се појавили у ово време, верује у
постојање „другог света“, то јест, живота после
смрти.

Веровање у Бога, у божју промисао која
прати и судбински одређује животе свих људи и
укупног живота и свемира, веровање је и много-
бројних религија и многобројних верских секти,
иако су научне дисциплине физика, хемија, био-

логија, као и дијалектички материјализам, давно доказале постојање материјалног у облицима стварности, те да судбина сваког човека зависи од тога какав је друштвено-политички и васпитно-образовни систем и какав се човек на њега окупи, а духовност и машту оставили свештенству и цркви.

Књижевни рад Верољуба Вукашиновића је данашња српска читалачка публика препознала као обожени смирај и мир одуховљења, прихватила је ритмички постављену метричку виртуозност као естетски изграђену радост уметничког трансфера и наградила га великим песничким наградама: *Милан Лалић, Печати вароши сремско-карловачке, Златина струна, Кочићево ћеро, Милан Ракић, Јефимијин вез, Србољуб Мишић, Кондир Косовке девојке, Хаџи Драган, Бранко Ћопић, Пећировански вијенац.*

„Раних деведесетих Верољуб Вукашиновић (1959), својим особеним лирским гласом, сликом и метром, укорачио је у сваковрсно разиграни врт наше поезије као већ готов песник, како би рекла Исидора. Првом песничком књигом *Чезња за вршом* (1993) наговестио је димензију једног митопејског певања и мишљења, прожету суптилним осећањем за сведеност у језику и елеганцијом стиха, за избегавањем општепознатих места и клишеа и тежњом ка проширивању тематско мотивског оквира кључне, стражиловске линије српске лирике. Та основна магистрала песничког писма остала је евидентна и после десетак пе-

сничких књига, што поетички и симболички потврђује и сам наслов најновије, веома запажене *Вршлар*“.

„Превасходно, Вукашиновић пажљиво изабира детаље из пејзажа који се осликавају у души, закупљајући мисао да изнова поставља стара/нова питања о себи и своме положају у свету, на међи између двеју узвишених тајни рођења и смрти, човека у драми бивања, његовог насушног смисла и веровања. Увек не идући трагом за *одливцима невидљивих знакова* попут Драгана Тодоровића, и његов песнички глас препознаје печате божанског присуства и скривених порука. Својим унутрашњим оком и он је загладан у одшкринуте двери између овог и оног света, помно ослушкујући обиље језичког шуморења.“¹¹

Поетеса и даровити књижевни критичар и есејиста, Милуника Митровић, у својој надахнутој беседи осветљава резултате књижевне критике у оцени духовне поезије Верољуба Вукашиновића, сматрајући је новим подстицајем овог времена да оствари уметничко-естетски израз божанског и, самим тим, лепог, у реинкарнацији ововременог народног одуховљења. Вукашиновић је препознат од стране књижевне критике и есејистике као национални лауреат који уме еухаристичком умил-

¹¹ Милуника Митровић (Косјерић), *Лирско ходо-чашиће Верољуба Вукашиновића*, Беседа у част уручивања књижевне награде „Хаци Драган“ Верољубу Вукашиновићу у Пожеги 2. фебруара 2010. године, Свитац, 61-62, Пожега, пролеће-лето 2010, 23.

ношћу и еуфоничном пријатношћу да људској јединки створи естетски порив и подстицај за смислом живота угроженог омасовљеним технолошким опасностима. Вукашиновић, као и Хаци Драган Тодоровић чију награду прима, „ходочасти по Светој земљи“, обнавља његово песничко биће шапутањем стихова „у тмини“, осећајући се захвалним даровитим песницима који га удостојавају награда и признања. Нема сумње, поезија Верољуба Вукашиновића је проговорила тихошћу и миром у људским душама, у времену најбућнијем од како се зна да свет постоји.

У свету још увек и данас постоје двојака тумачења постанка живог света на Земљи. Једно је идеалистичко, које потиче од веровања о настанку људске врсте од Бога, а друго материјалистичко које развој живих врста посматра дијалектички и мишљење заснива на еволуцији, које је, са поразом комунистичких друштвених устројстава, све ређе. То је парадокс, јер су научна и технолошка достигнућа и освајање орбиталне линије и свемира достигла максимално савршенство, које говори да на Земљи и у свемиру нема друге више силе, нити бога, осим тамне материје и тамне енергије свемира и гравитационе и магнетске силе која држи галаксије и звезде у међусобној орбиталној путањи. Постоје тумачења да веровање у Бога у људском обличју потиче од старих народа које су, по неким фантастичним новим тумачењима, посећивала жива бића на вишем технолошком ступњу, из свемира.

Половином деветнаестог века Чарлс Роберт Дарвин (1809-1882), енглески природњак, обишао је тадашњи свет острва и мора и постао творац материјалистичке теорије еволуције живог света на Земљи. По теорији еволуције пре четири милијарде година је у морској каши, под дејством молекула угљоводоника који је на Земљу пао из свемира са астероидом, развили су се први једноћелијски облици живота, који су се све више постепено развијали у вишећелијске врсте разноврсних облика и својстава у сталној борби за опстанак у природним условима прилагођавања средини и процесу природног одабирања. Живи свет се усавршавао најпре у мору, а од пре четири стотине педесет милиона година изишао је на копно, и ту еволуционо усавршио до људског бића. Да ли ће и данашњи људи, којих је на Земљи преко седам милијарди становника, и у ово време електронике веровати у бога, то јест, у натприродно биће од кога зависи судбина сваког појединца и свег живог света на земљи, или ће размишљати здравим разумом, на основу дијалектичког материјализма, зависи од облика владавине у свету и од манипулације застрашеним људима од даноноћне казне од стране владајућих и обогачених људи који владају светом.

Дарвинистички научно доказани еволуциони ток развитка живог света на Земљи као небеском телу, то јест дијалектички поглед на живи свет, искористили су творци научне кому-

нистичке мисли Карл Маркс (1818-1883) и Фридрих Енгелс (1820-1895), да би у својим *Раним радовима* научно доказали постојање човека, а не бога, у људској историји.

„Ми тражимо садржај историје; но ми у историји не нудимо откриће бога, него човјека. Да бисмо видјели красоту човјечјег бића, да бисмо спознали *развој рода у историји*, његов незадрживи напредак, његову увијек сигурну побједу над неразумношћу појединца, његово превладавање свега привидно надљудског, његову сурову, али успјешну борбу са природом до коначног постизања слободе, људске самосвијести, до увиђања јединства човјека и природе и слободног самодјелатног стварања новог свијета, основаног на посве људским, моралним животним односима – да бисмо све то спознали о његовој величини, није нам потребно да најприје призивамо апстракцију неког *бога* и да јој припишемо све лијепо, велико, узвишено и уистину човјечно; нама није потребан тај заобилазни пут, није нам потребно да истински људскоме утиснемо најприје печат *божанскога* да бисмо били сигурни за његову величину и красоту. Напротив, уколико је нешто *божанскије*, тј. нељудскије, утолико ћемо се моћи мање томе дивити. Само људско поријекло садржаја свих религија спасава им ту и тамо још нешто права на поштовање; само свијест да и само најлуђе празноверје у основи ипак садржи вјечно

одређење људског бића, иако још у тако изобличеном и унакаженом облику, само та свијест спасава историју религије, а особито историју средњег вијека од тоталног одбацивања и вјечног заборава, што би иначе свакако била судбина тих *божанских* историја. Уколико *божанственија* утолико нељудскија, утолико животињскија, а *божански* средњи вијек произвео је, свакако, довршење људске бестијалности, кметства, *ius primaenocit* итд.“¹²

Деветнаести век се више дистанцирао од заглупљивања средњовековљем. Људи су живели у мирнијим природним условима, па ипак су знали да су њихове радне навике, а не уживање у религији и веровању да су некаква виша сила, могле да сарадњу са природом учине подобном за живот у истој природи. Данас када је угрожена и претерано рањена природа постала сурови осветник због људске претеране похлепе која се огледа у сваковрсном хедонизму и у изградњи индустријских центара силе и моћи, људи на Земљи треба да се посвете смиривању природе путем примене научних поступака у заштити природне средине од сметлишта, заустављању отапања ледника, прочишћавању речних корита и изградњи сигурнијих обала.

¹² Маркс-Енгелс, „Откриће човјека, а не бога у историји“, *Рани радови*, Загреб, 1961, 148-149, у књ.: Марксизам мисао савремене епохе, БИГЗ, Београд, 1976, 25.

Док не дође неко ново срећно раздобље разума у еволуцији људског бића на Земљи, хараће ратови, неморал, религије, осиљени владари и богаташи, а обични, свакодневни, добри и љубави разумевања жељни људи ће живети у страху и молиће се религиозним иконама и иконостасима, и невидљивом, измишљеном богу, који ће, распет, ћутати и пред молитвама за спас и од најокрутнијих казни које само небрат и нечовек може измислити против невиног човека.

Друштвено-економске формације од првобитне људске заједнице, робовласничког периода, феудалног средњовековља, раног, монархистичког и империјалистичког капитализма, затим комунизма, и опет капитализма, али сада ортодоксно тржишног, проучавају социологија и друге друштвене научне дисциплине. Уметност античког доба, усмену народну уметност, средњовековну књижевност, хуманизам и ренесансу, класицизам, рационализам, рани и касни романтизам, реализам и модерну, модернистичке модалитете и иновације у књижевном стваралаштву до надреализма, предмет су књижевне уметности, књижевне теорије и књижевне критике, које не интересују међудруштвени односи класне поделе становништва на владајуће, уз које спада и црквена олигархија, и ропски потчињене и изабљиване масе, већ књижевноуметничка вредност народне и писане књижевности. У новије време, са победом националистичких снага у друштву,

истакнута је појава писаца који пишу у интересу владајућих кругова и цркве. Као што средњовековна, то јест стара српска књижевност, настала у међузависној сарадњи феудалаца и манастира, има одговарајућу уметничку вредност која се може тумачити и са становишта духовности, тако и оовремена поезија млађих српских писаца који пишу под јаким инспиративним утицајем средњовековља и религије може да буде тумачена преваходно као уметничка књижевна реч.

Та естетска страна поезије, уметничка вредност необичне харизматске духовности, постоји као књижевнотеоријска и естетска вредност и у поезији Верољуба Вукашиновића. Он је несумњивом снагом песничког талента и личне харизме заблистао на оовременом тамноосветољубивом небу „небеског народа“, небу српске савремене књижевности.

Поезија Верољуба Вукашиновића, песника који је највише домете естетске вредности своје поезије достигао крајем двадесетог и почетком двадесет првог века, иновирајући версификаторско-естетску виртуозност метричког и фигуративног израза песника српског романтизма и српске модерне у леглу романтизма и реализма, може се тумачити као твораштво нове српске модерне, сада настале у леглу и континуитету савремене српске поезије. Као творац нове српске модерне, Вукашиновић је истовремено и савремени српски

песник, који се оригиналном особеношћу оглашава творачком иновантном интуицијом и даровитом еуфонијом версификаторски обрађених мотива и појмова.

Ови скромни прикази немају циљ есејистичке оцене, нити књижевнокритичког вредновања. Хронолошки распоред обраде књижевних дела Верољуба Вукашиновића може указати на развој талента даровитог писца и његов књижевноуметнички израз у узлазној линији са најбољим писцима његове младе генерације српских писаца. Његова одлука да свој таленат оствари метричким стопама симетричном римованом верификацијом у време општег песничког израза слободним неримованим стихом савремене српске поезије храбра је, али је дала завидне резултате. Из његове поезије одуховљено се просипа иновантни сјај благоречја и милозвучја гордељивом и човекољубивом еуфонијом.

ПОЕЗИЈА ДОБРОТЕ И ЉУБАВИ

Верољуб Вукашиновић(1959) објавио је збирку песама *Чешња за вршом*,¹³ најављујући српској књижевности поезију особене вокације и снохватичког милозвучја.

¹³ Верољуб Вукашиновић, *Чешња за вршом*, Београд, 1993.

У својој поезији Вукашиновић полази од свесловенства и бога свих Словена. Његова слика се оваплоћује у чежњи за вером, успоставља се ирационални кодекс цркве, а време враћа у средњевековље и време пре и за време рођења Христа.

Еуфонични снохватички тоналитет Вукашиновићеве поезије разликује се од укупне песничке вокације српске књижевности до последњег десетлећа двадесетог века. Нова, „победничка“, друштвена кретања узроковала су и нове тонове у поезији, која је пробуђени пратилац народних стремљења. Новина у тим стремљењима је ирационализам обожења и промена комунистичког у тржишно капиталистичко друштво. У српској књижевности многи талентовани песници су проговорили еуфоничношћу и емфатичношћу верског надахнућа у складу са експанзијом утицаја религије и цркве у укупним стремљењима српског народа и друштва.

Реч је о новијој песничкој генерацији импозантне даровитости и версификаторске оригиналности. Неки од њих усавршавају слободни стих без риме, изражавајући најтананија осећања љубави за старину из давних векова, значајну за уздизање вере и религије. Верољуб Вукашиновић прибегава и једној и другој форми, усавршава и слободни стих и везану метричку форму у строфичним целинама.

Тежња за снохватичким ирационализмом у српској поезији датира од Јефимијиних дана. У песми „Слово о уму“ Сава Немањић (1175-1235) пева:

*Наш ум да буде
на небесима у њедању,
на красотиама рајским,
у сјајанима вечним,
на анђeosким зборовима,
у живој оне...*

Јефимија Мрњавчевић (око 1349-после 1404) у песни „Похвала кнезу Лазару“ пева:

*Колико више у нејролазном и великом,
што си примио од Бога.*

Тиме ураћа од световног, телесног, у сновхватичке ирационалне визије прихватања царства небеског.

Верољуб Вукашиновић у својој збирци песама *Чезња за вришом* креће се између небеске и земаљске мотивације да оснажи веру, као у песни „Свети архангели“. Пчеле у његовој поезији су пчеле верских храмова, архангелских ореола светачких, да снага меда (верске сладости и мира) донесу срећу народу, реинкарнацију религиозног сновиђења.

У песни „*Брање биља*“ помиње се биљарица вила. Она долази у сан да открије тајну чудесне биљке. Брест је, као и леска, у Срба света биљка, расте обично око дворишта и има заштитничку моћ над домаћинством. Биљарица вила је чест мотив епске народне поезије. Таквих мотива има у збиркама Вука Караџића, код Божишића (Бал-

тазар, 1834-1908) и других. Биљарица вила је пријатељ човеку и налази му се у невољи у одсудним тренуцима.

Песмом „Обраћање лески“ Вукашиновић продубљује тематику мита из биља и пева тамне мотиве страха од могућег избијања рата. Леска је у народу симбол здравља. Има магичну снагу: у њу не удара гром. У објашњењима Веселина Чајкановића (1881-1946) чобани, кад загрми, ките се њеним лишћем, или га међу под појас, или се склањају под леску. По Чајкановићевим речима, „леска је дрво знања. Ко би метнуо у уста месо од змије која под леском живи, разумео би говор животиња. Ако би појео срце те змије, томе би свака травка рекла од чега је лек“. Због све светости ове биљке, Вукашиновић пева:

*Њрими нас у своје
склонишће
Лешчице
По Боју сесѣрице.*

Осим митске улоге у народу, у песми Верољуба Вукашиновића леска има и верско обељежје религиозне свељубави. Зато је кити деминутивима из народне поезије и дарује снагу верског надахнућа. У песми „Липа“ са сличном мотивацијом пева о липи:

*У мени цвеша
једна ѡрасѣара
словенска липа.*

*Испод њене круне
улазим у храм
и разјоварам кришом
са заборављеним
бојовима.*

Као храст и тисовина, и липа је свето дрво код старих Словена. Храст је дрво познато и у старим индоевропским религијама. Храст је дрво од кога се узима стабло за бадњаке. Храст је и запис у селу, веома старо дрво под којим су се доносиле сеоске пресуде. Од записа полазиле су свете литургије.

У песми „Храстан“ Вукашиновић опева исту ту древност и повезује храст са Светим Савом (Растком Немањићем), Светом Гором. Шума, дрвеће, древност, светост, тајна веза са прастарим религијама, са српским средњовековљем, у овим песмама необичне моћи и снаге, доминирају као праснага и молитвена жеља и чежња за нечим што се призива ради обожења. Мит из биља складно се сажима са религиозним снатрењима и уздизањем у веру и религију.

Поезија ове збирке је поезија љубави према завичају и своме народу. Њоме се призива мајка на пропланцима („Гљиве“), планинска обличја Гледићких планина, падине и пропанци у чијем је подножју песник рођен.

Вукашиновићева поезија је заснована на љубави према предачком пореклу и искони у којој је укорееен. Она наставља или следи књижевно

помодарство овога времена да се описује сопствено предачко порекло и истичу корени сопствене лозе и њихова величина, нарочито у ратним сукобима на Балкану.

Општа одлика Вукашиновићеве поезије је и дискретност, каква је, као лаким додиром кичице вештог сликара, у обрисима дата игра љубави („Воће“, „Врт“). Чежња за вртом је чежња за исконским, прастарим. При повратку у тај врт неминовна су свратишта свети српски храмови и стари обичаји („Бадње вече у граду“, „Љубостиња“, „Молитва у Каленићу“, „Лестве“).

Његове песме су пуне љубави према родитељима. У песми „Отац“ обрађивач земље говори о водама и травама, о пчелама и славама, о сетвама и жетвама. Његове речи нимало нису просте, него су основа и темељ самога живота и опстанка.

У песми „Љуљашка“ отац је направио љуљашку, а та је љуљашка оно што се на земљи може приметити и наслутити. Та љуљашка је овоземна и оноземна. Песник је открио општу визију њихања у злу и добру, љубави и мржњи, успону и падовима, светлости и тами, речи и безречја. Та љуљашка је вечито сродство порекла и потомства, трајања. У песми „Стара кућа“ та љуљашка не дозвољава да:

*зврји ѡразно ођњишће
око која се
окуђљаху ѡреци.*

Световне су песме „Улицом“, „Слике са путовања“, „У заклону“, „Догађај“, „Голубица“.

Ова књига указује да је Вукашиновић песник веома избирљив у налажењу мотива и усклађивању својих узлета. Даровита елиптичност је и мисаоно просветљење тамног у људском бићу. Исказала се вечност и њена суштина осмишљена погледима овога времена. Тиме је остварио још поетичније продубљивање мотива живота и стварности, јер и сама људска мисао је вечна и безгранична.

МИТСКО ПОВЕСМО НАРОДНОГ МОЛИТВЕНОГ БДЕЊА

Верољуб Вукашиновић је објавио збирку песама *Повесмо*¹⁴ са тридесет пет песама у циклусима: Молитва, Златна жица, О прецима и свецима, Растул гора, Залудно семе, Пчела.

„...*Повесмо* је реч која нестаје из руку и радиности, која ће остати *Бела мешафора*. Колико је таквих речи које се опраштају од свог изворног смисла очитованог у начину живота. Изневеравање једног начина живота увек води изумирању једног живог смисла у речима. Али, оно што траје установљују песници, чувари смисла.“¹⁵

¹⁴ Верољуб Вукашиновић, *Повесмо*, Нови Сад, 1995.

¹⁵ Миодраг Радовић, Верољуб Вукашиновић, *Навешено дело*, 57.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића *Повесмо* насловљена је насловом песме „Повесмо“ из циклуса Златна жица. Сама реч *повесмо*, има значење: „свежањ вуне, кудеље или лана што се веже око преслице.“¹⁶

Уз именицу средњег рода *повесмо* обично иде придев *мекано*, као епитет, а може се односити на мислене појмове у њиховом фигуративном значењу. Повесмо својих летаргичних литургијских мисли и осећања Вукашиновић повезује са повесним, односно оним што описује и истражује историчар у народној прошлости, повесничар који описује повест, то јест наука која истражује и проучава ток развика природе и људског друштва, прошлост народа. У Вукашиновићевој песми епитет стоји уз заједничку именицу *мотовило*, која може имати синонимно значење са *повесмом*, односно *кануром*. Означава витло за намотавање предива, конца који настаје увијањем вунених влакана прстима преље која за појасом држи кудељу. Мотовило има и фигуративно значење превртљивог човека чијем се казивању и речи не може веровати. Песник апострофом даје мотовилу посебно емоционално значење, истиче његов значај у повести народној, а затим понављањем глагола свијати појачава значење повесма у прошлости народа. Следећа два дистиха посвећује светлости, небесности и древности, и трајности

¹⁶ *Речник српскохрватскога књижевног језика*, 4, Матица српска, Нови Сад, 1971, 504.

предачке словесности, у значењу поседовања разума и, као у четвртом дистиху ове песме, умећа књижевне писмености. Други део првог, трећег и четвртог дистиха у Вукашиновићевој песми је епитет, атрибут, придев у симболичној метафорској фигуративности обележавања древност народног повесма из кога светли повесно, небесно, словесно. Гордост прохујалих векова изражена је игром речима и фонетском сличношћу римованих речи повесно, повесмо, небесно, словесно, као и фигуром понављања у другом дистиху. Примена хомонимије у сваком другом стиху доприноси посебној врсти еуфоније старине, древности народне, ограничено са емфазом литургијског расположења. Емоционални утисак се појачава психолошком паузом после првог стиха у сваком дистих, као и преплетеном римом у складном вертикалном низу. Истовремено, одликом епифаније, Вукашиновић у сваком стиху своје поезије, као и у овој песми, појачава утисак хришћанске религиозности светачког ореола просветљења и одуховљења на основама веровања у постојање Светога Духа којим је зачета жена Јосифова, Марија, и родила Спаситеља света и творца религије хришћанства чијим се проглашавао учитељем и царем, због чега је у тадашњем римском царству зверски мучен и од стране свог народа и од стране римских легионара, и издахнуо разапет, са венцем од трња уместо круне на глави. Потоња литургијска и укупна књижевна баштина српског народа разним обредима и поезијом слави Светог

Духа, Оца и Сина, сматрајући да је Исуса Христа сам Бог прихватио за свог Сина и Спаситеља човечанства, ускрснућем у духовном светлу небесности као невинна жртва клеветничког потказивачког пољупца Јудиног за награду од тридесет сребрњака. Српска религија, као и хришћанство у свету, ангажује и талентоване писце, какав је и Верољуб Вукашиновић, да књижевно обрађују мотиве повести народа и хришћанске религије да би се народ обожио, сложио и умножио према постављеним програмским начелима читаве друштвене заједнице. Из Вукашиновићеве песме, невелике бројем речи, али веома садржајне избором појмова и њихових значења у правом и фигуративном метафорско-симболичком смислу, осијава светлошћу победничке гордости и самоуверења у исправност пута који се, и у књижевности, трасира у интересу народа. Из његове песме говори народна древност и патина старине српске лирске народне усмене поезије.

*О мошовило
йовесно*

*Свило се свило
йовесмо
Из њега свейли
небесно*

*Семе у нама
Словесно*

Реч повесмо, ијекавски повјесмо, Вук Стефановић Караџић (1787-1864) је у *Српском рјечнику* објаснио код речи *редити*:

„Пошто се кудеља (или лан) извади из мочила и просуши онда се *набија* ступом (а лан трлицом); па се по том почне редити: најприје се *маха на махаљници*, па се онда *оїребљена оїребло*, послѣје огребла *їерја се на ївозденој їерјаници*, послѣје тога *їерјају се їовјесма малом їерјаницом*, па су већ онда повјесма уређена. А оно што остане на огреблу и на перјаници, зове се *свак* и послѣје се *їребена їребенима*, и од њега бива *влас* (мали и велики); а што остане на гребенима оно су већ *кучине*.“¹⁷

Циклус Златна жица садржи и друге песме посвећене повесму. У песми „Запис о дару“ повесмо је стиховно. У њему песник слаже обожену тихост под липама манастира у пчелињем брују. Стиховно повесмо је метафорски израз за песников песнички таленат, сложеност златних жица изнијансираних еуфоничних пређа које испреда вретеном народног извора древности и уметничке непоновљиве даровитости. Тананост уметничког израза песник увија о танко вретено народне изворне радиности у тихим и ситуираним дома-

¹⁷ *Српски рјечник, исцїумачен њемацкијем и латинскијем ријечима*, Сакупио га и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, У Бечу у штампарији јерменскога манастира, 1852, Београд, 1975, 647.

ћинствима у којима се укућани међусобно поштују и уважавају у старосном хијерархијском распону од детињства до дубоке старости. Придев сновни као епитет уз именицу године поставља однос песникових снова коју сања, године сновне су године снова, али и године које се заснивају на сновању, навијању попут пређе за ткање. Песник се поставља и као сновач, то јест као покретач оног стања у које је, као у душевну летаргију, упао зарађени и разбрађени народ, па одатле да крене у будућност нових одуховљених нада, нових породичних и националних успеха, да се, враћен коренима, постави оптимистичније и према будућности. Зато стихове намењује прељама, старим прељама их дародавно посвећује из љубави према завичајној родној кући и према свом народу.

*У сѣиховно ѿвесмо
слажем ову ѣихосѣ*

*О ѣанко вреѣено
увијам ову ѣананосѣ*

*Исѣредам ѣређу
од сновних ѿгодина
Прељама сѣарим
на дар*

Искони народној посвећује циклус златне жице, као и укупно своје песништво. Златна жица истоименог цуклуса у песми „Златна жица“ искон осветљава новим сјајем светости и светлости, јер

се њоме упућује народ у видело које исијава светлошћу у корист народне будућности. Обредна еуфонија божићних народних песама оснажена фигуром понављања на крају песме, ради емоционалног истицања значаја народног просветљења посредством лирских паралелизама као честим стилским облицима у поезији ове збирке.

*Извила се
злаћна жица
из искона*

*Да нам светли
од видела
од видела*

Прело је народни обичај у прошлости, који се уобичајавао у претходном веку у време младог кукуруза који су момци спремали за храну на ватри око које би седеле старије и млађе жене и на кудељама преле вуну или тежину. Вечерњи сас-танци су се организовали у јесен или у зиму да би се момци и девојке, уз песму и поред преља са кудељама о струку, упознавали и женили и уда-вали. Народни обичај је имао и особине обреда, па су се на прелу певале и обредне песме разних садржаја и намена. Вукашиновићева песма „Прело“ одликује световни лик преља које су зачеле прело на почетку, то јест у искони народног постанка. Култни обред који је овде изражен метафорски као рад прамајки на небеском плетиву постанка и опстанка народа, песникови стихови призивају да и данас прелом прамајке покрију

народ да га заштите од беле куге и нестанка, као и од нових ратних пошаста које прете и човечанству и народу коме песник припада.

*На ђочешку
зачело се ђрело*

*Прамајке ђлеле
небеско ђлешиво*

*Заојрнуле нас
да не назебемо
ђод звездама*

Појаве у природи у буђењу пролећа песник посматра кроз дародавност бога који изгрева и јавља се кроз видило кроз расцветали глог. У песми „Пролећно сунце“ бог је давни створитељ свега на земљи, бог за који се верује да је хришћански прабог, али и бог ововремени који оживљава пролеће и расцветава биље будући живот на земљи. И овде бог је више световна заједничка именица него властита именица творца Бога кога слави црква. У песми бог је метафора којом се даје израз промене годишњих доба и буђења природе насемене и плододатне.

*Из древној луја
изјрева давни
бој
Кроз видело се
јавља*

*Кроз расцветали
јлој*

Игром речима у лексичкој, сугласничкој и самогласничкој хомонимији, каламбурном употребом хомонимних лексема, песник саставља оригиналне примере обредних разбрајалица, инспирисан верским народним усменим песмама и различитим врстама усмене народне лирске поезије која се пева у народу приликом обреда и посела.

Применом епитета, контраста, персонификације, метафоре, хиперболе и алегорије, а нарочито лексичком наклоњеношћу старим речима и изразима који од давнина постоје у пранароду српског постојања, Вукашиновић ствара слику праоца опчињеног божјим даром који је створио народ, али је та ватра коју је праотац запалио утињала, па песник снатри над запретеним жаром. У песми „О ватри“ у малом броју елиптичних стихова песник је испевао снажну рефлексивну поруку о вечитој дужности песника да буду будни над судбином људи и народа, јер се, и по дијалектичком материјализму, песници сврставају у пробуђени део народа. Стихови су световног карактера, а песнички таленат опеван метафором и симболом, јер божји дар је уметнички израз којим песници служе народу и уметничкој вредности књижевних дела.

*Праоџац
исевао ваџри
оџчињен божјим
даром*

*О ваџри
и ја снаџрим
над заџреџеним
жаром*

На почетку збирке песама *Повесмо* је песма „Молитва“, као уводна песма целе збирке, којом се одређује религиозно-хришћански, библијски, црквени и обредни епифанијски модел песама. Песма се заснива на религиозно-молитвеној подлози црквене поезије, али је њен општи естетски израз утиснут у фигуративни сплет обредне световности, која поезији ове збирке даје особину високе уметничке вредности. Из побожне скрушености и застрашености богом песник излази у светлост видеља из кога се химнични хвалоспев богу поставља шире и световније у односу на литургијске каноне певане молитвено у црквама и манастирима. Апострофом и другим особинама реторичке и беседничке фигуративности, Вукашиновић се према Вишњем поставља световним одликама народне усмене лирске поезије, али и библијски, јер псалмички поставља у песму молитве опште истине о свету и учењу о њему, придајући му реторичка и химничка обележја општег херојства древности, о којој, према песниковом мишљењу, ни данас се не зна поуздано све. Најлепше у овој песми је што се њоме сугерира учење као способност која не може да превари, која се стално обогаћује сопственим

радом на личном усавршавању образовањем и моралним и честитим понашањем. Ако постоји ратоборно, прљаво понашање међу људима, а постоји, и то у драстичној и трагичној мери, онда се и молитва може сматрати једним од начина чистог понашања, јер се молитвом свако може сам у себи смирити и учинити братом и другом сваком човеку. Сновидост којом песник види мотив који испевава особина је Вукашиновићевог естетског поступка, као код Јована Јовановића Змаја (1833-1904) на крају периода романтизма у деветнаестом веку ка почетку двадесетог века, у његовим снохватицама, у којима је испевао велики број песама по узору на народну лирску и епску поезију. Вукашиновићева сновидост није ортодоксно снохватичка, али је сановито молитвена са конотацијом узвишене и достојанствене гордости којом опонаша молитвени манастирски бруј у достојанственој веровности.

*Вишњи, Вишњи, разбери ме
Сним ли санак или видим...
(Народна песма)*

*Вишњи, Свевишњи
Помози, расветли*

*Размакни што море
У мени дубоко*

*Дај ми да видим
Што не виде око*

*Тајну дубина
Славу висина*

*Дај ми да сазнам
За што сам саздан*

*И да ли заиста
На Тебе сличим*

*Или сам причин
У људској причи*

У својој збирци песама *Повесмо* Верољуб Вукашиновић опева обредне мотиве хришћанских култних обичаја и веровности. Опева претке у сагласности са свецима, пева похвалу пшеници, коледо као стару сеоску обредну игру, бадњак као чувара куће, персонификујући га и дајући му особине светитеља коме се радују укућани као рођаку и најдражем госту.

Инспирисан народним ређалицама, брзалицама и разбрајалицама, или инспирисан само њиховом фонетском хомонимијом, Вукашиновић гради низ успешних версификаторских и естетских слика које ствара коришћењем лексема из народне предачке древности и даје им нови естетски и емоционални опсег. Песма „Рустул гора“ је нон-сенсни садржај који чине хомонимне речи које могу имати одлике страдодревних израза враћених у игру данашње омладине. Може се користити и као разбрајалица и брзалица са парном и обликом удвојене риме. Песник је инспирисан и

идиличним мотивима и лексичким и синтагматским облицима народне лирске поезије сакупљачке збирке Вука Стефановића Караџића.

*Ој брекињо
субрекињо*

*Русџул ѿоро
заѿоро*

*У заѿорје зађох
јелене нађох*

*Јелени ме одведоше
на ранило на ѿјило*

Збирком песама *Повесмо* Верољуб Вукашиновић је потврдио и изнова доказао свој таленат да иновира савремено српско песништво оригиналним, новим естетско-стилским приступом поезији народне баштине и манастирске еухаристије. Његово стваралаштво у области поезије у овој збирци потврдило је у најави даровитог песника који је, изненада, запевао издвојеним, а оригиналним, поетским опсегом мисли и емоција, дајући им идиличну еуфоничност и епифанијску одредљивост и упорност, са благе дистанце гордости и тихости. Његова поезија је одсјај људске доброте и честитости, којима посредно и са дозом бунта и опомене, упозорава на опасност од одрођавања и бежања од молитвеног и побожног у народном бићу.

ОБОЖЕНА ПЧЕЛИЊА МЕЛОДИЈА СВЕТОСТИ

Верољуб Вукашиновић је објавио збирку песама *Како је тихо, Господе*¹⁸ са четрдесет песама у циклусима Дозив грлице, Пчелињи псалми, Крин у руци неимара, Молитве ослабљеног, и једном песмом испред првог циклуса у збирци.

„Једном речи, песме у књизи *Како је тихо, Господе*, у својој једноставности, у свом настојању да досегну дубље везе између нашег таштог, пролазног живота и света и оног који сјаји са небеских висина, казујући нам да се свако људско зрно креће по његовим законима, у нечем што је тешко уоквирити критичком прозом, а јесте и доброта, и милост и тиха нада да нисмо остављени на пустом друму постојања – те песме показују да се једна снажна, добра струја нашег песништва и посредством ове књиге исказује као жива и охрабрујућа.“¹⁹

„У овим песмама молитвене тишине и духовно-верског озарења приметна је нота изразите везаности за један дуговремени и веома плодотворан ток наше песничке традиције.“²⁰

¹⁸ Верољуб Вукашиновић, *Како је тихо, Господе*, Београд, 2000.

¹⁹ Мирослав Егерић, *У смерној илавести*, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, 61.

²⁰ Милета Аћимовић Ивков, Из рецензије, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, корице.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића *Како је тихо, Господе* насловљена је према наслову песме „Како је тихо, Господе“. Песма је написана „У порти Љубостиње“, манастира коме је посвећена цела збирка. Састоји се од три катрена написана осмерцем са цезуром после петог слога. Тросложне речи на крају стихова метрички везаних катрена ритмички дактил везују за претходни акценатски систем наглашених и ненаглашених слогова метричког система версификације и са особинама јампске метричке стопе. Јампски стих у Вукашиновићевој песми изражава одлучност испољену у манастирској вери, исказану реторичком хиперболисаном патетиком, каква се налази у неким родољубивим стиховима Ђуре Јакшића (1832-1878) у његовој песми „Отаџбина“, или у десетерцима драме „Јелисавета“. Иако је Вукашиновићева песма написана у манастирској побожној тишини, њена инспиративна нит је сугестивно борбена, јер су истакнуте јаке емоције веровне епифаније у чијем ореолу миришу липе и чују се молитве стишане и смисаоне поредбено са шапатом везиље у кнежевој порти и тихости бољјег храма. Да би се постигла емоционална снага реторичке мисли, примењена је инверзија. Тако, пчеле златасте, пчелињак монашки добија истакнути значај не само другог катрена него и целе песме, нарочито због најављеног поздрава сестринству монашком од само Господа. Господство високопоштованих српских светитеља, велможа, племића, кнежева, господа и госпође недодириви

у светачком ореолу средњовековља, манастирско сестринство, у тишини манастира и порте манастирске под липама, у пчелињем брују из монашког пчелињака – атрибуту су неофеудалистичке епархијске величине новог господства које игра доминантну улогу у бризи за народну обоженост која стиже од оца небеског којима се непрекидно, са побожном веровношћу, упућују молитве. Песник повезује средњовековну прошлост са данашњицом, нудећи религију као прибежиште у молитвену тихост у којој се чује молитвени, као пчелињи, бруј.

*Како је тихо Господе
У овој порти кнежевској
Миришу лиле јоспође
У свештој срми словенској*

*Долећу ичеле злашасте
Из ичелињака монашкој
Сестринству поздрав доносе
Од оца нашеј небеској*

*Како је тихо Господе
У овом храму осаме
Чују се само молитве
И умни шајкаш везиље*

Религиозни мотиви у Вукашиновићевој поезији ове збирке могу се тумачити као црквена поезија и дидактична поезија, и као поезија са извесним општијим, библијским мотивима, обрађе-

ним световном лириком. Молитве у његовој збирци нису жанровски истоветне са молитвама из средњовековне књижевности. Као црквени жанровски мотиви молитве Вукашиновићеве збирке обрађују и световне и манастирске теме, али увек на бази молитвене стишане скромне веровности.

Важан утицај на поезију српских песника који стварају од деведесетих година двадесетог века и у првом и другом десетлећу двадесет првог века под утицајем религиозне индоктринације извршила је средњовековна књижевност. Интенције и разлози и побуде овог жанровског књижевног стваралаштва и друштвене културе уопште остале су приближно исте.

„Негована тако у манастирима, који су уживали заштиту и подршку владара и високог племства, писана од стране калуђера, који су најчешће и сами водили порекло из владајуће класе, средњовековна књижевност наших народа је нужно морала бити веран израз нашег феудалног друштва и служити у првом реду његовим класним интересима. Како су, усто, манастири били једино место у коме се могла стећи основна писменост и више образовање, а калуђери – једини учитељи и васпитачи, сасвим је природно што се и читалачка публика у то доба састојала поглавито од представника цркве и владајуће феудалне класе. Уколико су садржаји извесних дела могли бити познати и ширим слојевима народним, то је бивало само посредним, усменим путем, нарочито преко беседа и проповеди које су

свештеници и калуђери држали по црквама и манастирима. Због те класне повезаности наша средњовековна књижевност је морала бити тенденциозна, тј. она је имала за циљ да у феудалном друштву изграђује и учвршћује нарочито оне основне назоре, друштвене, политичке и моралне, од којих је зависио опстанак и напредак феудалне државе и феудалног друштвеног поретка. С једне стране, дакле, она је, разрађујући непрестано основно учење хришћанске догме о ништавности и пролазности земаљског, материјалног живота, врло много доприносила да се човек средњег века не само резигнирано мирио са свим животним невољама, и да, дајући *боју божје, а цару царево*, налази и за све утеха у будућем загробном животу, него и да, прихватајући аскетизам као највиши степен духовног и моралног усавршавања, потпуно заборави на све друштвене неједнакости и неправилности које су доносиле класне разлике феудалног поретка.²¹

Средњовековна поезија је извршила највећи утицај на писце крушевачког и трстеничког поднебља посредством поезије Јефимије Мрњавчевић (око 1349-после 1404) (*Молишва кнезу Лазару*) и Стефана Лазаревића (1374/5-1427) (*Слово о љубави*). Јефимија Мрњавчевић је, после преласка у манастир Љубостиња где се замонашила,

²¹ Драгољуб Павловић, *О нашој књижевности феудалној доба*, у књ. Тоде Чолак, Недељко Мијушковић, Поезија и критика, Илустровани часопис Развигор, Београд, 1985, 29-30.

извезла златним везом стихове песме „Молитва кнезу Лазару“. Песма спада у жанровску врсту похвала у старој српској књижевности.

Дођи на њомоћ нашу, где да си
На моја мала њриношења њоїледај
и у мнојо уброј ово,
јер не њо заслужи њеби њохвалу њпринесох,
но њо сили малоја ми разума.
Зајњо и мале најраге очекујем.

Но ниси њако њи,
о мили мој њосїодине и свеїи мучениче,
малогојадљив био
у њројадљивом и маловечном,
колико више у нејролазном и великом,
шїи си њримїо од Боја

Јер њелесно њуђу мене
међу њуђим исхранио си изобилно.
А сада двосїруко молим:
да ме исхраниш
и да уїишаш буру љуїу
душе и њела моја.

Десанка Максимовић (1898-1993) се инспирисала молитвеним везом Јефимијиним, али је певала и под инспиративним утицајем Сапфине (600. г. пре н. е) поезије, а у хришћански инспиративни мотивски садржај уносила паганску древност општијих световних инспиративних обиља елегичне туге. Спајала је паганско са хришћанским без емоционалних халуцинаторних стања. У

песмама које је писала у периоду између два светска рата уз милозвучну побожност осећа се објективна реалност и обележје световности јер религиозно надахнуће осећа разумом, а не ем-фазом индоктринације. У збирци *Тражим њомиловање* (1964) слово љубве и песникињу опева песмом „За песникињу, земљу старинску“. Песникиња је сродна са земљом родном и поезијом природе, песникиња је земља и њена мелодична поезија, слово љубве изниче из старинства и мелодије октобарских шума и бајковитих родних предела.

За песникињу, земљу старинску,
за њене вечије реквизиције
и шаблоне,
за небеса која нежношћу кичије,
за пашеиичне сукобе васионе,
за ливаде никад игиле сије,
за лирику мириса и месечине,
за презрене априлске џлавети,
за октобарских шума букиине,
за сликовиости њину прасиару,
за бајку што је иише иње.

За земљу,
за мелодичности њене поезије,
за богаиство рока
иланинских њених одјека,
за њених пошока слободан слух, млади,
успаванку што је усред ушћа
јева река, за здравице што их из камена
напијају водоиади.

За земљу,
за слово љубве,
поезију љубавну њену,
на магријалу воденој цвећу,
за свадбену песму белој трава,
за јулској неба збирке сонета,
за песника који воли и сања,
за коса, за славуја,
за њећа, за свакога
који је био у немилости –
помиловања!

У песми „За бранковинског сељака“ Десанка Максимовић тражи помиловање за српског сељака – хајдука који се кроз српску историју понаша ратоборно и непомирљиво са ма каквим системом, јер је сељак српског поднебља бунтовне и рушилачке природе. То нису социјални мотиви бунтовности јер је сиромашан народ застрашен својим положајем у сиромаштву, већ мотиви устаничке природе српског живља који показује осиљено понашање, нарочито у богатству и угодном животу, мењајући устанички системе и када за то нема никаквих разлога, изражавајући своју ратохоличарску геноцидну нарав колективног линча и прљаво „јунаштво“. Патријархално српско село је постепено изостајало из родословне патријархалности од периода између два светска рата, у време Другог светског рата било је у братоубилачком расколу четника и партизана, а у време развоја комунизма снадрило о новом монархистичком уређењу, које се националистичким устанком од почетка деведесетих година двадесетог

века реинкарнирало и ускладило са истовременом религиозном индоктринацијом. Охолост и злоторско иживљавање окултног револуционисаног „бога“ у себи против недужних жртава свих боја и убеђења је и сурова ововремена стварност у којој српски сељак и даље има доминантну улогу у превратима, увек мора неког да бије, ратујући непрестано неки нови светски рат. Жртву на коју пружи јудински прст неки „важан“ „одозго“, отимачки расположен и никад задовољан свим око себе одабере и у свом племену, а незадовољан је и охол и кад се обогати. Поредбеним метафорским сликама Десанка Максимовић једрину српског сељака своје завичајности подиже на пиједестал култне слободарске тежње српског народа у свим временима, у којима непрестано и ратоборно тежи обједињавању српства и територијално и епифанијском обоженошћу, а под утицајем домаћег алкохола од шљиве, и на штету мира и у самима себи и међу собом, и на штету светског мира.

*За бранковинску ђосну иловачу
као мак црвену ђосле кише,
за необрађену земљу крај ђуша,
у сабљичици и у драчу,
за раскош корова и кукуша
око сељаковој ђлоша и међе,
за најабирчене њиве смеђе,
за мисао му несавремену:
као човек уз шпрђезу ђуну,
нека се нахране и чавке и врране,
за ђлодове шшо му ђод воћком шруну.*

За сељаке бранковинске,
за њихове њсовке,
за кришнику њину
која не бира где ће њаси,
која звезде и сунце с неба скине,
која разбија ореоле
са светиња и са власи;
за њолишичке комбинације никле
крај лумјека
у мирис џибре и комине;
за бранковинског њаквог човека, —
а њолико свесног слободе и нације
да би му њозавидео и Перикле.

Перикле (499-429. г. пре н. е) и његово „златно Периклово доба“ доба је процвата уметности у Атини и војне моћи у којој се прославио и као војсковођа и државник који је у периоду друштвено-економске формације робовласништва сиромашним грађанима дао политичка права и јачао „грчку робовласничку демократију.“²²

Поредбена фигура по смислу и аналогiji у завршним стиховима песме Десанке Максимовић бранковинског сељака и Перикла везује мудрошћу и љубављу према нацији, војсци и слободарству, јер је српски сељак, пре свега, хајдук и војник.

У Вукашиновићевој молитвеној песми „Молитва за Бранковину“ Перикла замењује Господ. Њиме се позива уметничка естетска осећајност

²² Мала енциклопедија, Просвета, Београд, 1978, 794.

Вукашиновићеве чисте лирике да посвети и оснажи родни завичајни предео српске песникиње Десанке Максимовић, а са њоме и завичајног српског сељака, патријархално ојачалог у борби за очување традиције, смерне доброте народне која траје у српском народу са вековима неокаљана, слободољубива и честољубива. Такву доброту народу подарује веровна сфера, доминантна у обежавању временског тренутка у коме Вукашиновић пише поезију. Тај временски тренутак препун је и трзавица и међуљудских раскола због материјалног масовног осиромашења народа, због чега запада у апатију и страх од сутрашњице, у незнађе из кога не уме да изиђе скромним и смерним радом на свом поседу као у претходним вековима. Транзиција из друштвене брига за људе какву је нудио пут у комунизам у драматичне околности опште приватизације и тржишни капитализам, довео је честите људе који нису умели да се обогате пљачкајући и отимајући од слабијих и сиромашнијих, у беду, сиромаштво и општи страх за преживљавање. Ововремени песници, „пробуђени део народа“, упиру погледом у небо, да би им народ поверовао да је то све „од Бога“ и да тако мора да буде. Вукашиновићеви стихови певају одуховљење, смирење, тихост и благод у трпњи, упућују на свете реликвије црквишта и манастирских травњака под липама и пчелињим радиним брујем. Својом поезијом тихости и доброте Вукашиновић настоји гордељивом опоменом стишати

и умирити нагон изнуђивања жртве из неправедног осветништва подстакнутог, не разумом и логичким размишљањем, већ из предиспониране опијености сујеверјем и предрасудама. Ако природа и магнетска и гравитациона сила тамне енергије и тамне материје свемира могу да се подведу под метафору Бога, онда је тај Бог једнак за сва жива бића, и за људе, на Земљи. Међутим, судбина свакога појединца на Земљи зависи највише од тога какав ће се човек на њега окомити од његовог рођења и детињства. Ако је та група људи или тај човек који се самовољно прозове да загорча живот несрећном појединцу суров, зао и подмукао, судбински животни ток његове жртве биће преусмерен у нежељене правце страдања, неуспеха и патњи. Угрожени таквом немани у народу обично су смерни и добри људи који у поезији какву пише Вукашиновић налазе тихост и смирај и када су верници и када не верују. Вукашиновић својом поезијом настоји деловати и васпитном компонентом коју садржи уметничка вредност његове специфичне надарене поетике. Нешто ближе религиозној светости него општим паганским мотивима, учи народ основним моралним вредностима српског патријархалног православља.

*За ђесникињу за ласџу
За ђросџор душе ђлавешџни
За Бранковину ђде расџу
Храсџови њени завешџни*

*За ѿшоке који ѿевају
О ѿајни ѿрајочела
За хлебове ѿшо изіревају
Из завичајних здела*

*За младићство за девство
За сусреша ошајство
За умної слова ѿлемство
И за срца издајство*

Вукашиновићева песма обилује неологистичком лексиком старог српског говора из времена када је интелектуална елита стварала на црквенословенском и рускословенском језичком изразу, повезујући их са осавремењеним појмовима неонационалистичког буђења самосвести народа у спрегу са црквеним језичким изразом веровног буђења, које у ултранационалистичким организацијама, нажалост, увек ескалира у сукобе и рат у самом народу вечито подељеном на партизанае и четнике, и против других народа. Вукашиновић стишава такву врсту острашћености вештином мекоће веровних израза и молитвеног обраћања за добробит народа коме припада. Молитва за Бранковину почиње поредбеном одредницом песникиње и ласте, у зоологији познате птице певачице дугачких крила и дубоко рачваста репа, која у народном изразу означава први наговештај, први весник каквог пролећа или каквог догађаја. Ластин дубоко зарезани реп означава двоструки, амбигвитетни говор различитим смисловима, којим је српски језик веома богат, самим тим и тајанствено опасан по здравље жртве која се

нађе под његовим алузивно-заумним игом. Српска народна пословица „Једна ластва не чини прољећа“²³ у Речнику протумачена је да један наговештај нечега још не значи да то мора и наступити, остварење једне појединости још није остварење свега онога што се хоће постигнути.²⁴

Метафором ласте Вукашиновић песникињи даје слободу небеских ширина, пространство уметничке даровитости, коју и сам поседује. У бранковинском завичају Десанке Максимовић, као и у песниковом, расту храстови, симболи српске народне древности и трајности. Ти храстови су заветни, према значењу именице завет: „свечано обећање, задата реч да ће се испунити, извршити оно што се као обавеза узима на себе, зарицање, заклетва“, „поклон који верници прилажу каквој богомољи (цркви, манастиру и сл.).“²⁵

Ближи црквенословенском су лексички примери прапочело и отајство. Забележена је реч прапочетак, именица мушког рода, у значењу иконски првобитни, први почетак, са првим делом сложенице *пра-* на почетку, којим се означава иконска старост нечега, највећа старина.²⁶

²³ *Српске народне пословице и друге различне као оне у обичају узеше ријечи*, издао их Вук Караџић у Бечу у штампарији Јерменскога манастира 1848, Београд, 1975, 112.

²⁴ *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, 11, САНУ, Институт за српскохрватски језик, 1981, 240-241.

²⁵ *Истио*, 1968, 556.

²⁶ *Речник српскохрватског књижевног језика*, 4, Матица српска, Нови Сад, 1971, 838, 857

Именица средњег рода прапочело је песников неологизам искован по узору на језикословну древност религиозног народног етоса, чија древност просијава народном трајношћу кроз векове и вечност. Отајство је тајанственост сусрета, као и песма о тајни прапочела. Лексички израз отајство црпе снагу из црквене реторике пренете на поље световности. Умност песничког кода истакнута је поредбеном одредницом слова племства, као израз нове српске песничке елите која наставља свој пев на претходну. И песници, као и уметници других уметничких подручја, данас се утркују у наградама и признањима, одлицима витеза, племићким прапореклом и слично.

У збирци *Нове ђесме* (1936) Десанка Максимовић опева побожност монахиње у песми „Разговор монахиње с Богом“ катренима који су инспиративни одједи и Вукашиновићевог метрички везаног стиха и веровне еуфоније. Версификација Десанке Максимовић нема строгу метричку симетричност, као што њена порука у песми није строго наметљива религиозност. Однос према Богу није заискање осветништва и ратоборности и победе, већ праведни позив на мирољубивост међу људима и смерно праштање. Опева се честитост монахиње која служи сиромашном слоју народа сопственом смерношћу, скромношћу и сиромаштвом свега осим сиромаштвом честите доброте и духа.

*Боже, душа ми за пролазним блатом не жуди,
не уме да сања о земаљској срећи.
Ја знам да су сви на свету од мене већи:
и зли и добри, и бољи и худи.*

*Нема у животињи спокојној сања
за који бих рекла да сам ја заслужила;
мени је доста мало звезданој злати
да не бих ројала и жутила.*

*Кад ми пошаљеш бол, сајнем се смерно;
кад коракнем, бојим се да нисам што скривила.
Нема дела твојом ком се не бих дивила,
ја ма као црв било мало неизмерно.*

*Ако ти желиш зликовци ме вређати моћу,
незаслужена ћу треха да исцашам.
Мени је славно да јавим и да праћам
ако је што мило праведном Богу.*

Молитве су древни обредни обичаји свих народа у свету. Датирају од степена развоја људи на примитивном ступњу. Данас се верује да су пре више хиљада година Земљане посећивала бића више интелигенције из свемира, и да су на Земљи оставили пирамиде од камена, а у генотип људи двадесет пети геном, геном свести и мисли. Као свесно биће људско биће може схватити прошлост, садашњост и будућност, а као мислеће биће зна да су свет и свемир материјални, али под утицајем сталног магнетног и гравитационог поља силе која милијарде галаксија развлаче у све

убрзаније ширење пространством. Што је на примитивнијем ступњу свог очовечења људско биће ће више веровати у религиозни процес индоктринације, који је у ово време, после претходног средњовековног феудалног поретка, достигао највиши степен. Природа је угрожена прекомерном индустријализацијом земљине површине са које се атмосфера загађује, па ефекат стаклене баште ремети равномеран и пријатан проток живота природе кроз четири годишња доба. Ледници се топе на планинама, ниво светског мора се подиже, а предвиђања су да ће се топљењем Антарктика подићи на ниво постопа. Људи се обраћају молитви да би смирили дух у себи, да би умилостивили богове о којима мисле да постоје и тако живели у већем задовољству и душевном расположењу. Значај и значење молитве у људској религији остали су исти од памтивека до данашњих дана. Молитва, као и религија, остали су исти, само се мењао однос друштвено-економских формација према њима.

„Кад говоримо о молитви као о форми духовног активитета, морамо имати на уму једну чињеницу: преко ње се човек обраћао, и још увек се обраћа, неком надземаљском, натприродном бићу, дакле једном или разним божанствима, тражећи на тај начин помоћ у неумитној борби са злим природним и друштвеним силама, које су угрожавале начин његове егзистенције. У немо-

гућности да упозна природне законе и саму природу која му се опојно и тајанствено приказивала, а настанком антагонистичких друштвених формација – наш далеки предак је у својој свести замишљао свет као поприште борбе злих и добрих сила и мислио да се све то одвија по жељи или наредби неког божанства. Тако је он стварао божански пантеон, где се скоро свака појава персонификовано показује у форми божанства или хероја културе, пантеон који је, заправо, био сликар и огледало земаљског живота и друштвене хијерархије.²⁷

Религија у класним друштвеним хијерархијама има циљ да тај поредак у коме су неки милијардери, а масе сиротиње живе у беди и сиромаштву, оснажи и сачува, и служи да тај неравноправни поредак хијерархијске поделе људи на робовласнике и робове, приведе молитвама и богослужењима са порукама од десет божјих заповести. У „Молитви за кишу“ из Судана истакнуто је и веровање да киша неће пасти ако је неки Суданац убио другог човека. Врач који је изговарао молитву у ритуалном обреду да падне киша истовремено је деловао васпитно на своје Суданце и опомињао их да се не убијају међусобно. Данашње религије, међутим, распирују међусобну и међуљудску мржњу, па је у свету и даље све више

²⁷ Миодраг Б. Шијаковић, *Молитва као уметничка појава*, Молитве примитивних народа, с француског Миодраг Б. Шијаковић, Крушевац, 1972, 85.

ратова и међуљудских уморстава, са елементима провокација Трећег светског рата, претежно у борби за отимање веће територије, или припајања територија насељених сопственим народима као мањинским. Полинезијска молитва „Химна стварања“, међутим, иако настала на примитивној фази људског развитака, говори да су и тада људи били свесни тога да су део свемира кога су називали Таароа и, славећи га као божанство, дали му епитете светлости, семена, основе живота. Његово свемирско пространство говори о веровању људи да то пространство небеско делује на живот људи на површини Земље. У химни је описано стварање свемира који је некада био празнина, а затим се, Великим Праском, распростро у бесконачно ширење и мноштво тајанствених облика одлика које астрономи и данас покушавају да одгонетну, будно упрти погледом кроз најсавременије телескопе.

Молитве у стиховима Верољуба Вукашиновића су хришћанске намене, са већом окренутошћу манастирској веровној религиозности. У жанру молитве опева веровну молитву раслабљеног. Песникова раслабљеност је стање из којега молитвено поставља значење глагола раслабити, то јест бити нејак, слаб пред хришћанским идолима у манастирској светости и светлости обожења. Изражава страхопоштовање према „силама небесним“ и „силама земним“, и покајање у сопственој немоћи да одговори непознатом смеру икона под опасношћу од нечастивих сила, „сила

таме“, које контрастно одударају од чистоте анђела као религиозних бића која бдију над људима и манастиром.

У циклусу песама Молитве раслабљеног Вукашиновић се молитвама обраћа дародавцу, данима поста, извору, исцељењу, Бранковини, Јефимији, злим временима. Молитва под насловом „Обраћање Јефимији“ слави апострофом дозвану реторским беседничким естетским поступком Јефимију и уметност у њеном „пречистом везу“ првих уметничких дарова српске поезије у тишини манастира Љубостиња. Тражи од ње да моли за раслабљење, и да их, „светим посланством“, удостоји плача за Христом у „божјем пространству“, у коме је и она и њен уметнички и свети дар. Њеним даром који опева савремени песник истовремено се спаја хришћанско време од свог настанка до данашњих дана.

*Помени нас владицице сѣиха
Ма иде да си у божјем ѣросѣрансѣву
Моли за нас молиѣељко ѣиха
Засѣуѣнице у свѣѣом ѣослансѣву*

*Моли за нас који не умемо
Да молиѣвом ѣризивамо кнеза
Који једва и да разумемо
Свако слово Твоѣ ѣречисѣоѣ веза*

*Моли за нас раслабљене меке
Можда ѣѣѣѣ сѣиже време исѣѣо
Као оне ѣѣѣѣ далеке
Кад са Тобом ѣлакасмо за Хрисѣѣом*

У песми „Песникова молитва (у злим временима)“ Верољуб Вукашиновић опева свој поетски дар који ће, испољен талентом и пригодношћу, бити извор нових надахнућа читалаца и читача његове поезије. Он се управо, са своје самокритичке скромности, прибојава реакције на његову испосничку тихост и „словно здање“ посвећено тишини. За тишину у поезији тишине Верољуба Вукашиновића ваља „отворити слух за тишину“, према поетским саветима Владете Вуковића (1928-2003) у његовој збирци песама *Отвори слух за тишину* (1976). Његова песма слухом тишине шири видике над пределима „до задњег вољења“, романтичарско-реалистичном честитошћу оставља видан траг и у српској поезији. Верољуб Вукашиновић песниковој молитви даје одлике побожне веровности „у злим временима“, свестан тешког тренутка у коме жели да искаже свој таленат ритмичке версификације. Бука многогласја као обележје савременог тренутка испољавања више такмичарског хира и ината него правог талента, у контрастној је слици са тихошћу и тишином у Вукашиновићевим стиховима којима слави исухристовску јагњећу доброту. Истовремено, у стиховима ове песме објашњава у каквом стању имажинације и несна стваралачки прилази новим романтичарским снохватичким стваралачким поступцима у којима настају његови читки и течни стихови једноставности и доброте.

*Сачувај и одбрани
Господе ову ђесму
Што писах је у шами
У невиделу и несну*

*Сачувај словно здање
Посвећено шииини
То једино имање
Да не припадне шмини*

*Нека душу чишача
Барем на шрен обасја
Пламичак моја ђлача
Сред штрашној мношласја*

Версификација у катренима Десанке Максимовић у песми „Литија“ из збирке *Зелени вишез* (1930), утицала је на версификацију Верољуба Вукашиновића. Али, док су стихови Верољуба Вукашиновића и других српских песника који пишу на мотивима религиозне вероисповести стихови наглашене реторике у којој има еуфоричне интенционалне емфазе, стихови Десанке Максимовић су на релацији световности објективног посматрача верских обреда и описа литије. Песма Десанке Максимовић заснива религиозну веровност на социјалној беди становништва које у вери тражи уточиште, заштиту и утеху, а не на осиљеној индоктринацији неразумног осветништва, и на богаташкој раскоши и уживању моћних и ратохоличарски расположеног елитизма. Песма Десанке Максимовић опева и идилу природне средине цветних ливада и поља под житом.

Сеоском сѣазом узаном
побожна пролази свѣта.
Моле се улас попови
да злаћна донесу житѣ,
да ѣшкѣ буду снопови,

да ѣлахе дажде оросе
ливаде жеѣом сѣаѣне,
да винограда уроде.
У славу Марије Хваѣне
ѣвају, да јој уѣде.

О, Боже, саслушај и мене
што не знам свѣтаца житѣја
и не познајем проѣара,
ни побожне ѣсме лиѣије,
ѣа ороси свенуле шаре
по ливадама зеленим.

По цвећа жедним крунама,
у љубави и сѣраху,
зрикавци на сребрним сѣрунама
моле се за кишу ѣлаху.

Блаѣослов ѣусѣи на класове.
Као молиѣва, над житѣом,
у славу доброѣе ѣвоје
ѣлас ѣреѣлица ѣиѣом
диже се вечером и ѣоје.

Дарежљиву руку своју
ѣружи нам и ѣположи је
по винограду и воћу.
У славу милосѣи божје
земља мирише ноћу.

Стихови Верољуба Вукашиновића у збирци *Како је тихо, Господе* такође опевају суживот са природом на слици плодних поља над којима бди божја самилост и људска доброта подстакнута добротом божјом којом дарује кишу и плодна поља. И у Вукашиновићевој поезији религиозних мотива људи живе у љубави и страху, али и код његових људи, као и код људи Десанке Максимовић, љубав и страх следе после преданог рада на обрађивању поља и страховању у ишчекивању доброг рода винограда и жита, и у време литија у периоду монархистичке владавине између два светска рата, када се земља обрађивала ралом и запрегом, и у ово време реинкарнације немањихког религиозног симбола, када становништво тежи брзом богаћењу, и то ради обрадом земље машинама које доносе много произведеног воћа, поврћа и житарица, самим тим и прихода, али загађују земљиште и пољопривредне производе штетним материјама и пестицидима. Скупе литије и литургије у таквим условима стварају слику узалудности и усиљености, јер похлепа и међусобна отимачина хара људску доброту и претвара је у усиљено уживање у туђим несрећама.

На песму Десанке Максимовић „Испосникова молитва“ из збирке *Лейшойис Перунових пошмака* (1976), Верољуб Вукашиновић је одговорио мотивом поста у песми „Молитва уочи поста“. Десанка Максимовић апострофира Исуса у име испосника који живи у каменитим пределима

само на кори хлеба, и моли се за колевку света у
име мириса траве и лета птица. Пева у име вр-
ховног бога Перуна, врховника словенске мито-
логије који одлучује о плодности земље и митске
трајности храста. Вукашиновић се моли данима
поста, обредима хлеба и вина и пратећим обре-
дима и обичајима које прописује православна
црква за просперитет предачке трајности и на-
претка потомака, и због личног духовног и телес-
ног прочишћења.

*Долазе дани њосѿа
Обреди хлеба и вина
Сачекај у себи њосѿа
Из незнаних висина*

*Нек ѿе најусѿе звери
Уловљене у нођи
Нек ѿи се оѿворе двери
За јаѿње ѿѿо ће дођи*

*За хлебом ѿричесним сѿојен
Из сѿѿосѿи се ѿрени
Прѿшке и ѿѿомке своје
У молиѿви сѿомени*

Посебно су надарени мотиви Вукашинови-
ћеве поезије о пчели, њеном радином брују у
кошници и приликом лета од цвета до цвета ради
сакупљања поленовог праха за мед. У циклусу
песама *Пчелињи ѿсалми* опева пчелињака, јутро у
пчелињаку, очеву молитву у пчелињаку, кован-

лук, пчелин цвет, јесен у пчелињаку. Мотиве, од којих су неки метафоре, опева псалмично, библијском мудрој древношћу обрађајући се светиљима и црквеним обредним мелодијама, које идентификује са пчелињим брујем у светој тихости манастира. Црквена и манастирска литургијска обележја се заснивају и на псалмима у којима се молитвено свештенство обраћа богу и светиљима ради очувања рода и благодати природе. Псалми су жанр религиозног песништва из састава *Библије*, а певају их свештеници на светим црквеним и манастирским литургијама.

У циклусу *Пчелињи псалми* Вукашиновић је дистихом испевао песму „Јутро у пчелињаку“, где са четири дистиха опева псалмичну „литургију бруја“, метафорско-метонимијски и симболично, постављајући однос храмовног светилишта у коме влада обожена тишина и зујања пчела у кошницама, по аналогiji или сличности метафоре, и по логичком смислу и виделу шестог чула метонимије, и по односу живог бића, пчеле, према апстрактном појму обожене литургијске тихости и тајанства, које нуди симбол. Вукашиновићев реторички став је оснажен химничним хвалоспевом манастирске светости и светлости озарења посредством обреда, којим се људи враћају из аморалности у моралност породичног живота, из посрнулости у оснажење, као у приповеци Лазе Лазаревића (1851-1890) „Први пут с оцем на јутрење“. То значи да је на мотивску фабуларну

грађу утицала и српска класична психолошка приповетка, у којој је нашао адекватну снагу деловања хришћанске религије на морално исцељење људи и њихових породица. Јутро је и време раног устајања вредних домаћинстава, јер се и одлазак на јутрење у цркву на недељну литургију мора заслужити марљивим радом и поштеним и радним одржавањем домаћинства. Бруј литургијског јутрења Вукашиновић је доживео својим равномерно-естетским сензибилитетом слушајући свете литургије у манастиру Љубостињи. Вукашиновићев песнички израз *бруј* као израз ономатопејског звонког еуфоничног гласја литургијског појања постављен је у метафорски ономатопејски однос пчелињег бруја у кошницама под манастирским липама завичаја и манастира Љубостиње. Именица *бруј* је настала од несвршеног глагола *брујаши* у значењу „производити непрекидан потмуо звук“, ²⁸ као, на пример, пчеле у кошници или при ројењу на дрвету. Такво брујање се чује као људски жагор. Исидора Секулић (1877-1958) је нарочито имала слух и смисао за лепоту звука српског као њеног матерњег језика, који је хвалила у свакој прилици, а хвалила је и слух Ђура Даничића (1825-1882) за бруј матерњег језика, који му је помогао у победи идеја о чистоти народног језика у раду Вука Стефановића Карацића (1787-1864) на азбуци и гра-

²⁸ *Речник српскохрватскога књижевног језика*, Матица српска – Нови Сад, Матица хрватска – Загреб, Нови Сад, 1967, 288.

матици српског језика. Манастирско бденије и литургијски бруј у Вукашиновићевој поезији се може тумачити и као метафорски фигуративни однос његовог песничког стваралаштва према језичкој чистоти завичајног поднебља, којим настоји оплеменили и смирити свој матерњи језик који се у сурово доба братоубилачког рата и размирица и самом народу сурвао у учесталу употребу у сврхе психичког насиља, увреда, завада и психолошког рата. Вукашиновић лепоту свог матерњег језика повезује са Бранком Радичевићем (1824-1853), ствараоцем на чистом народном језику у периоду српског романтизма. И Вукашиновић показује изванредан дар за устиковљење чистоте и лепоте народног језичког израза, враћајући га у нова светилишта оживљена у процесима одуховљења у кризним и зараћеним попрштима.

*У ичелном манасџиру
Са оцем на јуџрењу*

*Са џрецима у збиру
Са мислима у бдењу*

*На лиџурџији бруја
У џајном светиљилиџију*

*Пред џласом џиџо је чујан
Сред храма у улиџију*

Песнички израз бруј настао је од глаголске именице брујање од глагола брујаџи, у смислу жагорити, или у значењу пчелињег зујања. Пои-

меничени израз *бруј* чест је у Вукашиновићевим песмама, овде у односу са литургијом, поредбено и са пчелињим радиним шуморењем у кошницама, или шуморењем лишћа под поветарцем у манастирским липама.

Српска поетеса Верица Тадић (1949) у збирци *Пелудна тишина* (2001) објавила је песму „Мајски цвркут“, у којој

Слушаћемо

*Како
с харфе
лахора
Свилено и меко
Мајски
цвркут
бруји,*

и слободним стихом богате модернистичке метафорске естетске слике непрекидни звук из глагола брујати метафорском персонификацијом ставила у звуке мајског цвркута. Одуховљење у њеној песми је у синестезији лахора харфе, мекоће пролећне пејзажне слике и брујања мајског цвркута којим птице метафорски поредбено подређује општем свечаном утиску пролећног најрадоснијег месеца маја.

Вукашиновић говори непосредније, али је и његов метафорски склоп усложњен и синестетичан. Пише објективније, не са толиком модер-

нистичком усложњеношћу, већ више са реалним оквирима неоромантичарске опсесије религиозним реликвијама и предачким осећањима обавезе за религиозном реинкарнацијом и одуховљењем. У његовој поезији преци су у збиру, мисли у бдењу, а сажимање предачке светлости древних поколења истакнуто је сажимањем са литургијским брујем светости општег и сензибилног доживљаја манастирске високе куполе.

Из „дубине времена“ је и тајни зов инспиративних основа старе српске поезије којима српски песници млађе генерације са већим интересовањем обрађају књижевној јавности данас. У „пчели од Бога“ Вукашиновић налази умност, мисаону поруку, која долеће из улишта, пчелињака, кошнице препуне радице светлости пролећне радости. Своју поезију посвећује словенској древности. У песми „Дуб“ звучно поставља у први план естетску слику дуба, који може бити и храст и липа, као словенског светог дрвета као метафоре древности и породичног стабла. Посредством стилских ефеката алегорије, метафоре, понављања, фонетског каламбура на бази хомонимије, контраста, хиперболе, песник изражава Христову појаву као дар словенству на почетку хришћанства, истовремено изражавајући и бојазан због бездна у који се може похрлити. Песник снажи хришћански лик Исуса Христа и ојачава његов светачки ореол који је прихватило словенство као сопствено спасење.

Давно ми доба губи губ
Словенских шума свети сѣуб
Из коѣа нице слика боѣа
Обриса врѣа сред земноѣ лоѣа

Давно ми доба губи губ
Пре цркве беше свети луѣ
У којем исѣод храсѣовоѣ лисѣа
Преци чекаху рођење Хрисѣа

Давно ми доба губи губ
Дрхѣи у мени сѣраховиѣ руб
Где са ѣросѣором време се сѣаја
Где на ѣочѣшку ѣајна је краја

Верољуб Вукашиновић пише предачки и исухристовски, позива на животодавност древности племена и његову вековну истрајност уз помоћ религијских светишта. Његов осмерац древно дрво словенства боји тајанством, отуда и цезура после петог слога у несиметричном осмерцу и наклоност тамнијој и тежој, а такође звучној, јампској стопи у општем трохејском усхиту и заносу његове исухристовске светлости исхитрене у светост и одуховљење.

Поезија Верољуба Вукашиновића у збирци *Како је ѣихо, Госѣоде*, поред молитвене и псалмичне реторике, оснажује однос паганског и хришћанског веровања са потпуним прибежиштем у српској хришћанској цркви, не признајући и не прихватајући паганизам као многобоштво. Вукашиновић опева хришћанске манастирске мотиве снажно и упечатљиво. Његова естетска снага је

несумњива и богата. Вукашиновић опева хришћанске мотиве религиозном снагом мисаоне катарзе и прочишћења у коме није могла бити изостављена адекватна опсесивност коју, сама собом, религија поставља у мисаони опсег религиозне и библијске поезије. Његова поезија је прихваћена као потреба овога времена и државотворних и друштвених кретања.

МОЛИТВЕНО ПРЕД ДВЕРИМА ПРЕДАКА

Вукашиновић Верољуб објавио је збирку песама *Двери у лијама*.²⁹ Збирку чине уводна песма и шездесет седам песама у циклусима: Чежња за вртом, Повесмо, Како је тихо госпде, Молитве.

„Песник, волшебник, са словенском осећајношћу, понире у Богопредачку баштину, невидљиво, али драгоцено благо језичког видословља. Његова мека, топла, христољубива мисао у чежњи за древним благозвучјем аскурђела, заструнила је живодајна струјања српског језика. Делатном, мисаоном, молитвеном преданошћу, са песничким трагачким даром и надахнућем он слази у прајезичке дубине.“³⁰

²⁹ Верољуб Вукашиновић, *Двери у лијама*, Рума – Горњи Милановац, 2001.

³⁰ Весна Башић, *Песнички, молишвени и ичелињи бруј...*, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, 5.

„Већ и само слово *йовесмо*, старословенско пореклом крије у дубини тајновиту полисемију, изведену из истог корена као и *йовесѣ*, *йовесно*, *йовесница*, *йоведане*, у којима су *йредане* и *расйредане* блиски на неки тајанствено-зауман начин. И *йовесмо* је као и свака друга искомска реч већ једна песма. Само је треба распрести, развити, дати јој Паркин вид нити.“³¹

„Као да је до дна примио поруку духовности Исидоре Секулић: *Прво се у себи чистѣи, ња се онда манифестуј*, Верољуб Вукашиновић је овом ниском религиозне радости показао дар: да његов поетски субјекат истовремено буде честица у миријадама светова које је невидљива моћ хитнула у постојање и да, у исто време, буде онај који слика кретање и радост *честѣице* међу тим миријадама.“³²

„У светлости манастира, у лету пчела, у светлости љубостињској (*ѣрађевини од светѣлосне ѣрађе*) ближи смо и речи, и делу, и љубави која, по деспоту Стефану, *сваку врлину ѣревазићи може*. У тој светлости је и умни шапат везиље. Јефимијина брига да душа овог света оде чиста, подстиче многу бригу која постаје став према злу у једном времену, у сваком времену, у времену у којем сурово живимо.“³³

³¹ Миодраг Радовић, *Пчеле и йовесмо*, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, 87.

³² Мирослав Егерић, *У смерној ѣлавѣи*, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, 88.

³³ Милош Петровић, *У жудњи видела и ѣишине*, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, 90.

Збирка Верољуба Вукашиновића *Двери у липама* насловљена је по стиховима његове песме „Лепи словенски бог“ у циклусу Повесмо. У четири катрена испеваних седмерцем, с правилном и неправилном, углавном женском римом, по шеми унакрсне риме абаб, обраћа се давним дворима сред шуме предачке, пред храмом и дверима где у липи засветли словенски бог. Обраћа се прецима да им збори о праотачкој вери. Храст је свето дрво, као и липа, двери су црквена, манастирска древна врата за улазак у обожење. Перуника је зељаста биљка миришљивих сабљастих листова. Испод храста има стилско алузивно значење врховног бога у старој словенској митологији, бога грома, кише и плодности. Посвећен му је храст, митско дрво, дрво запис, за доношење важних одлука.

*Сред шуме давни двори
У њима храм и двери
Са прецима њу зборим
О праотачкој вери*

*Ту где је перуника
Процвала испод храста
Још живе многилика
Божанства деињаста*

*Завирим каикад (смет ли)
Изван криштене коже
У липи шад засветлиш
Лейи словенски боже*

У песми „Запис“, испеваној петосложним и четворосложним стихом, римованим у катренима испрекиданом римом *абџџ*, опева дуговечност митског дрвета српског народа, храста, што ка небу стреми, са давно усеченим крстом у његовој обоженој дуговекости. Да би изразио пергамент са кога је избрисан претходни текст, божја порука, па уписан нови, али тако да се и претходни текст може помоћу хемијских реагенса поново читати, користи грчку реч палимпсест, у стиху употребљену у фигуративном значењу синегдохе. Сеоски Запис је свето дрво у средини села. У древним народним временима под њиме су се доносиле све важне одлуке и извршавале казне.

*На рубу шуме
издвојен, сам
сеоски Запис
(предачки храм)*

*Ширчи ка небу
несечен, чврсти
у њему давно
усечен крст*

*Палимпсест божји
свети знамен
предачких душа
чува пламен*

У песми „Повесмо“ дистисима опева повесмо, свежањ вуне, или лана, или тежине од конопље. Обично се везује око кудеље, односно преслице о појасу предиља које вretenом испредају танке нити коришћене касније у ткању или плетењу. Ову реч Вукашиновић употребљава у њеном фигуративном значењу у складу са повесношћу, са небесним, са обожењем, са семеном словесним, у значењу: разумним, писменим, књижевним, извијеним на мотовилу повесности, вечности, историчности. Версификаторски поступак метричке поделе осмерца на два ритмична стиха обogaћен је алитерацијом струјних сугласника и велара. У стиховима употребљава посебни облик метафоре, катахрезу, ради истицања сликовитости божје светлости којом светли небесност у народу, или да би истакао посредно поредбено, метонимијско, значење по дубини логичне везе повесма са трајношћу у небесној вечности.

*О мотовило
Повесно*

*Свило се свило
Повесмо*

*Из њега светили
Небесно*

*Семе у нама
Словесно*

У циклусу *Чежња за вријом* песма „Дуб“ испевана је у три катрена стиховима од осмерца до лирског десетерца. Звучност и мелодиозност песме заснива се на алитерацији зубних и уснених сугласника, на једносложним речима на сугласник, римованим парном римом, мушком, а у друга два стиха катрена женском са завршетком на самогласник. Звучну мелодиозност постиже и парономазијом, игром речима сличним по облику, а различитим по значењу, фонетском хомонијом. Основна порука збирке успостављена је већ овом песмом: разговори са прецима пред дверима цркава и манастира. Двери у липи су двери пред храстом и Христовим рођењем у народу који се обнавља и обожује у светим храмовима изграђеним у те сврхе у великом броју. Народ се вратио у вероисповест, и у религиозну ендоктринацију. Вукашиновић успешно даје ту слику смерним, мирним ражубореним разговорима, са истакнутом позом песника добронамерника и народољупца. Дуб је синонимни израз за храст. Древни дуб је фигуративни мотив народне песме у стиховима:

*Осјекоше велика дрвеша,
Три дрвеша од расшова дуба.*

Древном дубу обраћа се песничким језиком обраћања липи, у пренесеном значењу Словенству, јер липа је све то и синоним Словенства.

Понављањем првог стиха на почетку сваког катрена стилски се појачава утисак древности и понирања у традицију, у предачку прадедовску прошлост, ка исухристовској светлости хришћанства.

*Давно ми доба дуби дуб
Словенских шума свети сѣуб
Из коѣа ниче слика боѣа
Обриси врѣа сред земноѣ лоѣа*

*Давно ми доба дуби дуб
Пре цркве беше свети луѣ
У њему исѣод храсѣовоѣ лисѣа
Преци чекаху рођење Хрисѣа*

*Давно ми доба дуби дуб
Дрхѣи у мени сѣрахѣи руб
Где са ѣросѣором време се сѣаја
Где на ѣочѣику ѣајна је краја*

У циклусу *Како је ѣихѣ ѣосѣоде*, песник појачава бруј манастирских вртова под липама пуним пчела. У песми „Вечерњи бруј“ дистихом размакнутим од строфичне испрекидане риме катрена, користећи алитерациону звучност мекших сугласничких вредности, погодном естетском синтагмом љубост тиња у четвртом стиху песме, отвара двери манастира Љубостиње, посвећеног Успењу. Устиховљује наговештај сложенице назива манастира од именице апстрактног значења доброта, хуманост, љубав, љубост, и глагола ти-

њати у презенту. Саградила га је на крају четрнаестог века кнегиња Милица. Светост места појачана је Миличиним упокојењем у манастиру. Опева се та светост, тихост у Господу, опева се свечано молитвени бруј Слова љубве Деспота Стефана Лазаревића (1374/5-1427). Код живописа на прагу, између припрате и цркве, урезан је натпис: „Протомаистор Боровић Рад...“, мајстора градитеља цркве.

*Сѣан љубави
Тајна шкриња*

*У времену
Љубосѣи ѣиња*

*Камен чийком
Храм оѣвара*

*Крин у руци
Неимара*

*Слово везе
Љуба сѣидна*

*Госѣа сиња
Монахиња*

*Светѣосѣи месѣа
Тихосѣи биѣи*

*Жижак ѣрејѣи
У молиѣви*

Циклус *Моли́тве* започиње песма „Бреме“, четири катрена испеваних метричким петосложником, а римовани су четврти стихови првог и другог катрена, и трећег и четвртог катрена. Звучну мелодиозност појачава полисиндетска употреба везника на почетку стихова. Вукашиновићев стих је најчешће асиндетски збијен, густином сугласничком изражава јаке емоције еуфоничне верске заснованости општег личног, и колективног народног уверења. Његови стихови су смирено динамични, стога врло убедљиви и уверљиви, јер делују из искрено исказаних емоционалних стања, где где са позом и дозирањем тајанства и застрашивања вером и богом, врагом и вечним страдалништвом грешничким. Са дистанце сугерира извесном мисаоношћу и целомудреношћу о помирењу људске душе са силама небесним, непознатим и невидљивим, и са силама земним, чиме се заговара општа скрушеност и молитвено владање пред богом и пред владајућим људима.

*Силе небесне
И силе земне
Крхкој су души
Непознаи смер*

*И кад у оку
Икона бљесне
И кад из шаме
Заурла звер*

*И кад у сѣвору
Засвѣтили семе
Анђела чистѣих
Несѣварни шраѣ*

*И кад земаљако
Зацвили бреме
Из којеї ниски
Вреба нас враї*

Молитве пише у духу и аналогѣјом песама Десанке Максимовић (1898-1993) у збирци *Тражим ѿмиловање* (1964). Само што је поезија Десанке Максимовић написана слободним стихом, а Вукашиновићеве песме метрички везаним, симетричним стихом. Њој посвећује песму „Молитва за Бранковину“, писану у три катрена стихом неједначеног броја слогова, од седмерца до деветерца, наклањеног ка звучном и тежем јамбу, са тростројном, дактилском римом, у дистрибуцији у схеми укрштене риме *абаб*. Служи се анафорским низањем предлога за са акузативним обраћањем песникињи којој се упућују молитвене и похвалне речи скрушености пред њеном величином и сјајношћу њене личности у царству многопоетског племства коме припада као уздарје народу и вечној слави. Инверзивни редослед речи истакнут другим стихом једно је од честих стилских средстава Вукашиновићевих песама, јер се и њиме песник обраћа тајанству поетског стваралаштва

препуног тајанствених могућности бојења и тона-
литета, ради постизања жељеног естетског и емо-
ционалног квалитета.

*За ђесникињу за ласћу
За ђросћор душе ђлаветњни
За Бранковину ђде расћу
Храсћови њени завесћни*

*За ђошћоке који ђевају
О шћажни ђрайочела
За хлебове шћћо изћревају
Из завичајних здела*

*За младићсћиво за девсћиво
За сусрећша ошћажсћиво
За умноћ слова ђлемсћиво
И за срца издајсћиво*

Молитвено се обраћа и дародавцу, Јефи-
мији, часу сумње, извору, уочи поста. У песми
„Песникова молитва (у злим временима)“ говори
молитву за своје и песништво многогласја у вре-
менима експанзије поетског, и уопште уметни-
чког стваралачког израза и утркивања садржајем
и квалитетом. Молитвено се обраћа свевишњем да
види праву вредност његове поезије, да је одбрани
и усмери у правом смеру, то јест ка општој
читалачкој публици која ће увидети њену вре-
дност, и охрабрити песника. Управо то Вукаши-
новић и постиже, јер је његов стих благодатан и
умиљат сваком читаоцу, и веровном, и неверов-

ном. Свако ће у њему пронаћи еуфонични емотивни талас бодрења и охрабрења, јер, у основи, живот је данас најобезвређенији појам, а живот људи обезвређен и сведен на међусобну погубну условљеност односа удељивача милостиње богаташа све бројнијој сиротињи. Вукашиновићев стих није социјалан. Пева и у похвалу дародавцима црква и манастира у којима се скрушено моли сиротиња за дневни оброк, а ктитори, то јест богаташи, имају место у литургијском појању свештеника најближе место крај црквених највиших олтарских светиња. Хвалоспев богаташима у „Молитви дародавцу“ јесте клечање пред овом светском силом која похлепом угрожава живот на планети. Али песма садржи и опште тонове, јер дародавац је и сиромаш који са другим сиромашом подели дневну порцију. „Песникова молитва (у злим временима)“ може показати извештајан разуман тоналитет посвећен тишини застрашености пред силама из сенки, од којих данас зависи све. Вукашиновић не говори без разлога молбено о пламичку свога плача сред многогласја, испред сила застрашивања свих врста. Обраћа се души читача, прећутно и читалаца, јер је читач и тумач уметничких вредности његових песама, а читалац добронамерни пролазник.

*Сачувај и одбрани
Господе ову песму
Што писан је у њој
У невиделу и несну*

Сачувај словно здање
Посвећено тишини
То једино имање
Да не припадне тимини

Нека душу чишћача
Барем на тирен обасја
Пламичак мога плача
Сред сирашној многојласја

У више песама Вукашиновићеве поезије истиче се глаголска именица *бруј*, са њеним значењем веровног просветљења у манастирском храму или у његовом баштенском окружењу. Типичне песме са овим метафорским кругом песникове замисли су „Јутрење у Каленићу“, „Јутро у пчелињаку“, „Очева молитва у пчелињаку“, „Вечерњи бруј“.

У песми „Јутрење у Каленићу“ обједињује инспиративни след психолошког поступка веровног и емоционалног просвешћења из приповетке Лазе К. Лазаревића (1851-1890) „Први пут с оцем на јутрењу“ и веровни свечани чин „небесног бруја“ у манастиру на јутрењу.

Свечани час је Јуџиро џева
Сајласје класја са сејачем
Свејшли се црква у њој изјрева
Слика анђела са свејшлим мачем

У нама неко ошвара двери
Тајанствена нас узноси сила
Немерљиви нас молићвом мери
Невидљива нас доћичу крила

*У светлосној се кућамо реци
Носе нас звуци небесној бруја
Са фресака нам прилазе преци
И с нама певају Алелуја*

Јован Јовановић Змај (1833-1904) у Ђулићу XXXIII користи несвршени глагол *брујаши* у презенту: *бруји*, да би изразио лепоту славујевог певања пред зору и миловучност звука који као опојни непрекидни звук или шум допире са грана дрвета код прозора собе у којој спава његова драга, или са гране поред њене главе. Славуји као метафора целином песме су бруј породичне среће световног обличја људског живота у породичном дому. Метафору појачавају низ епитета и називи народних елемената грађанске ношње. Славујева непрекидна песма у маштовитим различитим варијантама је за песника исто што и песнички фигуративни бруј, који је краћи облик глаголске именице брујање.

*Тијо, ноћи,
Моје сунце спава;
За љавом јој
Од бисера рана,
А на рани
Ка да нешто бруји,
Ту су љали
Сићани славуји:
Жице преу
Од свилена љаса,*

*Ошкали јој
Дувак до појаса,
Покрили јој
И лице и труди
Да се моје
Сунце не пробуди.*

У снохватици „Пчеле и протопоп Недјељко“ Змај цркву пореди са трмком, као и Вукашиновић у својим песмама са мотивима о цркви и манастиру, али ни у овој, нити у другим снохватицама не изражава молитвене константне звуке брујањем како брује пчеле у кошницама, већ пчелама даје ономатопејску особину учесталог глагола зујкати:

*Зујкале су пчеле уљаником
Око трмке, око своје цркве,
Ка да зборе шајне разговоре.*

Крајем марта 1864. године штампана је у Новом Саду збирка песама Јована Јовановића Змаја *Ђулићи* са педесет девет песама. Песник је дао наслов збирци према турцизму *ђул* који значи *ружа*. Његова жена се звала Јевросима-Ружа Личанин. Именица *ђулић* је деминутив од *ђул*. Ђулићи су песме Јована Јовановића Змаја настали у његовом инспиративном надахнућу народном поезијом. Лирско-епска народна песма „Смрт Омера и Мериме“ из прве књиге народних лирских песама које је сакупио Вук Стефановић Караџић

(Вук 1, 247; Нолит, Вук 1, стр. 343) садржи најлепше стихове српског народног несиметричног десетерца којим су испеване и љубавне лирско-епске народне песме, као, на пример, у сталном почетку:

*Двоје су се замилили млади:
Омер момче, Мерима девојка,
у пролеће, кад им цветиа цвеће,
кад им цветиа зумбул и каранфил.*

Омера и Мериму раздвајао је сталешки јаз, јер је Омер био из богате феудалне породице, а Мерима из обичног сиромашног народа, али их је спајала беспримерна љубав. Када је Омерова мајка јавила да га је оженила Фатом из неке сличне њима богате феудалне племићке лозе, и одбацила сиромашну девојку, преклињао је њен неприкосновени феудални охоли став, убеђујући је:

*Прођи ме се, моја мила мајко!
Није благо ни сребро ни злато,
већ је благо што је срицу градо.*

Изражена је рефлексивна народна мисао на способност да изрази вечни став у међуљудском друштвеном животу приликом женидбе и удадбе. Змај је преузео ђул из стихова којима народни певач одређује Меримин емотивни однос предосећања у међуодносу нераскидиве љубавне емотивне силе која везује двоје заљубљених.

*Ћул мирише, мила моја мајко,
ђул мирише око нашеї двора;
чини ми се – Омерова душа.*

И:

*Ћул мирише, мила моја мајко,
ђул мирише – Омерова душа.*

Пресвисла је и она од туге, а народни певач упозорава сталним завршетком о судбини двеју мајки, једне у охолој феудалној лози која понижава сиромашни слој народа, и друге из тог сиромашног народа, који, као у свим временима, непризнат и непознат, страда од охолости богаташа. Народ живи у друштвеном животу у коме има много оних који иду за момцима и девојкама и чине покуде, куде их и ометају њихову веридбену срећу, правећи им раставе. У овој народној песми раставу чини охолост великаша, велможа и феудалних племића, који не знају за осећања, већ само за своју силу коју им даје отимачинама и ратовима стечено богатство, док сиротиња трпи и страда.

*Ту се ѿуку до две сїаре мајке
и ѿроклињу и сїаро и младо
ко расїави и мило и граїо.*

Јован Јовановић Змај се инспиративно и утицајем на његову поезију највећим песничким опусом наслањао на српску народну књижевност

Вукових збирки. Тај утицај се осећа у збирци *Ћулићи* и, касније, 1882. године у Новом Саду објављеној збирци *Ћулићи увеоци* са педесет пет ђулића увелака. Из превелике љубави према својој породици, ђулиће је посветио својој жени Јелисавети-Ружи Јовановић, рођеној Личанин, и деци Мирку, Јовану, Тијани, Југу, Смиљки, и поћеркама Анки и Амалији.

Циклус Повесмо Вукашиновићеве збирке *Двери у лиџама* садржи и песме инспирисане лирским народним песмама из групе обредних и обичајних народних песама. Једна од таквих песама је посвећена обреду приношења пшенице као жртве да би се умилостивиле више силе да година буде родна. Уместо молитве, Вукашиновић пише песму „Похвала пшеници“. Обраћање деминутивом и пшеница, као творевина божанске силе, треба да се умилостиви да прихвати жртвовање приношено прецима и свецима, у знак древности вероисповести и народа, и у част обредног култа приношења жртве који потиче од паганских времена. Жртва је приношена „вишњем богу“, јер је од давнина српски народ веровао у „небеску правду“ и постојање вантелесног вечног живота на „оном свету“, у који добротинитељи одлазе у вечно блаженство, а грешници у пакао.

*Пшеничице
најдража жртвице*

*Сићно семе
просејано
из висина*

*На рукама ње
носимо*

*Прецима и свецима
ириносимо*

У песми „Коледо“ обраћа се Коледу као божанству које пролази кроз сунчеву капију да дође поново у народ и да се тако оживи древни народни обичај. Сунчева капија у стиху ове песме је метафора религиозног обелиска веровног народног прочишћења, а остали стиховни мотиви су наклонени световној радости сеоског становништва при чињењу обредног култног обичаја.

*Кроз сунчеву капију
ишоао си Коледо*

*И иред мене дошао
да заједно ирамо*

*Сшару ишру весело
ој Коледо Коледо*

У збирци народних усмених лирских песама које је сакупио Вук Стефановић Караџић у циклусу Пјесме од коледа записана је и коледарска народна лирска песма „Као домаћини“:

*Уранила, коледо, сшара мајка, коледо!
свешћој цркви на јушрењу.
Сусреше је свети Пешар
на јелену злашороју,
злашороју и иароју:*

*„Врн се наџраї, сїара мајко!
Ево су џи їосїи дошли,
добри їосїи, колеђани,
који оде, боїа моле
за сїароїа – за Багњака,
за младоїа – за Божића.“
Слава и часїї домаћину!
Тебе на часїї, сїара мајко!*

Народни обичај био је да момци иду од куће до куће уочи Божића и да певају песме „од коледа“. Обичај је настао када је српски народ примио хришћанство као своју веру. У српским старим обичајима огледа се друштвени живот народа од преисторијских времена, преко родовских, робовласничких, феудалних и капиталистичких, до данашњих дана.

„Занимљиво је сада, у вези са нашим друштвеним развитком, истаћи ову појединост. Иако су многе од тих песама веома старе, наши средњевековни писци нису уопште обраћали пажњу на њих. Време наших старих држава – у којима су се лепо развијали песништво и уметности наших краљева и велможа – протекло је без иједне забележене народне песме! Наше великаше, очигледно није интересовало то прадавно певање и туговање наших села, башта и ливада; они су с презрењем гледали на ту поезију себара и кметова, тих потчињених и подјармљених друштвених редова.“³⁴

³⁴ Илија Мамузић, *Лирске народне џесме*, Београд, 1953, 7-8.

Поезија збирке *Двери у липама* Верољуба Вукашиновића наставља да плени читалачку публику својом спољашњом и унутрашњом опремом, самом структуром успостављене уводне песме испред циклуса, књижевнокритичким освртом од стране важећих књижевних критичара и, што је најважније, својим оригиналним високим квалитетом версификације. Лексички жубор његових стихова су посебна еуфонична вредност заснована на предачкој употреби израза који нису постали застарели архаизми, него плене лепотом иновирајуће новијег датума употребе, као да се то предачко време управо овога тренутка обнавља. То и јесте основни циљ његове поезије: упознавање народа са молитвеном и смерном лепотом своје предачке искони да би јој се вратио улазећи кроз отворене двери у липама и храстовима несметано и бодро. Вукашиновићева поезија је субјективна и надахнута магијом еуфоничне сугестивности. Ововремена српска књижевност је њоме богатија за још једног даровитог и оригиналног песника.

ИЗМЕЋУ РЕАЛНОСТИ И КАТАКОМБИ ИСТОЧНИКА

Верољуб Вукашиновић је објавио збирку песама *Ойросџи јаће бело*.³⁵ Збирку чине тридесет

³⁵ Верољуб Вукашиновић, *Ойросџи јаће бело*, Бања Лука – Београд, 2002.

једна песма. Прва је уводна, а тридест песама је сврстано у циклусе: Стара кућа, алилуј, Опрости, јагње бело, Призор из априла.

„Најсажетије речено, Вукашиновић је испевао вредну књигу песама, духовно хранљиву, са одсјајем интуиције за битан духовни однос човека и Творца, за оне пределе и просторе духовности који захтевају негу високог укуса, живе струје осетљивости за тајновито, за оне зраке који се каткад расипају по нашим главама а да се нисмо усудили да схватамо ко их шаље и ко нам помаже да са њима запловимо ка нечему што измиче свакој математици и логици видљивог и стварног“³⁶

Уводна песма збирци *Опрости јагње бело* истакнута је под насловом „Две стазе“. Песма је неправилни сонет испеван седмерцем. Рима је по квалитету чиста, местимично неправилна, по роду најчешће двосложна, женска. Песник остварује натчулни утисак на размеђи реалне стварности и заумних катакомби тајних источника, и на разини духовне опредељености за царство божје небеског народа. Лексичка грађа је препознатљива из оригиналног стилског обраћања заумно је у карактеристичкој тематици црквених реликвија и источника из његових претходних збирки. Бог је увисинама скривен у својој датости, и мери, у ово време

³⁶ Мирослав Егерић, У осетљивом духовном простору, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, 10.

надмених делитеља награда и казни према „заслузи“, у флоскули опште застрашености. Речничко значење речи источник је извор, место из кога нешто истиче, или почетак нечега, или узрок (руски: источник). Реч је примењена као источник живота и тајних збивања. Пред песником две су стазе: ка једној води га разум и умност, ка другој, оној тајнаственој, наднаравној, сакривеној и тајанственој, али источничкој, изворишној по основним народним особинама двосмислености и другог става са другог начина. Изнад свега, у висинама, Бог је, скривен у мери непостојеће, а заумношћу проосећане датости, као мера свега, и као владалац и Творац света. Бог који може бити добар и миран, а може бити жестоко хировит, увек је заштитник српског народа. Разум, то јест опредељење ума, сматра ништавним, не сматра својом мером понашања. Између разума и чула је празнина, јер разум се служи научним дисциплинама и чињеницама, а чула су у катакомбама натчулног и непостојећег, анималног и инстинктивног, склона страху и суровим безразложним ратовима и одмаздама. Песник се опредељује за чулно, куда се народ сурвао, у зверско, куда гамижу застрашени, и за то веома похлепни и ратоборни, поданици, који ратују кријући се иза Бога. Најнеправеднији системи су засновани на ратовима, отимачини, убијању, а затим се, позивајући се на непостојећег Бога, враћају накнадним размири-

цама, завадама, отимачини и убијању. Религији је потребан Бог и могућност ускрснућа да би одржала богаташе и владајућу елиту, а народ држала у страху. У овој песми, и целој збирци, Вукашиновић опева управо то шесто чуло у народу, опева својим шестим чулом, заумљем, пропагирајући мирбожји и исухристовско страдање и васкрсење.

*Предамном две су сѣазе
Ка једној ум ме води
А чула сва силазе
Ка груіој којом ходим*

*У висинама Бої је
Скривен у својој мери
А крај њојила лої је
За умиљаіе звери*

*Заисѣа којом сѣазом
Кренуѣи док на међи
Сѣојиш са овим ликом*

*Док с анђелом и імазом
Укришѣаш своје жеђи
Пред ѣајним исѣочником*

Песник српског романтизма, ЂураЈакшић (1832-1878), прогоњен пакошћу, злбом и клеветама паланачке средине, написао је песму „Стазе“ (1856), са мање скривеним, реалистичнијим песничкима језиком и естетским сликама на бази метафоре и симбола, код Вукашиновећеве песме

са сличном инспиративном основом. Јакшић је конкретан, одмерен, није еухаристички зауман и натчулно верован, говори стихове разумом и реалним сликама.

*Две ѓредамном сѓазе сѓоје:
Једна с цвећем, друѓа с ѓрњем;
Гвоздене су ноѓе моје –
Идем ѓрњу да се врнем.*

*Ја усѓуѓам цвећа сѓазе
Којума је ноѓа мека;
Нек ѓо цвећу жене ѓазе,
А ѓрње је за човека.*

Збирка Верољуба Вукашиновића је насловљена према наслову песме *Оѓросѓи, јаѓње бело* из истоименог циклуса. Лексичка грађа песме је еухаристичка, заснована на изразима из сфере веровног и религиозног. Осмерци у катренима су трохејски жубори мотива поста и правдања пред тајним моћима религије и њених десет божјих заповести. У стихове песник уграђује мотиве заумног мишљења шестим чулом, веома истакнутог у народним тајним, сакривеним способностима понашања више силе. Песник се обраћа посветом, исказује покајнички грех непошћења и похлепе пред могућностима опроста којима се скрушено обраћа. Обраћа се вишој сили, то јест, молитвено, Богу Творцу. Говори у име мира у народу, и у име штедљивости и скромности. Осмерце римује укр-

штенем римом, по роду женском. По квалитету рима је слободније фонетске грађе. Еуфонија стиха је религиозно скрушена, молитвена, стварана у тишини и миру манастирских и црквених реликвија и симбола. Песник ту еуфоничну скрушеност уме тихо и смерно да изрази, асоцирајући анђелску, јагњећу сведоброту. Адекватна метафорска симболика, једноставношћу истакнута смиреност и смерношћу, побуђује и мирна осећања, побожност и скрушеност пред непознатим. Песник се покајнички и скрушеношћу обраћа свом стиху, својој песми, упућеној и посвећеној преваходно религиозној сновидости емотивно доживљене са лексичке и стилске основе истакнутог пишевог талента да реалистички и модерним стилем својих савременика изрази неоромантичарску еуфоничну хармонију духа. У катренима је спроведено асинтаксичко, неинтерпункцијско, наглашавање. Великим словом на почетку сваког метричког везаног стиха, осмерца, у катренима, истиче метричку организацију песме, а на почетку поентованих речи, значај опеваних мотива.

*Не ѿосѣих, ѿлодове кушах
Од неких зуди ми ѿрну
Глас неки далек слушах
Сакривен у свом ѿрму*

*Сѣихом се ѿравдах, ѿесмом
Куцах на Твоја враѣа
Гледах лево и десно
Не бих ли видео браѣа*

*Не постојих Осредњости
Завештах своје дело
Бех сити и још се постојих
Ојрошти, јаће бело*

У песми „Коло“ из циклуса Стара кућа, алилуј, у четири катрена испеваних осмерцима, римованим укрштеном римом, радост сладости народног миља у колу испевава еуфонијом подмлађивања и народног умиљенија посвећеног стиховима Радомира Андрића (1944):

*Хармонике ситрасне иде сити
Плам да букне из невести*

Верољуб Вукашиновић евоцира сећање на своју младост и богатство и живост колорита и звуковне ономотопејичне сладости народног жагора у обиљу разигране младости. Песник глорификује звуковну моћ хармонике претворене у народно биће из тајанства изворишта, источника. Живост кола под ведрим и убрзаним, живим и расположним до презнојавања, звуцима хармонике дугметаре, песник претвара у народно српско писмо. Песнички поступак дефинише сновним ситом из другог стиха четвртог катрена. Мливо, хранљиво биће живота, основа је песничког просејавања дечачких сећања са народних сеоских сабора и уживања у себи самима и својој радости животу и заснивању нових родбинских веза.

Док кроз мене сийи мливо
Просејано у дну ноћи
Још љризивам коло живо
Из гечачких оних ноћи

Онај љризор ону слику
Раскриљену насред села
Младалачку хармонику
Што удара љосред чела

Плам младихки што се шаре
О љлам женски кад на лицу
Букне љламен дуљметшаре
Претљворен у ћирилицу

Још кроз мене сийи мливо
Што ља сеје сновно сийо
Док љризивам коло живо
Мој живота ребро вио

Ратно свенародно писмо Радомира Андрића, Вукашиновић допуњава јачом веровном поентом и заветном старином. За песништво Верољуба Вукашиновића нарочито је карактеристична пема „Стара кућа, алилуј“ у седам катрена испеваних седмерцем са једносложним речима на сугласник на крају стихова, и мушком римом, по дистрибуцији нагомиланом римом аааа, узором на монориму у појединачној строфи, где где са јампском метричком стопом и са дактилским завршенима. Стихови звучношћу одају патину народне лирике, бајковито постављеним версифика-

торским и ритмичномелодичним звуковним и лексичким иновантним богатством. Песма је надахнута еуфонијом народне лирске поезије из жанра почашница и песама свечарских. Реч алелуја је припев у црквеним песмама, а у именичкој употреби с песмом у славу бога. Милан Ђ. Милићевић (1831-1908) у делу *Животи Срба сељака...* (1894) записао је стихове:

*Два анђела шетала,
Рајске њесме певала,
Све Алилуј, Алилуј
Господе помилиј.*

Верољуб Вукашиновић се инспирише речју из црквених појања и из народа да би сличним седмерцем изразио течни бистрик стародревности српских народних обичаја враћених поново из предачке традиције у народно обожавање и породичну бнову и умножавање. Зато песник дивинизира предачку побожност са жељом да се иста таква врати у народно биће и његову скрушену смерност, када су људи имали част и поштење, и домаћински збор и образ. У седмерцу су истакнуте парономастичне особине на бази фонетских еуфоничних, ономатопејских и хомонимних израза, који стварају утисак литургијских мелодија у црквеним и манастирским светиљштима. У стиховима је, ратним писмом борбе за праву, смерну и мирољубиву, српску нарав, постављена контраст-

тна слика старог, смерног и одуховљеног, и новог,
неурачунљивог и насилничког, прљавог, нечасног
и нечастивог, понашања.

Точио се сџари руј
И хвалио њчелни бруј
Певало се Алилуј
И Госџоди њомилуј

Знали су се храсџи и бор
Текао је разџовор
Сџара кућа беше двор
Где се држи часни збор

Оџац као жрец и маџ
И домаџин Боџу драџ
Чувао је куџни њраџ
Сџароџ ѡреџка далек џраџ

Куџни свеџац свеџи жар
Хранио је мали мар
Кроз уздарје сладогар
Мирис цвеџи у џлод у чар

Сџара кућа оиџар бриг
Расџуко се древни зиг
Избледео деџји сџииг
Ослабио јасан виг

Куџни свеџац скрио се
(усред џесме свио се)
Славски жамор слио се
У језичке киоске

*Кућни свече, не шућуј
Чујем те кроз нервни снуруј
Шаћућеш ми Алилуј
И Господи помилуј*

Свечарска еуфонија црквеног појања доминантна је особина стихова поезије Верољуба Вукашиновића. Посвете и дозивање еона древности стилски су обрађени складном ритмичком версификацијом ради основног циља: обнове народа и враћања у религиозне каноне и црквени исусхристовски мир господњи. Усавршава трохејски и местимични јампски седмерац, има знатних стихова испеваних осмерцем, деветерцем и несиметричним десетерцем који мојже да буде и лирски. Вешт је у компоновању катрена и дистиха, а терцетима са четворосложним стиховима ономотопејом појачава утисак троделног црквеног појања у хармонији басне о мраву и цврчку. Метрички стих у његовој поезији достиже изузетну еуфоничну драж усклађену са садржајем и општом наменом. Нарочито је разуђена и богата његова способност налажења и жуборавог ткања слика, односно риме. Своју аутентичну оригиналност заснива на најбољем мајсторству риме у поезији песника српске модерне, Јована Дучића (1871-1943), коме посвећује „Побожну песму“:

*Господе помилуј и сјаси
Погај иламичку нека јори
Моје си избројао власи
И знаш ми трих у свакој јори*

*Зашто сам према Теби личан
И обраћам Ти се без ризе
Молишви другој нисам вичан
А и црв сумње већ ме тризе*

*И обличја ме разна вуку
У неки поној једносмерни
А ти ми увек јружаш руку
Оче мој благи, неизмерни*

Верољуб Вукашиновић реинкарнира лепоту слика или риме у српској новој модерни, након модерне у којој је риму довео до савршене лепоте Јован Дучић.

„Традиција слика може да се следи до у прастаро доба; има разних теорија о његовом постанку, по којима су Јевреји односно Арабљани или Персијанци почели да употребљавају слику, а у раном средњем веку та је навика продрла у Италију и Провансу, одакле се редован слика на крају стихова распространио по Европи и раније или касније постао је саставни део поезије сваке нације.“³⁷

Слика у поезији Верољуба Вукашиновића се, пре свега, заснива на еуфоничном црквеном заумном појању, умилности народа и на тежњи да зајубори изворишна тајанства поезије свечарске и почашничке, са истом ведрином и проосећајно-

³⁷ Томас Екман, *Слика у српској поезији XIX века*, Научни састанак слависта у Вукове дане, МСГ, 2, 1972, 261.

шћу истакнуте Вуковом сакупљачком збирком усмених народних лирских песама. Превасходно чисте, где где неправилне, усклађене са општом поруком стихова и њихових основних смислова и садржаја, риме су засноване на асонанци и алитерацији, а према морфолошком саставу су суфиксалне правилне женске риме, са повременим експериментисањем на мушкој рими, то јест једносложној на сугласник, и на дактилској на тросложним и вишесложним речима. По основи дистрибуције по месту риме у строфи користи парну риму у дистисима, а у катренима најчешће укрштену, и местимично умножену. Верижну риму користи у терцинама.

Уз еуфонију народне поезије успешно преноси еуфонију црквеног појања, какво је стварао у *Снохватаицама* Јован Јовановић Змај (1833-1904), јер и Вукашиновић, као некада Змај, „у сну хвата“, сновидо ствара, нарочито наклоњен верском надахнућу.

Поезија Верољуба Вукашиновића одише новим сјајем српског романтизма, са основама у средњовековној поезији на чију еухаристичку потајност надограђује снохватички романтизам и дух лирске народне поезије, и народних религиозних обичаја. Изразито талентован да течно и смислено изрази народно извориште, Верољуб Вукашиновић овом својом књигом, као народни песнички бард, оживотворује ововремена дуго планирана збивања у народу да се обожу, сложи у

великодржављу, и родно умножи, и даје им еуфонију чистоте, доброте и еухаристију манастирско-црквене духовности.

БУКВАР ПРИРОДЕ

Збирка песама за децу, *Шумски буквар*,³⁸ Верољуба Вукашиновића садржи педесет пет песама азбучним редоследом од слова **А** до слова **Ш** ћириличне азбуке, почетних слова назива биљака и животиња. Тако је ова књига буквар азбучник шуме, а у шуми азбучник дрвећа и љупких животиња.

„Поезија за децу Верољуба Вукашиновића која долази после више лирских књига, потврђује јединство његове поезије. Прозрачнотреперав лирски контекст, једноставност и јасност и када је грађа сложене структуре, мелодија и спонтана поетичност – одлике су и песама из *Повесма* и песама из *Шумској буквара*.“³⁹

У збирци песама за децу *Шумски буквар* Верољуба Вукашиновића песнички поступак је пре свега уважавање ћириличне азбуке. Зато прва песма почиње словом **А**, насловом „Ариш“:

³⁸ Верољуб Вукашиновић, *Шумски буквар*, Ниш, 2003.

³⁹ Милош Петровић, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, корице.

*Немој да
Стариш*

*Буди
Ариш*

*Ариш је зелен
Леши и зими*

*Зашто ја и ти
У друштво прими*

Ариш је врста четинара, ботаничко име дрвета чије лишће опада пред зиму. Још се говори и ареж и ариж. Аришевина је аришово дрво као гориво и грађа, исто је и аришовина: „Дом је био од аришовине и старе јеловине“. Ова реченица из романа *Прах и пепео* пољског писца Стефана Жеромског (1864-1925), у преводу С. Мусулина, говори да је име тога дрвета из шуме већ коришћено у књижевности.

Вукашиновић је елиптичним стиховима императива, затим описима и саветима, ставио до знања деци које су особине овог четинара, и зашто је свако дрво корисно. Посредно, правећи поредбене односе дрвета и човека, четинарске шуме и здравог живота у шуми, Вукашиновић поручује деци: будите здрави и дуговечни као ариш, млади и орни у шуми, јер дрвеће чини природно окружење здравим, а људе крепким.

Душан Радовић (1922-1984) је написао збирку песама *Вукова азбука*, по једну песму за свако слово ћирилице од **А** до **Ш**. За слово **А** је написао:

*То није слово,
на сѣоменик личи слову
А као аманет
науци ме да њишем као шѣо ѣоворим,
да чиѣам како је најисано.
А као АЗБУКА,
А као АКЦИЈА ОПИСМЕЊАВАЊА.*

Вукова азбука Душана Радовића (1922-1984) је штампана 1986. године. Апострофира важне поруке и изразе из рада Вука Стефановића Караџића (1787-1864) на српској писменици и стварању ћириличне азбуке од тридесет слова.

„Све што је Вук предузимао – било је на ползу народа, баш као и све што је Радовић урадио Душан, душе не штедећи.“⁴⁰

Вукашиновићева песма „Бор“ је испевана у продуктивној игривости, народним изразима и раздраганим пошалицама:

*Усред шуме
Зелен двор*

*Ту сѣанује
Један бор*

⁴⁰ Љубивоје Ршумовић, укњизи: Душан Радовић, *Вукова азбука*, Београд, 1986.

*Висок као
Кошаркаш*

*Реци шћа
О њему
Знаш*

Деца се, у игри стиховима, упознају са дрветом из четинарске шуме, о коме су сазнала из уџбеника, од укућана, или из непосредног окружења. То дрво песник пореди са високим кошаркашима, јер и сан сваког детета је да постане спортиста, висок и снажан.

Упесми „Брест“ Вукашиновић пише стихове активитета и сазнајне оригиналности:

*Као њрво
Бресћ је грво
Као друћо
Живи дућо*

*Као шреће
На њеја
Пишица слеће*

Зар шћо није весћ

*Идиће у шуму
Чека вас бресћ*

Брест је гранато листопадно дрво. Има назив и: бријест. Јосиф Панчић (1814-1888) је у својим делима 1867. и 1893. године обогатио језик

и научна сазнања ботанике читавом флором Србије. По његовим истраживањима, постоје више врста бреста: бели, планински брест, плутов брест и црни брест. Књижевни назив брестик односи се на брестову шуму, а демунитив брестић је хипокористик. Оба назива чине идиличним завичајне пределе Србије. Душан Радић (1892-1938) употребљава такве књижевне називе у роману *Село* (1937).

Занимљиво је Вукашиновићево песничко тумачење мотива дрвета буква:

*Буквално
Буква је буква*

*Буква је дрво
А није књиџа
И баш ме бриџа*

*Мага ми нешџо
Баш јасно није*

*У речи буквар
Буква се крије*

И ова песма естетску и стилску вредност заснива на еуфоничној иронији, хумору и пошалици, и на асонанци и алитерацији. Песникова намера није да збуни децу, већ да их усмери на размишљање о речи буква, која у народном говору има више значења. Према Речнику, буква је у ботаници назив за планинско дрво. Ботанички

назив потиче и из речи бук, која у народном говору такође има више значења: бука, слап, млаз, извор, парење, прашина после вршидбе, крдо, почети о некоме рђаво говорити. Реч буква може имати право значење, ботаничк иназив, има и значење: слово, преузето из руског језика, а може имати и пренесено значење, често метафоричко поредбено по аналогiji, каткад, какофонично.

Слово Б у песни Душана Радовића објашњено је парономазијом и каламбурном пошашлицом динамично и вишесмислено. Песник постиже стилске ефекте ономотопејичном применом алитерационог поступка помоћу сугласника Б превасходно у речи буквар:

Бу БУКВАРУ
набубрило
дабукне
као баруџи,
као бомба
у бубну ојну.
Будибојснама!
Буљук
баба
буљуу
боџ
џаба
буба
БУКВАРУ
буџаку
аба.

Вукашиновић постиже намеру афирмације шуме, афирмацију њених ботаничких и зоолошких вредности и врлина, да оживи љубав код деце за гајење биљака и за хумано понашање према биљном и животињском свету, флори и фауни која чини укупни користан суживот са људском врстом на Земљи. Једна од основних одлика његовог песничког поступка јесте једноставност и одмереност. Он се труди да децу учини срећном, говори њиховим језиком и у њихово име првим лицем једнине. Наступа у име еколошких програма о заштити шума и станишта животиња.

Свака песма у Вукашиновићевој збирци *Шумски буквар* заслужује пажњу посебне обраде и анализе. Свака је извориште хуманитета и племенитости, савета и позива на дружење и неговање и очување флоре и фауне, да би и људско биће поред њих могло опстати. Наслови његових песама одређују фабуларни и поетски садржај: Врес, Глог, Дуб, Јавор, Љубичица, Гуштер, Детлић, Зец, Леж, Извор, итд.

Завршна песма усклађује обрађене мотиве са наменом збирке. Та песма, под називом „Заљубљена песма“, састоји се од осам катрена. Метрички везаним стихом постиже изразиту ритмичку еуфонију и наглашава опште поруке целе збирке, писане претежно слободним стихом чија је основна одлика лапидарна ноншалантна елиптичност, сажета обрада мотива, којом говори основним садржајем и тоналитетом шаљиве полуирони-

чне поуке. У овој песми катрени су писани стихом од пет слогова, правилна рима у схеми испрекидане риме абџб је у роду мушког и женског слика, са комбиновањем двосложних и вишесложних речи, мада не прибегава чистим дактилским римама. Тежња метричко-стилским иновацијама модерне поезије заснива се асинтаксичном изостављању знакова интерпункције. Тиме се подстиче живост и мелодичност, и ствара општа емотивна слика љубави у природи која има исходиште и крајњи циљ одбране и продужење живота природе и укупног живог света у њој. Истакнута је међусобна зависност укупног живог света на Земљи.

*Нешѣо се чудно
У шуми збива
Шума је данас
Баи заљубљива*

*Шаѣућу брезе
Јасике шушѣе
Љубавне речи
У шуми ѣлушѣе*

*Заљубила се
У зумбул ѣчела
Заљубила се
У храсѣ имела*

*Заљубила се
Леска у грен
Врба у јасен
Лиѣа у клен*

Заљубио се
У јелу бор
А кр̑ици се
Удвара т̑вор

О смреки сања
Ариш још зелен
Лудо се воле
Срна и јелен

И т̑ако редом
Сва шумска бића
Од лейт̑ирића
До медведића

У неїрекидној
Љубави живе
У царст̑ву шуме
Заљубљиве

Међу најбоље српске писце „заљубљивих“ мотива и садржаја спадају и песници који пишу за децу Љубивоје Ршумовић (1939) и Љубиша Ћидић (1937).

Осим садржајне вредности изразите васпитне поруке, збирка песама Верољуба Вукашиновића *Шумски буквар* се истиче вредношћу специфичне мелодије и тоналности. Таквом еуфонијом украшена је и његова поезија за одрасале. Одваја се од поезије његове генерације песника и његовог времена лаким емотивним еуфоничним тоналитетом, стилским изразом спонтане природ-

ности и течне еуфоније, и пријатним осећањима. Његову поезију ове збирке одликује општост и искрено разумевање детињства као опште узрасне категорије предшколског и млађег школског доба. Песме су погодне за читање и обраду са децом предшколског и млађег школског узраста. Имају велику естетску и васпитну вредност, и место у еколошким програмима предшколског и школског васпитања и образовања. Њихова уметничка вредност омогућава естетско васпитање деце, и доприноси развијању њихове љубави према поезији и версификаторском изразу мисли и осећања.

МОЛИТВЕНА, ОБРЕДНА И ЦВЕТНА АНЂЕОСКА СВЕТЛОСТ СВЕТОСТИ

У збирци песама *Цветна недеља*⁴¹ Верољуб Вукашиновић је објавио тридесет осам песама молитвено-обредног обраћања светлости просветљења светошћу српске веровне и духовне моћи.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића под насловом *Цветна недеља* посвећена је ускршњој априлској недељи српског православља, која почиње црквеним празником Цвети на дан уласка Господа Исуса Христа у Јерусалим. Насловљена је према наслову песме *Цветна недеља*.

⁴¹ Верољуб Вукашиновић, *Цветна недеља*, Београд, 2004.

Најнедохваћнијим крилом
Анђео дошакне април
Свилојреља разасије шил
Прошаран џелудном свилом

Плавет се спусти с висина
Пролећне харфе забрује
Цветино се Осана чује
Из чашке расцвалој крина

По лейшировој се мери
У цвећу отворе двери
Што оба спајају света

Латица једна се вине
До цветине прајосијбине

Засветили недеља света

Као и у новијој поезији више српских песника, међу којима је анимистичко схватање о „овом“ и „оном“ свету посредством анђела божјих од завичајних песника овога региона најтипичније у оовременој поезији Љубише Ћидића (1937), и у поезији Верољуба Вукашиновића у успостављеној веровној и духовној нити његовог укупног песништва, анђели дотичу априлске цветне ускршње црквене свечаности, а двери „оба спајају света“. По анимистичком тумачењу смрти, Исус Христос је умро физичком смрћу под мукама на Голготи потказан клеветничким кажипрстом поткупљеног Јуде, али је његова душа постала светлост хришћанства која обасјава читаву једну религиозну

вероисповест и милионе верника. Хришћани сматрају да постоји „овострано“ и „онострано“, „овај“ и „онај“ свет и, сходно томе, колико страхују од живих људи у међуљудској суревњивој завади, још више страхују од покојника. Вукашиновић је свечаност црквеног литургијског појања оснажио метафором цветних двери, религијском именицом у множини у значењу црквених врата. Уз именицу религијског значења у множини, двери, Вукашиновић није поставио атрибут у улози епитета цветне, већ је двери и читав иконостас који се налази код двери, то јест средњих врата, поставио у цвеће у коме се, као у најлитургичнијој свечаности, отварају двери које, по веровању, спајају овоземаљско и онострано, физичко и духовно, смртно и вечно. За то вечно које постоји у души сваког хришћанина Вукашиновић се и залаже, залажући се, тако, за враћање народа цркви и црквеним реликвијама, и за моралност, смиреност и богобојажљиву духовност народних маса. Вукашиновић позива и на очување предачких и прапостојбинских вредности код народа, јер је култ предака у српском народу веома истакнут као битно обележје његове борбе за сједињење и свеукупно заједништво. Међутим, опоре истине које ескалира стварност у Вукашиновићевој песми посве је скривена у цветне и друге идиличне мотиве којима обавија црквено попрште којим доминира тихост, пелудна свила нежности, душа предака у лептирима и латице прапостојбинске светлости и

светости. Инсистирање на светости цветне прастојбине песник је поентовао завршним стихом у другом терцету после два катрена, кога је и просторно издвојио из терцета да би нагласак био интензивнији. Посебност еуфоније и ритмичку структуру одређује у песми несиметрични осмерац којим је написан сонет без знакова интерпункције, али са песничким почетним великим словима.

У песми „Молитва Цветној недељи“ Верољуб Вукашиновић посвећује своје одуховљење молитви Цветној недељи сажетом версификацијом у петерце које је сврстао у дистихе, чије завршетке, римује по моделу унакрсне риме катрена, абаб. Акценат у стиховима је, као и у сонету, на завршним речима, чиме се остварује специфична, неуобичајена, ритмичка оркестрација еуфоничности одуховљења као крајњег исходишта сваке песме. Молитвено обраћање појачава се утиском астралности ирационалне подсвести и бистре свести, којима се примају утисци који допиру од етеричних и сферичних, неземаљских, астралних бића, која су сјајна као звезде и од звезда допиру, али су вантелесна, духовна, света и делатна у прочишћењу људске молитвене природе. Песници молитвено оснажују и бистрину своје свести и даровите версификације, за коју се сматра да је, као таленат и виша обдареност, дар од божје промисли, и од више, неземаљске, силе. Дистиси ове песме обилују лепим епитетима, персонификаци-

јама и метафорама. Исухристовски празници априлски су персонификовани у април који је метафора за људску обожену духовност у хришћанину. Глаголом јесенити се персонификују се клонућа у људима са епитетом сетна. Зима је у стилском значењу метонимиј, којом се, и посредством синегдохе као подврсте метонимије, пореди са хладноћом која надлази у људска осећања у кризним друштвеним и личним тренуцима, који могу бити врло сурови. Слично је и са јесени, која претходи, као потајни знак слутње, зими. Апострофа у завршном дистиху, после емоционалних вибрација хиперболе и градације кроз целу песму, реторички је вапај молитвеника духовника да стиша и разувери очај, и да га удостоји успехом и будућношћу.

*Обасјан сјајем
У цвешној ђени*

*Да ли још траје
Април у мени*

*Да ли кроз аспрал
Пушују весиш*

*Бљесне ли кристал
У бисирој свесиш.*

*Нимало цвешна
Долази зима*

*Неразтовейна
Немила свима*

*Већ се јесене
Клонућа сешна*

*Не дај да свенем
Недељо Цвейна*

Цветној недељи Вукашиновић посвећује и дистихе у петерцу песме „Два лептира“. Зоолошки назив лептир је „инсект, кукац са два пара сразмерно великих крила које не склапа уз тело, покривених ситним, често разнобојним љуспама“.⁴²

Вукашиновићева песма говори у сижејној основици фабуле о лептиру из природе, инсекту који шаренилом својих крилаца још шаренијим и разнобојнијим чини цвеће и биљке на које слеће у раздраганом буђењу пролећа, које, са лептиром, брзо пролази као и младост и живот човеков. Међутим, други лептир, у оном из овоземне природе, јесте лептир небески, свети, чије знамење песник ирационалном подсвешћу перципира као упозорење предака, о којима се верује да се појављују и да живе у лептирима, да су близу Цвети, априлски исухристовски верски празник који се у црквеној религији слави пред Христово ускрснуће, то јест Ускрс. У поезији се именица лептир ко-

⁴² *Речник српскохрватскога књижевног језика*, Нови Сад, 1969, 192.

ристи у фигуративном значењу у разним врстама поредбених односа по сличности и контрасту људских особина. Често може значити несталност или лакомисленост. Лепи су примери поредбених односа са природним појавама и са лепотом буђења природе. Вукашиновић „земног“ лептира ставља у поредбени однос са краткоћом људског телесног присуства на земаљском тлу, а небеског, односно светог лептира, ставља у окриље исухристовске бесмртности људске душе после физичког нестанка.

*Кад ајрил истѣка
Недељу Цветѣну*

*Два лейѣира се
У мени среѣну*

*Први шѣо земном
Царству је ѣредан*

*Збори да живои
Само је један*

*А онај груѣи
Небески, свейи*

*Шаѣуће: Пази
Близу су Цветѣи*

Песништво религиозне еухаристије у стваралаштву српских песника данас је и под утицајем грађанске лирике из прве половине деветнаестог

века са експресивним утицајем класицизма у предворју романтичарске идиле у другој половини деветнаестог века. Такви утицаји у поезији Верољуба Вукашиновића знатни су, као и утицај српске модерне са почетка двадесетог века, нарочито у метрички везаној версификацији и квалитетној рими.

Песма Верољуба Вукашиновића „Лето на ливади“ написана је лирским десетерцем, симетричне цезуре после петог слога. Ливада у природи је у екстази врхунца летњег бруја августовских пчела у разбокореном дану. Биљке под утицајем летње жеге испуштају опојни мир, мирис босиљка, кантариона, и слично, кога песник везује и за црквену терминологију. Кантарион има лековита својства у медицини, а песник овој биљци даје и ореол светачки, везујући је за грчки израз полијелеј, у значењу свећњака у средишту цркве са много сијалица. Црквенословенски израз јелеј, са епитетом сунчани, је у песми поредбен по метонимијској логичкој вези са људским умом и његовим просветљењем под утицајем религије и природе. У храму природе, који гледа као на божји храм, јелеј, то јест уље које се најпре просвети, а затим користи у црквеним обредима, просипа се као божји дар и као нешто свето, у људска осећања да лакше преброде опоре тренутке на тлу земље, и да се исухристовски „вознесу“ до ливаде која је вечност, која не вене. Песму карактерише звучна

улога самогласника и сугласника и аналогни оно-матопејски однос према одговарајућим „земним“ и „светим“ мотивима који су у песми у истој метафори људског просветљења новим религиозним догмама и црквеним обрасцима.

*Екстаза леџа врхунац бруја
Миришу смоле шойи се џолен
Пулсира авјусџи ври олуј зуја
Дан је раскриљен скроз разбокорен*

*Из биљака се џреџаче миро
Канџарионов сја џолијелеј
Оџворена су сва чула широм
У ум се слива сунчани јелеј*

*У овом храму названом леџо
Да ли ћу моћи да џреобразим
Тренуџак један у нешџо свеџо
И џринесем џа ка зимској сџази*

*Да џамо свеџили насуџроџ сене
На некој ливади која не вене*

Песма Верољуба Вукашиновића „Стражи-лово“ написана је метричким стихом у катренима које чини специфичан ритам несиметричног осмерца са акцентом на последњој речи. Као силабичко-акценатски квалитативни језички систем, српски језик је мање погодан за јампски двостопни метрички систем јер је претежно тро-

хејски и дактилски. Катрени Вукашиновићевих осмераца су под снажним утицајем тросложне, дактилске риме, што је иновантна специфичност његовог стиха.

*Печа̋и у дӳши Пре̋гео
Са зла̋ио̋и̋ском јесени
Снима̋к јо̋ш неиз̋бле̋део
У сва̋ко̋дне̋вно̋ј о̋йсени*

*Ту сам, у ша̋јно̋ј ра̋дос̋ти̋,
Са висина̋ма сло̋вио
И ко̋шӳи̋цу мла̋дос̋ти̋
Кроз снов̋и̋ће̋ња лов̋ио*

*Ево ме са̋га, о̋йс̋а̋јем
У сва̋ко̋дне̋вљу с̋и̋о̋лӳјем
Ка̋д сам са̋ со̋бом о̋с̋а̋јем
За С̋и̋ра̋жи̋ло̋вом бо̋лӳјем*

Вукашиновићев стих је карактеристичан по специфичном ритму кога одређују завршне речи у римованој версификацији где римује више од два слога најчешће у тросложној, дактилској рими, на којима је и ритмички и смисаони акценат. Ретки су јампски осмерци.

Познато је да су се на јампском десетерцу опробали се најбољи српски родољубиви песници Ђура Јакшић (1832-1878) у „Јелисавети“, Лаза Костић (1841-1910) у „Максиму Црнојевићу“, а Бранко Радичевић (1824-1853) у јампском једана-

естерцу у песми „Туга и опомена“. У песми „Стражилово“ Вукашиновић исијава светлошћу светих предела брда код Сремских Карловаца на источном делу Фрушке горе, Стражилова, које је опевао и Бранко Радичевић у својим ђачким гимназијским данима у Сремским Карловцима, и које је и целокупна његова младалачка инспирација српског романтизма.

„У српској књижевности романтизам је сав у знаку младости. Међу поемама које је дало романтичарско доба *Ђачки расџанак* се у овом погледу нарочито истиче: у њему трајније но у другим делима живи младост ове распеване епохе. *Ђачки расџанак* је, сем тога, и највећи лирски домен Радичевићеве збирке из 1947, књиге којом у Угарској започиње нова ера у српској књижевности.“⁴³

Поред младалачке стражиловске и романтичарске линије првог и есенцијалног српског романтичара, Бранка Радичевића, који је писао језичким и граматичким правилима простонародног српског језика Вукове реформе, на Вукашиновићево мотивско поље утицала је и поема „Стражилово“ (1921) Милоша Црњанског (1893-1977), нарочито тишина завичајности успостављена првом и завршном строфом.

⁴³ Миодраг Поповић, Бранко Радичевић, у књизи: Тоде Чолак, Недељко Мијушковић, *Поезија и кришика*, Београд, 1985, 108.

Лушам, још, вишак, са сребрним луком,
расцвећане шрешиње, из заседа, мамим,
али иза јора, завичај већ слушим,
где ћу смех, под јаблановима самим,
да сахраним. (...)

Лушам, још вишак, са шапатом сирасним
и ошресам чланке, смехом преливене,
али, полако, шраћом својим, слушим,
шишина ће ситићи, кад све ово свене,
и мене, и мене.

Црњансков суматраистички престиж модернистичког правца у књижевности и његово превазилажење већом слободом версификаторског и ритмичког система слободног стиха, иако то не прихвата као аутентичну одлику, преливен је нијансом романтичарског младалачког полета радичевићевског са истог Стражилова и у истом завичају заустављеног зајесењеношћу сенком одлажења из цветне баште пролећних узлета.

Еминентни књижевни критичари ту стражиловску линију у савременој поезији налазе у читавој плејади млађих српских песника, међу њима и у поезији Верољуба Вукашиновића.

„Хтео бих, на крају, да истакнем једну линију српске поезије која се назива стражиловском. Њој од млађих песника припада и Верољуб Вукашиновић. То је умилна поезија, сановита, мело-

дична, са ослонцем на версификаторске могућности нашег језика. Њу одликује прозачно треперав лирски контекст, једноставност, јасност и грађа сложене структуре, спонтана поетичност.“⁴⁴

Поезија Верољуба Вукашиновића у збирци *Цветина недеља* је опсена свакодневља емотивно стражиловски доживљеног раним српским романтизмом преточеним у црњансковску стражиловско-суматраистичку линију, коју метрички стешњује у оригиналан иновантни версификаторски виртуозитет изузетне даровитости за владање слухом читалаца. Од романтизма до модерне и од модерне до модернистичке метафоре и суматраистичке „расности“, Вукашиновићева метрички везана строфа плени гордељивом, да не кажемо охолом, перцепцијом животне стварности овоземаљске, приземне, коју уздиже у одуховљење и духовност, смерно, стишано, ненападно и врло упечатљиво. Његови стихови плене одуховљеном добротоу и смерношћу која, посредно и непосредно, позива вернике да се за своје спасење, за спасење своје моралности и душе, обратe литургији и вероисповести. Поред религиозне васпитне и образовне вредности, његови стихови имају и естетску вредност која је српску читалачку публику подсетила на вредност поезије српских версификатора класика.

⁴⁴ Милош Петровић, *Портрети песника Верољуба Вукашиновића*, Верољуб Вукашиновић, *Светлост у брдима*, 2007, 117.

СКЛАД ВЕРСИФИКАЦИЈСКОГ РИТМА И ОДУХОВЉЕЊА

Верољуб Вукашиновић је објавио збирку песама *Светлости у брдима*,⁴⁵ изабране и нове песме, коју чине сто осам песама у циклусима: Двери у липама, Опрости, јагње бело, Цветна недеља, Кућица од пева.

„У средишту његове поезије и јесте Љубостиња у којој је могуће остварење светлости/видела, тишине и молитве. У Љубостињи се све предачко (чиме се бавио у *Повесму*), исконско, християнизује, у мирису липа и зују пчела је и брига љубостињске монахиње Јефимије да душа са овог света оде чиста.“⁴⁶

Збирка песама Верољуба Вукашиновића под насловом *Светлости у брдима* садржи избор песама из претходних збирки и нови песнички циклус под насловом Кућица од пева. Цела збирка је насловљена према песми „Јесења светлост у брдима“, из циклуса Цветна недеља. Светлост у брдима је фигуративни метонимијски израз који садржи духовну светлост, а садржи и значење светлости и светости. Светлост као физички појам зрачења атома у специфичним интервалима таласних дужина, у песми је светлост светости која у

⁴⁵ Верољуб Вукашиновић, *Светлости у брдима*, Београд, 2007.

⁴⁶ Милош Петровић, Портрет песника Верољуба Вукашиновића, В. Вукашиновић, *Наведено дело*, 115.

урбаном брзом темпу живота савременог човека ствара и добија сјај пренесеног значења општег утиска идиличне лепоте блиставог осијања које људе одвлачи од свакодневних опорих и тегобних проблема, и чини их варљиво и привидно срећним. Светлост и светост је мотив и естетски порив целе збирке песама. Песма „Јесења светлост у брдима“ написана је деветерцем римованим унакрсном римом двосложном женском и тросложном дактилском у катренима. Деветерац и вишесложне речи на крају стихова омогућују тростопну метричку структуру и двостопни јампски утисак којим се нарочито изражава еуфонични световни, али и веровни црквени утисак светачке епифаније, као што је религиозни мотив силаска Светога Духа у Цветној недељи пред васкрснуће Исуса Христа. Јесења епифанија се наставља на априлски верски празник. Епифанија као приказане доминатна је црта метафизичке поезије Верољуба Вукашиновића и у овој збирци песама. Јесења светлост у брдима је и описна слика брда за којима песник стреми и чезне, завичајно сликарско платно које служи песнику као метафизичка подлога за религиозни, веровно црквени, и за световни колоритни акварел.

*Јесења светлост у брдима
Чудесни сјај, епифанија,
Пламће боје у ритмовима
У биљној ваши и лампим и ја*

*Моје је шело їорионик
Учаљен давно пре рођења
Разїорева се кисеоник
Горе шренуци усред зрења*

*Док рујем брује сви колори
А зима ошїри већ сечиво
Грлим шо дрво које їори
Прозрачан сав неизлечиво*

*Јесења свейлосї у брдима
У їрозрачностїи видим враїа
Кроз њих ћу када дође зима
Проћи у брда нейознаїа*

Верољуб Вукашиновић је издвојио стихове песме „Зидање храма“ као уводну песму за целу збирку. У време тржишног капитализма издвојена елита богаташа у улози ктитора у Србији гради цркве сопственим финансирањем, што због контрастне слике грађанства које масовно једва издржава беду и сиромаштво док богаташи уживају у свом богатству и још више се богате профитом који ствара израбљивана радна снага, делује онепокојавајуће и бесмислено. Разлог грађења и више цркава и манастира у градовима и селима је држање под притиском осиромашеног становништва у страху од „силе божје“, која некоме даје све и премного, а некоме не даје ништа. Становништво се мора нечим заварати у тржишним условима сурове религиозне индоктринације и

сталних претњи новим ратовима, па је дато црквеном вероучењу да своју паству теши очекивањем да ће их „вера, љубав и нада“ спасити сиромаштва и глади искупљењем и спасењем од греха, а грађанству се са медија саветује да не завиди богатима, већ да се скрушено моле богу и да буду задовољни оним што имају.

Мото за песму „Зидање храма“ Вукашиновић је преузео из песме Јована Дучића (1871-1943) „Побожна песма“, која у девет катрена испеваних деветерцем, у целости гласи:

*На чему зидам цркву, на чем?
На сѣени, ђеску или блашћу?
Личи ли сѣрашни аниел с мачем
Судији моме или брашћу.*

*На мосћу међу њбалама,
Збуњен и крвав од свој ланца,
Која ћу ноћас сресѣи сама –
Убојицу или доброј сѣранца?*

*Госѣоде, знам ѣи клицу чудну
У свем мом добру или у квару,
Јер оѣледаш се мени у дну –
Као небеса у бунару.*

*Сенка је ѣивоја дан шѣо зри,
И ја ѣе ѣраѣам у час сваки:
О боже увек неједнаки,
И друкцији у свакој сѣвари!*

Хоћеш да сазнаш духом холим
Све замке џуџем злим и џравим,
Издајсџиво друџа којеџ волим,
И лажну срећу коју славим.

Али ја сџојим срца џразна,
За сваку џајну зла и добра;
Руку је моју снашла казна
За џлоде које и не џобрах.

Искушџељу, џун сам сџраха,
По бесџућу и блаџу сџида;
Смрзавам од џвоџ џоџлоџ даха,
У џми без свесџи, злу без вида.

Али сам невин, јер ја сџрадам;
И чисџи јер чекам дан оџкрића;
И новорођен јер се надам;
И џијан само од џвоџ џића!

Хулим у мисли коју родим,
А џобом џреџџе моје сџруне:
Не видим џуџа којим ходим,
Али ми очи џебе џуне.

Дучићев деветерац је таман и тежак као и религиозни мотиви које обрађује у контрастним пољима љубави и мржње, поверења и братоубилачког ратохоличарског ината, невиности и небратске насладе окривљивањем и клеветама. Дучић је опевао српску нарав босанско-требињског поднебља, камену зебњу због братоубилачког

ината међу Србима, стешњеност мисли у сталном страху. Његов бег у црквене реликвије нису из страха од бога, његова песма не опева побожну страхоморну скрушеност. Дучић само поштује народне реликвије којима се масе побожно клањају опијене страхом од сиромаштва, немаштине, глади и ратова. Дучићеви стихови су световно проклетство раздора међу људима, раздора у коме је нахушкан брат на брата, сусед на суседа.

Као некада Јован Дучић у монархистичким и капиталистичким условима, српски песници у оовременим условима тржишног капитализма и религиозне индоктринације, емфазом јаког емоционалног набоја, певају метафизички однос мистичне и религиозне сферичности са грађењем цркава и у сопственим душама ради покајања и прочишћења. Већи број религија и преко шездесет верских секти користе медије, међу којима и електронске, у служби све екстремнијег национализма и националистичких организација, стварајући раздор и мржњу међу људима и народима, и услове да се међусобно убијају. Религиозна верска и сатанистичка затуцаност убија у људима слободу мишљења и здрав разум нагонети их и на међусобно истребљење, породично и међувршњачко насиље, често и на суицид. Религије говоре божју заповест „не убиј“, а причешћују војске пред њихов полазак да неке друге људе убијају.

Верољуб Вукашиновић зида у себи храм божји као хришћанин и поданик ради видања своје душе од греха и успеха у животу. Песник несебичне доброте и бриге за своје породично стабло, песник честитости и истанчане осећајности за племенито и добро у људима, Вукашиновић се обраћа цркви, али не материјализованој цркви од креча и цигле, већ духовној цркви коју гради, као песник и као човек, забринут за свој родослов и за народ коме припада. Гради свети храм у својој души, у свом осећању просветљења и светости. Због контрастних прилика у друштву и народу, његова градња вере, љубави и наде као синонима духовног схватања црквених небеских пространстава, проткана је иронијом као изразом неодлучности, којој одговара аналогија по метафоричној поредбеној сличности са чврстином вере, љубави и наде – стени, песку или блату. Метафорско поредбено одређење са духовношћу неофеудалистичких светилишта је изражено ослонцем, столжером и скелом, у молитвеној епифанији скрушености и страху од пропадања у бездан неморала и овоземаљских нежељених искушења. У песми „Зидање храма“, и другим својим песмама религиозне садржине, Верољуб Вукашиновић поставља мотиве храмовних осећања на основе нове српске модерне, настале на узорима српске модерне дучићевског стваралачког периода.

Већ дуго нешто у себи зидам
Од старої хрстиа подижем скеле
И душу своју од треха видам
Привијајући лије и пчеле

Упослио сам три немара
И пронашао месташце тихо
Али ми ноћу неко обара
То што по дану сазидох стихом

С песником и ја шаћем у слову
Анђелу, судији свом ил браћу
На чему зидам цркву ову
На сцени, песку или блаћу

Сићан сам појућ мрава од трама
Пред шобом, Госпoде, и прејун сћига
Али те молим буди сред храма
Који у себи већ дуго зидам

Ти који ствараш чудесна дела
И ројиш светове кроз простор звездан
Буди ми ослонац, сћожер и скела
Да не пројаднем у мрачни бездан

Средњовековна књижевност код Срба доживела је снажан процват у време експанзије Немањиха у покоравању староседелаца Илира и продора на југ од Рашке и Западне Мораве, где су основали своју државу у седмом веку када су дошли из своје прапостојбине. Српска средњовековна књижевност је цветала у крилу цркве која је

имала главну улогу у очувању немањихке династије и устоличења српских владара, самим тим и у очувању феудалног поретка у земљи. Цркве су деловале као центри државне, књижевне и просветне моћи. У књижевности развиле су се књижевне врсте хагиографије, апокрифи, похвале, биографије, а одговарајуће место имала је и поезија. Црквена феудална књижевност имала је религиозни карактер, а не световни.

Тој религиозности из крила средњовековне, то јест феудалне српске књижевности, посветили су се и писци романтизма и модерне, и многи писци између два светска рата.

Верољуб Вукашиновић захвата и пробира уметничко златно зрнелце из српске религије просејавајући средњовековну поезију, поезију романтизма и поезију песника српске модерне. То просејавање дало је нове, неофеудалистичке и неоромантичарске, естетске слике, бојене колоритом савремене подређености људи силама таме које онеспокојавају милионе недужних људи осиромашеног становништва. Ту силу таме Вукашиновић настоји увести у просветљење сузбијајући је и певајући умилне дистихе анђeosког бруја у вечерњим сатима и јутрењу манастирске обожене тишине. У песми „Вечерњи бруј“ из циклуса Двери у липама песник позива на светост и тихост, на молитвену скрушеност у храму под липама и у пчелињем брују псалмопеваца и црквених литур-

гија. Израз двери су, заправо, врата, у религиозном жаргону у саставу атрибута „царске“, а означавају средња врата на иконостасу.⁴⁷

Стихови Владике Николаја Велимировића (1880-1956), између два светска рата епископа охридског и жичког, о Раду Неимару и његовом зидању манастира Љубостиње, послужили су Верољубу Вукашиновићу као мото за песму „Зидање Љубостиње“. Уметнички рад Рада Неимара на љубостињским каменим обелисцима и розетама песник пореди са крином, ботаничким називом за цвет љиљана, у чијем обличју су тесани украси приликом градње и украшавања црква и манастира. Бели кринови су чести украси на хаџинама краљевских великодостојника оба пола у време феудализма. Украсима и зидарској вештини даје савршенство светлосне грађе којом вида душу кнегиње. Кнегиња је, заправо, деспотица Јелена, жена Угљеше Мрњавчевића, после чије погибије у боју на Марици 1371. године, прелази у Крушевац на двор кнеза Лазара Хребељановића, помагала кнегињи Милици, а затим се замонашила у манастиру Љубостињи под именом Јефимија Мрњавчевић (приближно 1349-1405). Врло интелигентна и образована, имала је и песничког талента. Написала је златним везом похвалу кнезу Лазару у манастиру Љубостињи, у антологијским избо-

⁴⁷ *Речник српскохрватскога књижевног језика*, Нови Сад, 1967, 624.

рима познату као „Молитва кнезу Лазару“. Вукашиновић пише молитву и похвалу манастиру у част кнегиње и светлости њене уметничке и испосничке личности калуђерице у светом храму исухристовске светлости и просветљења. Његов стил јесте стил искушеника и анђеоског скрушеног молитвеника који следи стил старог српског песништва и средњовековну молитвену скрушеност побожника. Својим песничким талентом одговара на далеки предачки таленат српских средњовековних писаца похвала, молитви, хагиографија, биографија, апокрифа и родослова, које историчари српске књижевности данас убрајају у књижевне текстове високе друштвено-моралне и уметничке вредности.

*„Зига Раде цркву Љубосѣињу
Мушки зига женски украшује
Девојачки по меремру везе
По мермеру кано по ћерђефу“*
Владика Николај

*Мушки зига женски украшује
Занеѣ црквом сликом савршенсѣва
Љубосѣињско слово исѣисује
Рукоѣисом виѣешѣва и женсѣва*

*Док полазе дани у пламену
Док се ближе ноћи зверне језе
Он с нежношћу чѣйку у камену
Мушком руком девојачки везе*

*Грађевину од светлосне трађе
Зига Раде у часу усуда
У облику крстоносно лађе
Што њловиће до сирашнога суда*

*Тајном крина надахнући зигар
Псалмопевац у лепој храма
Кнегињине душе већији видар
Да ли зига још увек њо нама*

Подлога за молитве у поезији Верољуба Вукашиновића су молитве Архиепископа Данила (око 1270-1337) и Јефимије Мрњавчевић. Средњевековни стихови молитви су распоређени у слободној неримованој версификацији каква се преписује и тумачи данас. Архиепископ Данило се обраћа апострофом Богу, бесмртном Господу, анђелима љутим, тражећи од њих, у скрушеној побожности, бар мало љубави и благости. Молитве испоснице су оплакивања љutih безакоња која се не могу исповедити.

Вукашиновић, поред низа песама о љубо-стињским липама, јутрењу у Каленићу, посвети књижевним познаницима и ктиторима градње манастира, пише, у сличном или истом естетском стилу молитве у истом циклусу Двери у липама и песму „Песникова молитва“ (у злим временима). Апострофом се обраћа Господу повишеним свечаним тоном молитве, као у песми „Цветна недеља“ априлском анђелу, да одбрани његову песму од недобронамерних читалаца и да охрабри

читаче, добронамерне у Богу и схватању, који ће схватити и наградити његов песнички молитвени плач у тами и несну. Метрички везана структура катрена сачињених од седмераца римованих укрштеном римом *абаб*, снохватички поставља однос Господа Бога, песничког талента и читаоца, побожније и религиозније и од религиозног циклуса снохватица Јована Јовановића Змаја (1833-1904). Са подлогом метричке структуре версификације песника српске модерне, Вукашиновић дубље и сензибилније залази у религиозне сфере молитвеног исповедништва грешности, него и нешто световнији Змај, јер је садржајем и молитвеном еухаристијом инспирисан непосредно старим српским песништвом средњовековног феудализма, указујући, тако, да је уметничка снага српске поезије жива и јака још од Саве Немањића (1175-1235) и да може извршити још снажнији утицај и на савремене српске песнике који поезију средњовековља својим талентом иновирају и чине је оправданом и потребном и у ово време неофеудализације и капитализма када су људска права и слободе сурово запала у ропску таму и неспокојство. Вукашиновић се моли божанству као култном бићу коме се црква и верници обраћају молитвом, да сачува његовословно здање, његову песму, да сачува оригиналност његовог песмостворства од заборавља у многогласју, то јест мноштву песника и песништва, којим је обележено ово време у развоју српске књижевности.

Сачувај и одбрани
Господе ову песму
Што писах је у џами
У невиделу и несну

Сачувај словно здање
Посвећено џиџини
То једно имање
Да не припадне џмини

Нека душу чиџача
Барем на џрен обасја
Пламичак моја џлача
Сред сџрашној мноџојласја

У циклусу Опрости, јагње бело из истои-мене збирке песама, Верољуб Вукашиновић апо-строфом тражи опроштај од Исуса Христа у ме-тафори јагње, са епитетом боје немањићког дво-главог белог орла. Исус Христос је разапет у својој тридесет трећој години живота на Голготи по наређењу римског намесника Понтија Пилата у Јерусалему. Док је на леђима носио крст на коме ће бити разапет на брду код Јерусалима, народ га је пљубао, вређао и каменовао. Изабрао је Исуса Христа за страдање и патње на стубу распећа, а ослободио Варнаву. Песник тражи опроштај за грехе народа, за њихово огрешење о недужну жр-тву, тражећи, тако, опроштај за грехе народа скло-ног геноцидној навици да линчује своје жртве, жртвену јагњад друштвене јавности у свим време-нима, од времена средњовековне инквизиције до

њиховог огрешења о људе у сопственом народу и о друге народе у геноцидном братоубилачком рату у последњем десетлећу XX века, са наставком геноцидног насиља и у двадесет првом веку. Да би искупио грехе народа који је каменовао и вређао Исуса Христа на путу уз брдо Голготе, Вукашиновић пише молитвене речи којима тражи опроштај за народ и његове почињене грехе. Он поставља себи задатак да не крене путем ништавности сваковрсног терора којим је препуна данашња свакодневица, већ да иде стазом анђела, а не гмаза, Бога, а не искушењима рата и ината. Песник поставља пред себе две стазе, као Ђура Јакшић (1832-1878) у песми „Стазе“, у којој бира стазе с трњем, тежи пут до животне истине и победе добра у људима. Јакшић пише стихове у осмерцу, и са два катрена трасира свој тегобни животни пут истине и правде, али без икакве верске или религиозне основе:

*Две предамном ста́зе сѝоје,
Једна с цвећем, дру́га с ѝрњем.
Гвоздене су но́ге моје,
Идем ѝрњу да се врнем.*

*Ја усѝуѝам цвећа ста́зе
Којима је но́га мека,
Нек ѝо цвећу жене ѝазе,
А ѝрње је за човека.*

Верољуб Вукашиновић пише песму „Две стазе“ у сонету у коме су стихови седмерци. Подлога његовог пастиша је религија и молитвена скрушеност, а однос према Богу однос изразито истакнутог страхопоштовања. Вукашиновић у својој песми преузима неке речи и синтагматске изразе из стихова Јакшићеве песме, али то није плагијат јер песник никога не преписује нити обмањује читаоце, а није ни пародија јер је његова песма врло уозбиљена и без ироније и подсмеха. Вукашиновићева песма иновира Јакшићеву одлучност у избору правца и пута и фабуларно и стилски. Вукашиновић иде путем и правцем који је српском народу и његовој вери поставио Бог, налазећи у њему меру своје личне доброте и спасења од искушења којима је народ подвргнут у сваковрсном неморалу данашњице. Бог и Исус Христос су у Вукашиновићевој поезији метафоре доброте, прочишћења, јагњеће чистоте и покорности вери, љубави и нади, мислене именице које доносе људима добро, успех и просперитет. Мера вере, љубави и наде у Вукашиновићевој песми јесте Бог и, самим тим, стаза и правац његовог пута у обасјање и светлост светости.

*Преда мном две су стазе
Ка једној ум ме води
А чула сва силазе
Ка грујој којом ходим*

*У висинама Бој је
Скривен у својој мери
А крај појила лој је
За умиљате звери*

*Заиста којом стазом
Кренути док на међи
Стојиш са овим ликом*

*Док с анђелом и ђазом
Укришаш своје жеђи
Пред шајним источником*

Циклус песама Кућа од пева су нови стихови Вукашиновићеве певљиве оригиналности да језиком, иновантном неологистичком лексиком и естетском виртуозношћу обогати и оплемени савремену српску књижевност. Његов пев, у смислу песма, која у себи садржи хорско вишегласје певања птица певачица, окренут је сунчаној страни српске вере у Бога и Исуса Христа. Истовремено, њиме је саграђена кућица песниковог прибежишта од свакодневице насиља и неморала. Та кућа је кућа повратка у корен родослова и традиције, праг старе куће који га исцељује и даје животну снагу успеха.

Вукашиновићев наслов циклуса Кућа од пева постављен је према стиху у песми из циклуса „Лирски субјект“. Вукашиновићев осмерац у четири катрена опева естетском снагом модерне схватичке мотиве који су у српској књижевности

романтизма испевани у позном животном добу Јована Јовановића Змаја (1833-1904). Међутим, Вукашиновићев лирски вез надахнуте естетске снаге говори из тихости и снохватичког душевног мира, упркос узнемиреној стварности ратовима и политичким надигравањима. У десетом десетлећу двадесетог века вођен је националистички индоктринисани братоубилачки рат за планирано српско великодржавље на Балкану, у коме је геноцидно убијано несрпско становништво, па је ратна сила светске заједнице одговорила ратом ратном авијацијом, под изговором да би зауставила хуманитарну катастрофу и убијање, а за собом је оставила минирану и земљу и ваздух, контаминирани уранијумом. Ратне страхоте највише трпи онај део народа који скромно мисли и тихо моли да рата више не буде, али је светски тероризам незауостављива мегаломанија у којој нема више идеја и идеала, већ само пошаст тероризама у којима страдају недужни људи, жене и деца, а највише страдају милијарде осиромашеног становништва у свету. Испод такве пошасте Вукашиновић пева тихост и покајање, милост и молитвену жељу монаха који се бори са демоном у себи самом и демоном светске и домаће узавреле реторике. Тај монах у молитвеном људском бићу осећа тешку стварност још неразминурану доскорашњим бомбама којима је неко гађао ратоборног политичког противника, а убијао народ, молитвено скрушен снатри душевни мир у кућици од пева и, у све

крађој обданици, „шеталицу часовника задржава“ да његова најстрашнија несаница, несаница бескућника, не буде до краја неумољива и трагична.

Стих „шеталицу сата задржавам“ Вукашиновић је преузео из песме „Ђулић увелак 4“ под насловом „Пођем, клецнем, идем, застајавам...“, коју је Јован Јовановић Змај испевао у патњи и болу због болести своје супруге Руже Личанин, удате Јовановић, брижно „задржавајући шеталицу“ сата да би одгодио животни пораз вољене жене. Змајева песма, као и цела збирка *Ђулићи увеоци*, представља пример елегичне поезије у српском романтизму. Наслањајући се на народну усмену лирску и епску традицију српског народа, Змај је испевао најдирљивије стихове о трагедији читаве своје породице. Песма је испевана у епском десетерцу, а њоме се изражава стоички израз сете, туге и очаја, који он, иако је лекар по струци и лечио сиромашне људе и њихову децу без икакве надокнаде и без обзира на националну припадност, подноси са немирењем и великим болом због неумитне пролазности живота и прераних одлажења, истичући људску доброту у очајном обраћању богу, правди, анђелима.

*Пођем, клецнем, идем, застајавам,
Шеталицу сату задржавам;
Идем, бежим, ка очајник клећим;
Зборим речи, речи без њамећим:
Не сме нам умрећим!*

*Вичем Богу: Она је још млада!
Вичем њравди: Она се још нага!
Анђелима: Ви јој срца знаће!
Вичем земљи: Она није за ње!
Ниошкуда нема ми одјека, -
Вичем себи: Зар јој немаш лека!...
Идем, сџанем, ка очајник клетиш,
Ојети зборим речи без њаметиш:
Не сме нам умреши!*

*Идем, сџанем, ња ми клоне ѓлава
Над колевком ѓде нам чедо сџава.
Чедо се буди, ња ме ѓледа немо;
Гледамо се, ња се заѓлачемо;
Па и њему, ка очајник клетиш,
Зборим речи, речи без њаметиш:
Не сме нам умреши!*

Као што се Змајев Ђулић наслања на лирску вредност српске лирске народне усмене поезије, тако тај еуфонични интимни тоналитет проосећа и Верољуб Вукашиновић, допирући емфазом туге и незнања до најдубљих емоционалних вибрација естетске лепоте лирских народних емоција, а одагле лепоте српског романтизма и српске модерне, посебно у стваралачкој снази тагореанског вртлара нове модерне, чији је зачетник и творац. Завршним осмерцима у катрену говори поразну истину о бескућништву у сопственој кући, из тога израза у снохватичку визију куће слободарске, која, као „кућица од пева“ из другог стиха песме,

ипак, упркос свим патњама због трагедије народа, пуни расцветалу вртлареву башту радосним кликтајима шева. Вукашиновић пише метрички везани стих симетричног осмерца у катрене, по узору на метрику версификације песника српске модерне. Дуже речи на крају стихова су једна од одлика Вукашиновићеве версификације, самим тим је честа дактилска рима у основној дистрибутивної констелацији укрштене риме, по роду тросложне дактилске и двосложне женске, а по квалитету правилне, мада има изузетака где хомофонија није усаглашена и акцентуално.

*Тих и миран, ситиуиран
У кућици свој од ђева
Ваздух није разминиран
Од кликтаја дивних шева*

*На ваирици својој јори
Ко да она свети још треје
У њему се монах бори
Са демоном што се смеје*

*Шеталицу задржава
Али све краћа обданица
Часовник му од свих сирава
Најсирашњија несаница*

*Над његовом лирском сликом
Застају још само свици
Што чиниши с бескућником
У кућици снохатици*

На елегичним осећањима сете, тужбалице, жалости и бола саздани су и стихови Вукашиновићеве песме. Његова елегична осећања окренута су родољубивој констелацији у којој се налази српски народ у односу на вероисповест и анђеоску доброту коју има у својој нарави. Вукашиновићева елегија окренута је општој и метафорској улози куће у људском животу. Залази у снохватичка подручја метафорске сновидости која се по већој световности разликује од Змајеве снохватичке поезије, којој се Змај посветио верујући да ће ући у народ и певати се уз гусле као усмена народна епска поезија. Елегична осећања Вукашиновићеве песме су жалост бескућништва народног у премногом расејању и бежањем од кућног прага. Кликтај птичјег пева је позив на верност живља сопственом кућном огњишту.

Песма „Пред прагом старе куће“ испевана је дистихом испеваним у деветерцу, а римованим парном римом. Седмерац и деветерац у Вукашиновићевој поезији су чести версификаторски одазиви његовој унутрашњој скрушеној молитвености која је тегобна и трпељива, а не тако светла и оптимистична какви се могу испевати симетричним шестерцем, осмерцем или лирским десетерцем. Тамнији седмерци и деветерци више теже песимизму и самоспутовању, самосузбијању и самокритичком ставу према естетски обрађеним мотивима. Вукашиновићев деветерац у првом дистиху у овој песми осијава топлоту старог дома и пчелињаке у буђењу јутра, дионизијски занос тре-

пери кроз сунчев излазак и таму древности старе куће осветљава новим оптимистичким сјајем који код песника ствара светлије тренутке идиличне опште пејзажне слике. Лишен је религиозне основе и стреми ведрини путовања савременим летилицама у небеским просторствима. Лирски десетерац, затим, симетричним ритмом епске ширине али лирског емоционалног тоналитета, објашњава старину породичне лозе, страдање у прошлости народа, а из укупне слике исијава мисао о старом крову под сунчевим зрацима савременог доба.

*Овде је оно што ме цели
Пчелињак, јуно, бајрем бели*

*Звуци из шуме где животи врви
Старинска кућа, ђреци у крви*

*На небу млазњак, на мору ђлисер
А ја сам овде, шело Мелисе*

*Кроз сунчев дискос лајано жари
Мисао моју над кровом старим*

Несиметричном десетерцу, у епској народној поезији названом епским или јуначким десетерцем, Верољуб Вукашиновић посвећује своје иновирајуће виђење вечерњег идиличног празништва у родној кући, са елементима пастиша, који не прелазе оквире књижевних позајмљеница и имитација, поред којих се одликују особеном оригиналношћу, у песми „Претпразничко вече“. Седам катрена испевана су несиметричним десетер-

цем са цезуром после четвртог слога. Рима је по дистрибуцији обгрљена абба, по роду женска а по квалитету чиста, односно правилна. Доминантну улогу у песми, иако уз присуство свеца, има световни осећај свечане светлости претпразничке вечери, када се укућани уз звуке гусала присећају предачких хајдучких шума и култног значења светог дрвета храста, поред кога су се обављале литије и вршена народна већања и пресуђивања. Естетска слика постигнута је применом епитета, метафора и лексичких иновантних конструкција којима се осветљава идилична и елегична народна древност којој се данашње српство идолопоклонички клања. Синтагме у јуначком десетерцу су конкретније, објективније, а метафоре обавијене еуфонијом породичне древности. Присуство светаца стиховима даје више религиозне ауре, а јуначки десетерац и метафорично значење предачких шума ауре робустне хајдучке природе. Срећа, благослов, тиха смерност, милина породичног доживљаја, зраче топлином и из Вукашиновићеве елегичне песме, коју, међутим, изнутра руинира мрачна разрованост годишњих доба атмосферских рањених прилика овога доба, па ни једно није ни налик идиличним годишњим добима старих генерација и њихових предака. Опкорачење у првом стиху петог катрена има естетску улогу појачане ритмичне и мелодијске особености версификације. Синтаксичка подела стиха успешно је постављена код цезуре у несиметричном десетерцу.

У кући је претпразничко вече
Мила лица шако су нам близу
Трен је овај јединствен у низу
Сасвим наш је али је и свечев

На окупу породично јатио
Са прецима пошомци у збиру
Вечерамо у свечаном миру
Хлеб насушни воће умиљатио

Као да смо усред оној доба
У коме је сјала храсовина
На столу је чаша црној вина
Ко врти један сија цела соба

Кућни певач припећтао сируне
Позајмљене из предачких шума
И мало се нагнуо ван ума
Да послушне звуке свилоруне

Поче песму... Мало надахнућа
Он захваћи из небеској зденица
Брујем ичела из тласовној венца
Испуни се цела наша кућа

Запрејани од вечерњеј жара
Не чујемо шта часовник куца
Нека искра у нама светлуца
Тајни пламен образе нам шара

Већ је празник. Светац песму воли
Дрхте сируне трају мили часи
Давно вече... да се не утаси
Свако од нас у себи се моли

За стихове песме „Претпразничко вече“ Вукашиновић позајмљује наслов песме, идеју, лексичке, синтагматске и синтаксичке склопове појединих стихова, свечаност народне древности и еуфоније идиличне мелодије, коју поседује песма „Претпразничко вече“ Алексе Шантића (1868–1924) и тако остварује услове за пастиш. Шантић је песник српске модерне који је написао елегичну песму, каква је и Вукашиновићева. То не значи да је Вукашиновић подражавао Шантићев елегични тон. Вукашиновић је уопште песник елегичног тона усамљености и дистанцираног певања од савремене српске поезије препуне оштрих и робустих тонова. Елегична емфаза у Вукашиновићевој поезији је наглашено емоционална, али је и мекана и тиха, снебивљива и заснована на људским особинама скромности и доброте. Алекса Шантић је своју песму „Претпразничко вече“ испевао једанаестерцем са честом применом синтаксичке поделе стиха, у естетском смислу опкорачења, код петог слога, па и другог и трећег. Шантићев елегични једанастерац у тридесет једном катрену песме одражава сету, мир и једноставност смирености у самоће, и породичне среће у породичним обитељима његовог доба. И поред присуства икона и иконостаса, и кандила, Шантићева песма осијава световност присећања на идилично доба среће, благослова, кратке среће живота у смерној једноставности. Живело се у време веће осећајности и среће у окриљу и подршци природних и ничим руинираних смена

годишњих доба, препуних снега и идиличне среће зимских пејзажа. Шантић даје пун израз брижности и разумевања комшијског дружења, које није било тада у српском народу унижено и уништено недобросуседским насиљем и похлепом на суседово имање, окућницу, закониту жену, као у данашњем времену сваковрсног злотворског понашања јачег против слабијег, богатијег против сиромашнијег, неурачунљивог против чедног и мирољубивог, комшије који има силу и уме стигматизацијом да поништи геноцидно и целу породичну заједницу суседа на чију се имовину острвио. У Шантићево време српски народ је живео скромно и мирољубиво и у смерним добросуседским односима.

И Вукашиновић, као пре њега Шантић, помно се боре за срећу и постојаност свог родног порекла. Шантић је елегичном сетом подсетио данашње време, подсећајући и своје, да опстанак света зависи од мирног и једноставног суживота људи у материјалној, радној, и етничкој и родној равноправности, међусобном уважавању и срећи. Сву срећу и утеху у бегу од стварности нашао је у персонификованим митским бићима, својој поезији, у песмама које гаји песничким талентом и романтичарским заносом Бранка Радичевића (1824-1853), иако у крилу савременијег естетског правца – модерне, који је романтичарску виртуозност версификације и риме пренео из дветнаестог у прво десетлеће двадесетог века.

Сјуџира је ѡразник. Своју свјетлост ѡ меку
Кандило баца и собу ми зари.
Сам сам. Из куџа бије сахат сџари,
И ѡлухи часи неосјетно ѡеку.

На ѡљу сџуден. Пећ ѡуца и ѡрије.
Ја лежим. Руке ѡод ѡлавом, ѡа ѡуџим,
И слушама како ѡрањем замрзнуџим
У моја окна ѡоли орах бије.

Тако на враџа суморно ѡ ми срца
Сјећање једно удара и чека
Ко друѡ и сабраџ, као душа нека
Шџо са мном ѡлаче и у болу ѡрца.

Неѡде у ѡаке ноџи, када оџка
Помрлом ѡрању зима ѡокров ледан,
Ова је соба била ко врџ један,
Где је ко ѡоџок ѡекла среџа кроџка.

Као и сада, ѡред иконом сјаји
Кандила свјетлост. Из иконосџаса
Сух бриљан вири. Лако се ѡаласа
Измирне ѡрамен и блаѡслов ѡаји.

Сва окаџена мирише нам соба.
Около жуџе лојане свијеџе
Ми, дјеца, сјели ко какво вијеџе,
Радосни шџо је веџ ѡрудану доба.

Под ѡанким велом ѡлавкасџоѡа гима
У ѡеџи ваџира ѡламџи ѡуним жаром,
И сјајне ѡруѡе ѡо ѡилиму сџаром
Весело баца и ѡреѡери џима.

Уврх, на меку шиљтџу, оџац сџо,
Пружџо чџбук, и дџм се колуџа;
Њеџова мџсао надалеко луџа,
И џоџлед блудџ сањџв, блаџ, и мџо.

Уза њ, џек малко на шиљџеџу нџже,
Ко сџмвол среџе, наџа мајка бџџџе;
За скори Бџџић коџуџе нам џџџе,
И каџкад на нас блаџе очџ дџже.

У џо бџ халка закуџала. – „Пеџар!“
Ускликне оџац; – „Он је заџџџело!
Он вазда воли џовор и сџџело –
Оџворџџе му!“ И мџ свџ, ко вџџџар,

Трчи и враџа џрџџевор извуџџ.
И сџџари сусџџ, висок као брџџџеџ,
Тресуџџ с рука наџануџџ снџџџеџ,
Јавџо бџ се с фењером у руџџџ.

Сваки му од нас у заџрџај хџџа,
Мајка џа кроџџко сусрџџа и џледа,
А он се јавџа, џа до оџа сџџџа,
И брџџуџџ чџло за здравџе џа џџџа.

Сва новом среџом оџране нам соба!
На сваком лиџу свџџо, сџајно неџџџо –
Сучуџџ брке, сџџари сусџџ вџџџџо
Почо бџ џрџџу из далекоџ доба.

И докле џрозор хладан дрма џџџа,
Ми сваку рџџџџ џуџџамо нџџџџџ;
Срџа нам грџџџу у радосној џрџџџџџ,
Све доџод не бџ доврџџџо џџџа.

Зашиим би ошац, ведар ко сјај дана,
Узео јусле у жилиаве руке,
И јласно јочо, уз јањиве звуке,
Лијеју јјесму Сјрахињића Бана...

Мени је било ко да јјесме ове
Сваки сјих јосја јун бехар у роси,
Па шрејши, сјаје, и мени јо коси
Просија меке јахуљице нове...

О мили часи, како сје далеко!
Ви граја лица, ишчезла сје давно!
Пуста је соба... Моје срце шавно...
И без вас више ја среће не сјекох...

Кандило и сад јред иконом шиња,
И сад је јозно јредбожиње доба;
Ал јлуха јама сад је моја соба,
А ја лисји свео јод бјелином иња.

Узалуд чекам... У нијемој сјени
Никоја нема. Сам, ко камен, ћушим.
Само шјо орах јрањем замрзнушим
У окна бије и јавља се мени...

Но док ми мујни боли срце косе,
Ко сјуген шравку уврх крша јола,
Из мојих књија, са јрашњава сјола,
Ја чујем шушањ ко вилине косе.

Гле! Сад се редом расклајају саме,
Све књије сјаре, снови чежње дује –
Мичу се, шрејше једна јокрај друје,
И њихов шумор ко да јада на ме...

Сањам ли? Ил би ово јава била?
Из расшворених лисцова и сирана
Прхнуше лаке пшнице, ко са ірана,
И по соби ми свуг развише крила...

Све су свијетле!... Све у бљеску сшoje!...
Једна около кандила се вије,
А нека болно, ко да сузе лије,
Пред сликом гршће мршве мајке моје;

Неке бијеле, као љиљан први,
Само им злашно меко перје іруди;
Неке све плавe, шек им ірло руди,
Као да кану каі зорине крви...

Неке ми пале шу на срце свело,
Па крилима шрейше и шушше ко свила;
А једна лако, врхом своја крила,
С цвркушом шойлим годирну ми чело.

Ко да би хшјела збрисаши сјен шуте...
И слушај! Редом зашјеваше оне!...
И іласи гршћу, шресу се, и звоне,
Мили и сјајни ко лук младе дује:

„Не шужи! С болом куда ћеш и ідје би?!
Ми шјесме швоје, и грушова свију,
Шшо своје душе на звјездама ірију, –
Светша смо жива шородица шеби!

Ми као роса на самошне биљке
Падамо шихо на сва срца бона,
И у ноћ хладну мношх милиона
Сносимо шойле божиле светшлјке.

*Ми здружујемо душе људи свије!
Мртве са живим везу наше ниџи:
И с нама вазда уза ње ће биџи
И они које давно џрава крије!*

*Пријрли ова јаџа блајодаџна!
И када једном дође смртџи доба,
Наша ће суза на кам џвоја троба
Кануџи џојло ко кај сунца злаџна..."*

*И акорд звони... Све у сјају јачем
Кандило џрејџи и собу ми зари...
Из куџа мукло бије сахаџ сџари.
Ја склаџам очи и од среће џлачем...*

Вукашиновић као савремени српски песник, који уме у истој збирци метрички везаних катрена, терцета и дистиха унети и свежину слободног неримованог стиха („Поглед иза брда“), извучи се из религиозне молитвене скрушености у светлост световности, опева оптимистичније свој лирски субјективни осећај световне вредности и реликвија живота, расправама о завичају упућује на љубав према породичном стаблу и према родној кући, опева свој мир и ситуираност у кући од пева, али се и у њој, иако песник тежи световности, монах бори са демоном оличења зла и неморалних међуљудских односа. Његов породични дом у песми „Кућа“ има миомирис породичне равнотеже, свељубави и доброте. Његови стихови су породични, родословни, племенито верни, сми- рени, смерни, световни, осијавају породичну сре-

ћу. Тај мотив је још више приближио и конкретизовао песмом „Могући животопис“. Идилични породични живот у родној кући у селу је песников завичајни зов свима који су напустили сеоска топла огњишта да се врате у село и наставе своје породично стабло у здравој средини некада радне и чедне патријархалне задруге српских сеоских домаћинстава.

*Имаџи кућу поштељу зделу
Пред кућним праћом ишћомој исића
У кући чељаг женицу ичелу
И два деџеџа два мала иџића*

*Имаџи шуму ливаду њиву
У шуми коса славуја чавку
Не разабираџи по илеџиву
У доколици трицаџи прапску*

*Одмараџи се пог младом лиџом
И сав се даџи женџиву њеном
И као деџе са лилихиџом
Рагосџан биџи праг сваким праџеном*

*И никад више не иџи прако
Из завичаја никуд не маџи
Ма иџа им на по Огисеј реко*

Можеш ли Иџаку прако доџаџи

Неки наслови песама („Стражилово“) и мотиви Итаке у овој песми наговештавају стражировску инспиративну основу поезије Верољуба Вукашиновића. У *Лирици Иџаке* Милош Црњан-

ски (1893-1977) песмом „Пролог“ дотиче Троју, Одисеја и Итаку, острво у Јонском мору које је некада било Одисејева отаџбина. На тим мотивима Вукашиновић заснива свој емфатични апел српском становништву, нарочито младима, да се не расејавају по свету, него да наставе живот својих предака у идиличним завичајним пределима, какви су предели песниковог завичајног поднебља. Итаки посвећује Верица Тадић (1949) стихове слободне елиптичне версификације у песми „Шкољка са Итаке“ – заветно чување љубави и верности на основама одуховљења у метафори и симболу шкољке опервежене пелудном тишином.

У песми „Цврчков дом“, асоцијацијом на народну басну „Цврчак и мрави“, Вукашиновић мотивски поставља редак у српској поезији данашњице социјални мотив. Песник користи самоиронију да оснажи песнички пут сваког песника – цврчка, који уме да напише много песама, али не уме, или, због презасићеног тржишта књиге и немаштине грађанства, не успева, да их претвори у насушни хлеб, од кога сваки човек живи од свог труда и умећа. Маса светског становништва и грађанства у Србији живи у сталном страху од константног осиромашивања које је све веће из године у годину, док се истовремено одабрана елитна мањина енормно богати. И песници, као пробуђени део народне савести, живе у оскудици и сиромаштву и, маштајући, олакшавају себи очекивањем да ће успети у књижевном стварала-

штву, као естрадни уметници у естради, и да ће неко куповати њихове књиге. Самоиронија у Вукашиновићевим стиховима је и подсмех намењен отуђености омладине и одраслих од књиге и књижевне уметности коју су заменили међусобним насиљем и насиљем на мир у људима и на мир у земљи и свету. Насилници који у себи немају умилност и доброту убијају умилност и доброту људи који поседују такве особине насиљем и обезвређивањем њиховог уметничког талента. Вукашиновићева иронична досетка заснована на сензибилитету и несумњивом песничком таленту посредно опомиње испразно време и његове ратохоличарске намере. Посредно, опомиње и српске савремене песнике да певају ради трајности поетике њиховог певања, а не ради распиривања мржње и из ратнохушкачких побуда. У сваком послу, па и књижевном, ваља радије постати вредни мрав из басне јер вредно ради и може без цврчка, али у уметности ваља бити и даровити цврчак јер је потребан у културној надградњи и у радном предаху.

*О сиромаштву све више мним
Крцају римама ко сћари шлеј
Све теже њловим с шерењом шим
Стихошвореније – иразан џеј*

*Не може само умилан њој
Не може само цвркуша љуљ
А где су сузе а где је зној
А где је онај кржави жуљ*

*Прашћај те ближњи шћо волим сћих
Шћо сав се дадох њороку шћом
Сву енерџију у њесму слих
А вас заћворих у цврчков дом*

Српска књижевна и верска елита дочекала је Вукашиновићеву поезију похвалама и афирмативним епитетима. Еминентни књижевни критичар Милош Петровић (1929), поезију Верољуба Вукашиновића у циклусу *Кућа од пева*, то јест „нове песме“, сврстава у „лирику палимпсеста“.

„Нове песме под насловом *Кућица од њева* иду у лирику палимпсеста, које је већ у изобиљу у ранијим песниковим књигама. Стихови су у тој кућици, која је саграђена и још се гради на Љубостињској планини...“⁴⁸

Палимпсест⁴⁹ се у књижевном смислу може поредити са пастишима, већ помињани, јер се сматра да се таква поезија заснива на неком претходном књижевном делу. И када су пастиши и пародије, Вукашиновићеве песме поседују оригиналну харизму оригиналне уметничке естетске фабуларне садржине и форме у лирској поезији, а највећи број песама у овом циклусу нису ни

⁴⁸ Милош Петровић, *Наведено дело*, стр. 117.

⁴⁹ „Палимпсест (грч.), пергамент са којег су у средњем веку, у доба оскудице пергаментa, избрисани или изгребани стари рукописи, па писан нов текст. Данас се на- рочитим поступцима (фотографски, помоћу хемијских реак- тенција и др.) могу прочитати стари рукописи; 1912. Осно- ван је у манастиру Беурон (Витемберг) институт за палим- псесте“, *Мала енциклопедија Просвета*, Београд, 1978, 760.

пастиши ни пародије, већ оригиналне уметничке творевине засноване на римованој метрички везаној версификацији српских песника модерне.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића под насловом *Светлости у брдима*, нарочито у новој поезији у циклусу Кућица од пева, читаоцима и читачима српске савремене поезије доноси низ нових естетских одлика, које уверљиво говоре о несумњивом таленту духовног, на граничном пољу са световношћу, сензибилитета српског песника и родољуба који је привидно стишано, али складно и снажно запевао новим прочишћењем духа и духовности од подривачких и насилничких савремених демона и сила таме.

Верољуб Вукашиновић, као и многи српски песници данас, песници су претежно и пре свега свог завичајног родослова, коме са великим наклоном и респектом певају идилични занос опожности предачке хранљиве софре и складног породичног живота у међусобном поштовању и љубави. Вукашиновић нескривено и свим својим бићем воли свој завичај, своје родословно стабло порекла и свакидашњег вредног живота у часном и достојанственом, и несебично дародавном и поштенном породичном окружењу. Световни живот завичајног поднебља оплемењује дубоким одуховљењем чији израз налази у метрички везаном стиху складне ритмичке версификације о чијим узорима непрекидно указује на савршенство версификацијског виртуозитета српских романтичара и песника српске модерне.

САВРЕМЕНИ ВРТЛАР НЕОРОМАНТИЗМА И МОДЕРНЕ

Верољуб Вукашиновић је објавио збирку песама *Вртлар*⁵⁰ са четрдесет једном песмом у циклусима: Мајчина душица, Дивља купина, Разговор са класиком, Твоје бreme. Уводна песма у збирци, ван циклуса, је под насловом „Теби читаоче“.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића *Вртлар* насловљена је према фабуларној лексичкој одредници у песни „Јутро у врту“ из циклуса Дивља купина. Песма „Јутро у врту“ испевана је симетрички везаним метричким системом четири катрена које чини широка версификација претежно једанаестерца. Рима у катренима је по дистрибуцији обгрљена, односно обухваћена, у схеми *абба*, по роду женска, то јест двосложна, а у једном примеру у другом катрену мушка, то јест једносложна. По квалитету рима је доброг подударања гласова у речима, па је отуда по квалитету солидна, односно чиста. Вукашиновић се одлучио на једанаестерац да би истакао емоционално стање снохватичког реаговања после јутарњег буђења у коме су се појавиле естетске слике после делимично пробдеване ноћи из које снохватички назире вољена бића и биље у свом врту, градини,

⁵⁰ Верољуб Вукашиновић, *Вртлар*, Крушевац, 2008.

башти. Поставља се као вртлар, као баштован или градинар према општој и конкретизованој слици врта из кога еуфонија звукова и боја одсликава јутро у буђењу природе и људи као саставног дела природне целине. Емоционална емфаза песничка испуњена је и осећањем обожене нежности према божанском ускрснућу бића и биља у врту, у коме је истакнуто страхопоштовање виновој лози, на коју гледа са обожењем њеног митског и божанског порекла. Из цветова биља на које песник гледа као на митска предачка божанства, њему – вртлару, баштовану, градинару, смеше се надземалска бића – богови биљака. У сатима уморне свакодневице песник налази смирај посматрајући мир биља у врту. Он је тада и вртлар и искушеник, који сав дневни замор просипа по мирним цветовима биља, који га, песника који осећа боју, реч, звук и слику, као симболи уметничког надахнућа, ослобађа умора и дарује љубав, нирвану и мир у нирвани емотивног и душевног опуштања.

*После једне нејросјаване ноћи
Седим на клуџи у дворишном врџу
Увек кад прекорачим своју црџу
Једино биљке моју ми помоћи*

*Добро јуџиро џева ми дрвећа хор
Бој џи помоћао дошайнух лизи
На џо се насмешише цвећа бози
Одоџо сијао је врџларев двор*

*Из куће изађоше вољена ми бића
И приђоше лирском заверенику
Уђоше зашћим у јутарњу слику
Три мачеџа с мачком и два ђсића*

*Заћливасмо џаг у океан јуџра
Свако је заузео месћо своје
Док врџлар је џевуџио кроз боје
Врџ није сџоља, већ врџ је изнуџра*

Песма „Јутро у врту“ спада у лирске врсте описних и идиличних песама. Вукашиновић је испевао реалистичку слику јутарње свежине врта, постављајући себе у веома снажан неоромантичарски емфатични емоционални патос Јована Јовановића Змаја (1833-1904) који изражава версификаторском вештином римованог стиха српских песника модерне Јована Дучића (1871-1943) и Милана Ракића (1876-1938), и песника са првим назнакама реализма и симболизма, који се у светској лирици појавио још у романтизму, Војислава Илића (1823-1901). У Вукашиновићевој песми изражен је снохватички однос према лепоти јутарње свежине врта у преплету са обоженим ставом, какав је у својој поезији позних животних година имао Јован Јовановић Змај. Версификаторска виртуозност српског савременог песника реминисцентно се везује за поменуте писце српске модерне, а реалистички опис, идилични занос и симболи цветова за поезију описа и идиле Војислава Илића. Биље и врт од материјалне спо-

љашњости прелазе у нирвану унутарњег сензибилитета готово аскетског доживљаја изнутра, што песник исказује поентовано завршним стихом песме.

Именица вртлар има синонимна значења у именицама баштован и градинар. Вртлар у симетричним парцелама баштенски уређује врт тако што у њему узгаја разне врсте дрвећа и цвећа. Поред основног значења, реч вртлар, као реч врт, добија и посредно метафоричко значење вртларења као симбола уметности, демијурга естетске лепоте, као натприродног творца у интеракцији са природом и људском осећајношћу за естетско, за лепо, за сопствену уметничку и друштвену наградњу. Вукашиновић врт и вртлара види у себи самом још и као божанску силу и опсесију божанском свемоћи, коју изражава снисходљивим подређивањем себе божјој свемоћи и вољи. Из тога проистиче песничко божанско надахнуће као невидљиви лебдећи феномен који чини свет оваквим какав јесте, али не у нестварном виртуелном, већ у стварносном, материјалном облику који песник обавија божанском ауром. Божанско надахнуће проистиче из феудалистичко-религиозног схватања бога и божје воље из црквених богослужења, воље која подређује себи људску вољу и нагони је на молитвену скрушеност и страхопоштовање, какво се налази у снохватицама Јована Јовановића Змаја, али још религиозније у поезији других српских песника романтизма и

српске поезије између два светска рата. Такву поезију настоје вратити у уметнички живот српски савремени песници који фабулом оваплоћују и реинкарнирају српске религиозне реликвије и светиње, као, на пример, Љубиша Ћидић (1938) Богородицу Тројеручицу, Хиландар и друге националне светиње српске средњовековне баштине. Под утицајем религиозне индоктринације и цркве, обоженост српских националних песника овога доба јесте обоженост за спас српског народа, молитвена обоженост емфазе есхатолошких емоција због потенцијално екстремних последица које дугорочно могу задесити народ због укупног збивања у њему у последња два десетлећа. Соломон, четврти јеврејски цар, који је владао од 960. до 935. године пре нове ере, преговарао је са богом, али на равним основама и није тражио за себе никакво богатство, нити поражавање непријатеља, већ само да му бог подари мудрост да учи свој народ како да радом, међусобном испомоћи, равноправном расподелом радом остварених добити, мудрим и мирољубивим међусобним понашањем и љубављу према свом народу и другим народима, преброде све тешкоће које време и природне непогоде доносе.

Вукашиновићев цветни врт асоцира на градину љубавног засада према природи, живим бићима и цвећу, какав је засадио у књизи *Градинар* Рабиндранат Тагоре (1861-1961). Без божанских примеса религије, Рабиндранат Тагоре је опевао

љубав према птицама, дрвећу, цвећу, према жени, према деци, према својој домовини, социјалне мотиве туге због великог јаза између обogaћене мањине и маса сиромашних, гладних, голих, бo-сих и изнемоглих. Вукашиновић опева цветне мотиве као слуга божји, Тагоре као слуга природе, жене коју воли, као слуга цветне градине у којој налази најлепше цвеће за свадбено кићење вен-цима своје драге. И његова јутра су цветна, као и Вукашиновићева. Вукашиновићеву песму покре-ће божанска лепота цвета, бог из цвета, Тагореа усуд који зна да се у слободи најлепше пева. Рабиндранат Тагоре је ту слободу изразио у шестој песми *Градинара*:

У кавезу је била *пйиш*ома *пйиш*ица, слободна
*пйиш*ица била је у *јори*.

Када је дошло време, сусре~~т~~иоше се; *ш*ако је
*х*ишо усуд.

Слободна *пйиш*ица *п*ева: „О *дра*џа, винимо се у
јору“.

*Пйиш*ица у кавезу цвркуће: „Хајде да живимо
заједно у кавезу“.

Слободна *пйиш*ица рече: „Где је *п*рос~~т~~ора за
решет~~к~~ом да се рашире крила?“

„Авај“, *ва*и~~и~~је *пйиш*ица у кавезу, „*и*де ћу се у
облацима одмара~~ти~~и без *ши*и~~к~~е?“

Слободна *пйиш*ица кличе: „Миљено моје,
*о*ш~~и~~јевај ми *п*есме дубрава“.

Пшшца у кавезу вели: „Седи до мене да ти
научим ѿвору мудраца“.

Шумска пшшца кличе: „Ах, не, не! Песме се не
моју никада научиши“.

Пшшца у кавезу вели: „Тешико мени,
заборавила сам тиесме дубрава“.

Њихова је љубав жарка, пуна жудње; али оне
не моју никада да леије крило уз крило.

Кроз решетику на кавезу ледају се и узалуд
ишруге да се уиознају.

Лейршају чежњиво крилима својим и певају:
„Ходи ближе, граио моје!“

Слободна пшшца кличе: „Не иде, сшрах ме
зашворених враиша на кавезу“.

Пшшца у кавезу цвркуће: „Авај, крила су ми
изнемоила и мршва“.

Прва песма Верољуба Вукашиновића у збирци *Вршлар*, коју је назвао „Теби читаоче“, упућена је читаоцу његових песама. Песник упућује читаоца како да доживи унутрашњи опсег естетске вредности поезије коју он пише. Унутрашњи смисао не допире из фабуларне лексике толико као што је значајно обратити пажњу на естетску метафоре која се појачава у симболичку слику уметничке поруке. Ритмичка обрада дистихом римованим парном римом исказује појачани интимитет песников и повезује савремени смисао за естетску сликовитост са версификацијом српских песника романтизма и модерне.

Теби, чишћаче, шајансџивени скриши
Посвећујем овај шренушак скровиши

С неке бргске сшазе изван традске буке
Теби завештавам мирисе и звуке

Цвркуше кликтаје и пролећне боје
Све штоо сада видим биће једном твоје

И све штоо се збива и штоо ће се збиши
Живеће у теби. А неће те биши

Вукашиновић, као пре њега Шарл Бодлер (1821-1867), у песми „Сагласности“, пева о значењу симбола у његовој поезији природе коју навешћује. Бодлер је у крилу европског романтизма развио теорију симболизма певајући о природи кроз коју песник пролази као кроз симболе: природа је храм у којој се чују понекад нејасне речи, човек кроз њу пролази као кроз шуму симбола, кроз мирисе, боје и звуке који се сједињују у светлост уметничке слике које опијају певајући заносе духа и чула.

Природа је храм у коме се из живих сшубова
Чују понекад живе речи;
Човек у њему пролази кроз шуме симбола
Који ја ллагају присним поледом.
Као дрући одјеци штоо се у даљини сшајају
У мрачно и дубоко јединство,
Ојромно као ноћ и као светлост,
Мириси, боје и звуци одговарају једно друћом.

*Иза мириса свежих као дејиња шела,
Блаих као обоа, зелених као ливаде,
А друих, покварених, боаиших и победничких.*

*Који се шире као бескрајне ствари,
Као амбра, као мошус, измирна и шамјан,
Који певају заносе духа и чула.*

Вукашиновић симболе своје неоромантичарски надахнуте версификације нуди читаоцу — кога неће бити. Предвиђајући, тако, време када ће и песници престати бити песници, а читаоци ће се тражити као игла у пласту сена јер их неће бити одбеглих у разврат трговачких похлепа за профитом, и перверзију савременог растакања породичног и љубавног живота.

У циклусу Дивља купина објавио је неколико песама из религиозног снохватиштва и мита из биља. У песму „Нешто анђеоско“ анђеоска светлост зари изнутра. Опробавајући се и у сложенијим песничким облицима, од утврђених песничких облика у свом стваралаштву истакао је сонет. У овом циклусу сонети „Мушкатле“, „Доба перунике“, „Брање шумских јагода“, различитих су римовних схематских конструкција. Иновантан је сонет „Мушкатле“ којим навешћује бодлеровски осећај песништва симболизма. Сонет је иновантан по схематској структури риме и коришћењем фигуре понављања првог стиха у сонету на крају другог терцета, као и понављања четвртог стиха у

катрену на почетку другог катрена, понављања четвртог стиха другог катрена на почетку првог терцета, и трећег стиха првог терцета на почетку другог терцета. Мушкатла је симбол плодности и пролећног бујања младости кроз заинтересованост за супротни пол. Сагласја мириса, звукова, додира, боја, су бодлеровска сагласја звукова у природи која говори симболима. Римовна схема лирског десетерца у сонету, *аабб ббци цдг дее*, занимљива је и иновантна, а сугерира и неке друге сложене песничке облике, какав је рондо, у коме се први и други стих првог катрена понављају као други и трећи стих другог катрена, први катрен се затим понавља као четврти у целој песми. Вукашиновићев сонет је написан да заинтересује читаоце због његове виртуозности и складног коришћења лексичког блага матерњег језика свога поднебља, а као љубавна песма намењена младој популацији становништва.

*Баршунастї найев мушкастїле знају
 Чућеш їа само једном у мају
 Кад шїајним годиром ум шїи мушїи
 Лашїица нежнија од женске љушїи*

*Лашїица нежнија од женске љушїи
 Шайће шїи шїајну да ли ћеш чушїи
 Хор девојака у чедном сјају
 У шом љламичку саїласја шїрају*

У шом йламичку саїласја шрају
Миристи звуци, додири боје
У једном шрену кад се сїоје

У једном шрену кад се сїоје
У сонетї пољуїца надомак рају
Баршунастї найев мушкаїле знају

Правилан сонет, који су највише писали песници српске модерне, саставља се по римовној схеми *абба абба ццд еед*. Пример таквог сонета је сонет „Вечерње“ из циклуса Јадрански сонети, једног од најтипичнијих представника српске модерне, Јована Дучића (1871-1943):

Зарасло остїрво у шуми олива
ко црн талеб лежи насред морских вала.
Док вечерња маїла изнад немих жала
їада, ко заборав, нечујна и сива.

Пенуша се шалас и мирно целива
слано црно сїење на рубу обала.
Видим врх звоника; шїо црквица мала
вири из маслина, шїоїола и ива.

Оїетї ноћ без мира. И сад из далека,
вечерњеїа звона кад се чује јека,
їомињем шїе с болном сузом шїїо се рони.

Нем, на изїубљеном валу, насред воде,
їрве сенке ноћи док расшїу и броде...
А с остїрва шїужно звони, звони, звони...⁵¹

⁵¹ Радмило Димитријевїћ, *Теорија књижевностїи*, Београд, 1968, 186-187.

Циклус Разговор с класиком Верољуба Вукашиновића сачињен је од пародија познатих песама српских писаца. Песму Милана Ракића „Долап“ пародира песмом „Поводом долапа“ залазећи у фабуларни садржај песме Милана Ракића пародирајуће и полемички. Вукашиновић пародира версификацију Милана Ракића, његов дванаестерац са цезуром после шестог слога, пародира унакрсну женску риму, али пародијом онеозбиљава Ракићеву социјалну и сатиричну озбиљност јер пева о истом узалудном, прекомерно мукотрпном раду, раду који нема изгледа на успех и побољшање животних услова, али у домену песништва. Песници, попут Милијана Деспотовића (1952), такву врсту бесциљности изразили су симболом Сизифа, митске личности из грчке митологије, док се Вукашиновић враћа Ракићевом симболу долапа, симболично представљајући њиме стање естетске вредности данашњег савременог српског песништва, у коме, као у Ракићево време које је објашњавао Јован Скерлић (1877-1914) као „бедну гомилу расплаканих стихотвораца“, сви певају, сви се у поезији моле богу и клањају религији, сви су расплакани над судбином српства, а ретко који, као тада Милан Ракић, запева искрено и високом уметничком вредношћу. Године 1912. у књижевној критици о поезији Милана Ракића (1876-1938) писао је:

„Има само два тренутка када се у нас толико певало као данас, и то је око четрдесетих година прошлога века, када се србвало готово искључиво у стиховима, и крајем шездесетих година, када је правило стихове све што је до пера дорасло. Ове последње две-три године јавила се у нас једна песничка епидемија, као да се један нараштај без идеја и без идеала решио да у танке свешчице са неравним редовима излије сву празнину свога срца и сву жалосну неплодност своје мисли. Милан Ракић је један од ретких млађих песника који је успео да својим снажним талентом одскочи од те бедне гомиле расплаканих стихотвораца.“⁵²

Коњче из Ракићеве песме у Вукашиновићевој песми је крилати коњ из грчке митологије који је излетео из тела Горгоне Медузе кад јој је митски јунак Персеј одрубио главу, Пегаз, симбол песничког надахнућа, некада уметнички дародаван у поезији романтичара и песника модерне, данас запућен у кружну стазу безизлаза и неуспеха, и без правог и неизвештаченог пасишта. Долап је симбол кружне стазе, али му песник негира епитет трулости, бар делимично, али му се чини, и он, мрачним, као шкрипа у метафорском одредништву неуметничког у песништву. Народној епској поезији у метафори виле даје прева-

⁵² *Кришнички радови Јована Скерлића*, приредио др Предраг Палавестра, Нови Сад, 1977, 429.

сходни значај песничке величине, снаге и новине одређенога доба у развоју српске поезије њене предфеудалистичке фазе. И поезија модерне у симболу долапа све мање одјекује правим тона-литетом у душама савремених читалаца одатих брзом темпу живота и свађалачким медијима. Завршна строфа говори иронијом и сарказмом, па и самоиронијом, јер је песник дубоко заронио у естетске вредности српског романтизма и књижевне модерне да отуда извлачи најсветлије и најсветије вредности и емоције. Вукашиновићева пародија има циљ да обогати мисаоне вредности симбола долап и песништва уопште, а иронијом изражава и сатиричну у шаљиву компоненту песничке слике.

*Знам и ја шај долап није шако шруо
Мага ми се чини понекад је мрачан
Њећову сам шкрију још у њесми чуо
Како одјекује кроз њредео зрачан*

*Знам и оно коњче имало је крила
Кад је долап био врџешка од снова
Кад кроз бело њрло њосесџрима вила
Појала је снажно била је још нова*

*Као све шџо сија а заџим избледи
И склоњено буде исџод некој шрема
И шај сџари долап сад све мање вреди
Давно свеже воде исџод њеџа нема*

*Још ми мира не да шај екционаш шужни
Некад узмем улар и сшавим ја на се
Па с кљусешом кренем шушањама кружним
Ниши воду шижем ниши шраву шасем*

Милан Ракић је испевао социјалну песму мукотрпног рада човека из народа, мукотрпног рада који не доноси хлеб и бољи живот, већ само зној и сузе, и суморни и мучни безизлаз. Ракић је написао сатиричну и социјалну песму осуђујући тежак живот српског живља, становништва, јефтине радне снаге, некада под бичем робовласника, затим под кнутом племића и феудалаца, и у Ракићево време под канцама монархистичке владавине, послодаваца и капиталиста, за које су морали да стварају профит радећи исцрпљујуће мукотрпно и даноноћно, а за свој рад не добијајући ништа, осим фијука бича и оштре осуде и увреде. Ракић у стих уграђује опкорачење, ритмичко и мелодијско појачање естетске конструкције версификације, уграђује узвичне фигуре и фигуру питања да оснажи емоционалну емфазу.

*Ја знам један долаш. Црн, шломазан, шруо,
Сшоји као сшомен из шрасшарих дана.
Шејову сам шкришу као деше цуо.
Сшара шруба сшрава давно ми је знана.*

*Један мали вранац окреће ја шпромо,
Малаксао давно од шешкоја шруда.
Вуче бедно кљусе сийљиво и ромо,
Бич ја бије, улар сшеже, жуљи руда.*

Вранче, ти си био џун снаје и воље,
И долај си сџари окреџао живо.
Тешила те нада да ће биџи боље;
Млад и снажан, ти си слаџке снове снив'о.

Ал' је прешло време преко твоје главе,
Изнемојло тело, малаксале моћи;
Познао си живоџи и невоље праве,
И јулијске жеје и сугене ноћи.

О, како те жалим! – Јле, сузе ме јуше, –
Оличена судбо свих живоџа редом,
Тебе, браћу људе и све живе душе,
Једнаке пред ојџиџом неминовном бегом.

Погне. Ти би воде. Ко ће ти је даџи?
Ту крај твојих ноју жуборећи теце.
Али бич фијукне... Напрег, немој сџаџи
Док не падне најзад сџасоносно вече.

Погне. Ти си џладан. Ти би праве хџео,
Свуда око тебе буја права јусџа,
И мирисе њене џув доноси врео.
Али бич фијукне. Збојом, надо јусџа!

Ти си као и ја, од младосџи ране
Осџиџо ојџију судбу џиџо нас џази,
И џладан и жедан проводио дане
Све у исџиџом крују, све на исџиџој сџази.

Ти си као и ја, на јулијској жези,
Док жубори вода крај тебе у виру,
Сањао о срећи, наџради, и нези,
Сањао о добром, заслуженом миру.

О, као змија љуџа кошуљицу своју,
Оставиши беду, несрећу и злобу,
И ударце бича сечењене у зноју,
И свемоћну подлост и оишћу њусобу!

Пусти снови! Најред, вранче, немој ситаши,
Не мириши праву, не осећај вир;
Најраду за шруде небо ће ти даши:
Мрачну, добру раку, и вечиши мир!

Станислав Винавер (1891-1955) је пародирао песму Милана Ракића „Јефимија“ са религиозним манастирским мотивима из живота манастирских искушеница о којима је Ракић певао са побожним респектом њиховог жртвовања манастирској тами у српском немањићком феудализму, сонетом „Евдоксија“,⁵³ али подижући религиозну застрашену скрушеност у светлост разума и на степен разумне световности, стављајући под дозу ироније и подсмеха религиозну извештачност и заглупљивање, истовремено говорећи о тешком животу монахиња и часних сестара, које су свој живот посветиле народној вероисповести и храмовним светињама и еухаристичкој светости:

Евдоксија млада, манастира сиша
У ком кији чежња и љревице снаја
Побеже срчано без љаса и шраја
У љећину ову нојом која хиша.

⁵³ Станислав Винавер, *Паниолоџија*, Београд, 1966, 18.

*С њом шестī друѣа њених, шћо су као она
Младе, бујне, жудне да окусе сващћа,
Да осетће једном о чем сања машћа,
Јефимија, Хвоја, ћерка Мирлићона.*

*Од младосћи њине ваздух се ѿшћреса,
Аркадија, Вишња, Јања и Милеса.
Ал себри су дошли, црна ројска маса.*

*У манастир оћетћ хоће да их воде.
Евдоксија кажу ножем шћад ѿрободе,
Па ѿићије ошћров, и умру шћої часа.*

Ракићева песма „Јефимија“ као патриотска песма српске модерне, узор је у мотивској опредељености ка религиозној и патриотској поезији српских песника, међу којима је од млађих песника истакнуто обдарен иновантним приступом сличним мотивима Верољуб Вукашиновић. Песма Милана Ракића опева манастирски живот Јефимијин световнијим пијететом пролазност векова, а константност страдања српског народа које га као коб прати од феудализма до Ракићевог времена. Отменост Јефимије Мрњавчевић у болу прва је песникиња српске феудалне поезије са везом стихова на свили у похвалу кнеза Лазара у манастиру Љубостињи, пошто је, претходно, један свој извезени састав поклонила манастиру Хиландару. Ракић види Јефимију у верској тами и у тишини манастира јер религија није била драстична верска индоктринација у време стваралаштва писаца модерне, као и у време романтизма у другој по-

ловини деветнаестог века, а посебно између два светска рата, а нарочито после Другог светског рата када се дијалектички, а не метафизички, градио однос према религији као однос према „опијуму за народ“. Религија, нити поезија са верским мотивима, није уносила страх према богу, емоционалну застрашеност и заглупљујућу затуцаност. У стиховима своје песме Ракић опева мотивску инспиративну нит од Јефимијиних стихова до своје песме, нит која се тиче суштинског односа према српским светињама какви су манастири, и према патриотизму који је настојао изразити инспирисан Јефимијиним талентом.

*Јефимија, ћерка јосѿодара Дrame,
и жена десѿоѿа Уљеше, у миру,
далеко од свеша, ѿуна верске шaме,
везе свилен ѿокров за дар манастиру.*

*Покрај ње се крве народи у ѿуше,
ѿроѿадају царсѿва, свеш васколик цвили;
она, вечно сама, на злаѿу и свили,
везе сѿрашне боле оѿмене јој душе.*

*Векови су ѿрошли, и заборав ѿада;
а још народ овај, као некад, ѿрца;
и мени се чини да су наша срца
у ѿрудима ѿвојим куцала још ѿада.*

*И у мучне часе народноѿа слома,
кад свешлосѿи нема на видикy целом,
ја се сећам ѿебе и ѿвојеѿа дома,
десѿоѿице срѿска с калуђерским велом!*

*И осећам шага да, ко некад, сама,
над несрећном коби шиио сћеже све јаче,
над племеном које обухваћа шама,
сшара Црна Госиа зајева и илаче...*

Подсмеха у Вукашиновићевим пародијама нема, али има благе ироније. Присутне су и одлике пастиша и имитације, у које уноси исту елегичну сетну тугу, која је одлика његове поезије уопште, исказана дучићевском надменом тихом еминентном гордошћу.

У циклусу Мајчина душица Вукашиновић је објавио песму под насловом „Можда песма“. Сачињена је од пет квинтина у којима се први стих понавља као пети у свакој строфи. Једанаестерци су римовани по схеми *аббаа* у комбинацији обгрљене и парне риме. Вукашиновић се и даље задржава на највишим вредностима песника српске модерне и, пародирајући песму „Можда спава“ Владислава Петковића Диса (1880-1917), свој песнички став заснива на уметничкој вредности књижевног дела које пародира језиком, стилем, композицијом, песничким ситуационим сликама. Хиперболишући општу емоционалност главног мотива – успаване драге из песме Владислава Петковића Диса, Вукашиновић метафорски поредбено говори са благом иронијом и подсмехом о успаваној поетској, то јест естетској, уметничкој вредности у својој поезији и поезији песника свога

доба, са настојањем да избегне минорност и ефемерност, и да успостави прави додир са уметничким талентом, који је у Вукашиновићевом изванредном осетљивом слуху за звук, мелодију, ритам и версификаторску виртуозност, несумњиво снажан и плодотворан. У стиховима пародије „Можда песма“ Вукашиновић настоји пробудити несумњиви таленат да усаврши стил, идеје и књижевни правац модерне, бојећи његове утихле звуке новим подстицајима које проналази пре свега у свом оригиналном таленту за реинкарнацију песничких слика обојених јаким емоцијама националне обнове и здравије и уметнички снажније књижевне баштине са прелаза из романтизма у књижевни смер модерне у српској књижевности. Лишавањем синтаксичког фабуларног садржаја версификације знакова интерпункције, то јест пишући асинтаксично, Вукашиновић повезује хиперболисану песничку слику песника српске модерне са поезијом савремених песника који журе за смислом и фабуларном игром, истовремено тежећи ка правом изразу, оригиналним естетским сликама и дубинским опсегом сопствене поетике, деградиране и уништаване белим терором и репресивним модалитетима којима владари људима и људским судбинама ововременог доба држе у застрашености и понизности милијарде становништва еколошки рањене планете.

Зар боравио сам у тој песми ја
Зар анђео је неки покушао
Да је каже и ја сам је слушао
И изјубио је у пределу сна
Зар боравио сам у тој песми ја

Зар разболео сам анђеоски слух
Зар не моју себе више да излечим
И да будем ојет близу оној речи
У којој све речи свих песама чух
Зар разболео сам анђеоски слух

Где је ишчезао из те песме свети
Оно небо оне звезде она реч
Оно јуно оно лице гечја млеч
Оне очи од јолена онај цвет
Где ишчезао је из те песме свети

Можда у тој песми засјао сам ја
И сад сањам ову стварност овај дан
Кроз који ми јавља неко давно знан
Да ћу ојет бићи део оној сна
Можда у тој песми засјао сам ја

Ја сад немам песму и њен не знам звук
Али слушим да још негде траје њев
И кад ми прислоне уз главу цев
Ојољеној доба иде царује мук
Морам наћи песму, морам чући звук

Владислав Петковић Дис у песми „Можда спава“ у девет квинтина испеваних у тринаестерцу римованом у схеми аббаа служи се фигуром

понављања првог стиха на петом месту у строфи од пет стихова. Мотив његове песме је његова успавана драга на коју гледао метафорски и симболично као на свој успавани песнички таленат версификаторске виртуозности у којој су се такмичили песници српске модерне на почетку двадесетог века. Успавану драгу као вољену жену хиперболише, повремено је опева трагичним тоновима, што је интерпретаторе ове песме Владислава Петковића Диса навело да је тумаче као његов биографски доживљај вољене драге. Песник песимизма, сензибилног ритма и снажних интимних емоционалних сновидах стања, Дис је своја халуцинаторна размишљања претворио у очај личне спутаности и злослутног боемског предвиђања сопственог утапања у торпедованом броду у Првом светском рату код острва Крф. Љубав према поезији и версификацији преточена је у љубав према жени, вољеној драгој, коју у сну гледа како страда, као и он, у условима поробљене домовине. Песма је љубавна, родољубива и мисаона, песма је и о песми, о песништву као опсесији, које је опсесивно какво је и српско родољубље, и самим својим естетским квалитетима поетике, врхунске у буђењу модерне после романтичарских јаких емоција ослободилачког покрета српских песника. Буђење песничке вештине је и српска модерна, никад потпуно успаваних нових естетских и мотивских могућности, снага талената српских песника увек у буђењу из сна.

Заборавио сам јуџрос џесму једну ја,
џесму једну у сну шџо сам сву ноћ слушао:
да је чујем узалуд сам данас кушао,
као да је џесма била срећа моја сва.
Заборавио сам јуџрос џесму једну ја.

У сну своме нисам знао за буђења моћ,
и да земљи џреба сунца, јуџра и зоре;
да у дану џубе звезде беле одоре;
бледи месец да се креће у умрлу ноћ.
У сну своме нисам знао за буђења моћ.

Ја сад једва моју знаџи да имадох сан,
и у њему очи неке, небо нечије,
неко лице, не знам какво, можда гечије,
сџару џесму, сџаре звезде, неки сџари дан.
Ја сад једва моју знаџи да имадох сан.

Не сећам се ничеџ више, ни очију џих;
као да је сан ми цео био од џене,
или џе очи да су моја душа ван мене,
ни арије, ни свеџ друџоџ, шџо ја ноћас сних;
не сећам се ничеџ више, ни очију џих.

Али слушаим, а слушаџиџи још једино знам.
Ја сад слушаим за џе очи да су баш оне
шџо ме чудно џо живоџу воде и џоне:
у сну дођу да ме виде, шџа ли радим сам.
Али слушаим, а слушаџиџи још једино знам.

Да ме виде дођу очи, и ја видим џаг
и џе очи, и џу љубав, и џај џуџ среће;
њене очи, џено лице, џено џролеће
у сну видим, али не знам шџо не видим сад.
Да ме виде дођу очи, и ја видим џаг:

њену главу с круном косе и у коси цвети,
и њен поглед шито ме леда као из цвећа,
шито ме леда, шито ми каже да ме осећа,
шито ми брижно пружа одмор и нежности свети,
њену главу с круном косе и у коси цвети.

Ја сад немам своју грађу, и њен не знам глас;
не знам место на ком живи или почива;
не знам зашто њу и сан ми јавља покрива;
можда слава, и проб широк негује јој глас.
Ја сад немам своју грађу, и њен не знам глас.

Можда слава са очима изнад сваког зла,
изван ствари, илузија, изван живота,
и с њом слава, невиђена, њена лепоћа;
можда живи и доћи ће после овог сна.
Можда слава са очима изван сваког зла.

Такви су Вукашиновићеве „разговори с класиком“. Посветио им је циклус Разговор с класиком у коме је на првом месту у циклусу штампана песма „Разговор с класиком“. Класик је, према Речнику, „писац старе грчке и римске књижевности“, а класичарем се сматрају сви наши писци који су у својим делима изразили општа значења живота друштва и народа.⁵⁴

У три катрена написана деветерцем римованим унакрсном римом абаб, Вукашиновић објашњава своју заинтересованост за класике српског

⁵⁴ Речник српскохрватског књижевног језика, Нови Сад, 1967, 724.

романтизма и модерне у роду лирске поезије. Одговорио им је даровито обрађеним пародијама у којима је објаснио суштинско значење поезије и песничког чина, а затим наставио сопствени стваралачки и мотивски естетски поступак својим оригиналним песничким талентом. Његова скромност изражена је деминутивом – класић на њиви поетског стваралаштва српских класика. Класићем, то јест, у естетско-фигуративном смислу, метафором и синегдохом у поредбеном значењу по смислу и деоним значењем деминутива по метонимијској логичкој вези са целином песниковог ангажмана на плодним родним ораницама српског песништва, песник заузима свој став, у коме тежи заузети важно, еминентно место знаменитог српског лауреата. У уметничком стварању истакнути су свилена буба и пчела као метафорски и симболички облици оригиналности јер свилена буба свилене нити извлачи сама их стварајући, и сакупљачког рада мотива јер пчела лети од цвета до цвета. Вукашиновић своје песништво тумачи симболом цвета – симбола нежности и непоновљивости, и пчеле – симбола вредноће и радиности у сакупљању полена са разних цветова. То не смета, међутим, оригиналности Вукашиновићеве поезије, иако је, попут радине пчеле, највише нектара сакупио инспиративним изучавањем поезије српских класика.

На враџа ђесме кад ђозвоних
Оџворише ми цвеџи и ђчела
Унуџра беху милиони
Веџ наџисаних дивних дела

Хџео бих само (џо наџласих)
Да бугем класиџ на џој џиви
Преџише џражиш рече класик
Само један је ђесник живи

Узалуг ђеваш ђосле џеџа
Тој ђесми немаш џџа да догаш
Саџради куџу наврх бреџа
Искоџај бунар насџрам свога

Збирка песама Верољуба Вукашиновића *Врџлар* у свом садржају има доста песама захвалних за анализу. Написане су и штампане за широку читалачку публику, којој се песник обрађа посредно, квалитетом и високом уметничком вредношћу, и непосредно, активним друштвеним и културним ангажманом песника и културног радника. Сурово време тржишног капитализма и профита и брзи темпо живота у коме се становништво надгорњава у јагми за зарадом и профитабилним односом према тржишту, створило је и тржиште књиге. Верољуб Вукашиновић је препознао нарави читалачке популације и понудио јој доброту, смерност, љубав и ритам версификације и риме. У сурово убрзаном темпу живота читаоци се приклањају штиву које могу одмах доживети

као своје и које их може опустити. Поезија Верољуба Вукашиновића опушта, и провоцира код читалаца најлепше особине доброте и честитости, које у свакодневном понашању људи одбеглих једни од других и нема много. Поред искрености, скромности и тихости, Вукашиновићеву поезију краси и креативност. У његовим песмама препознаје се стваралац, креатор, творац нових особина емпатије са нарочито израженим психолошким саосећањем са песницима метрички везаних форми српских најбољих песника и ранијих епоха развоја српске традиције и књижевности.

У МЕТОНИМИЈСКИМ ПЛЕТЕНИЦАМА

Верољуб Вукашиновић је објавио најновију збирку песама *Лице*.⁵⁵ По унутрашњем компонованом шаблону, нову збирку чине најпре уводна песма, а затим, у овој збирци, још педесет једна песма, у циклусима Постојбина, Нит, Зраци, Лица, Богородица, Пути.

„Меродавна књижевна критика уочава да Верољуб Вукашиновић својом поезијом унеколико помера тежиште наше савремене духовне

⁵⁵ Верољуб Вукашиновић, *Лице*, Књижевни клуб, Краљево, 2009. (Рукопис *Лице* Верољуба Вукашиновића награвљен је *Годишњом наградом Књижевног клуба Краљево* из донације др Хранислава Милошевића).

поезије ка наглашеније субјективној, унутрашњој визури места и времена садашњег као божански раскошне лепоте. Мада, овај наш свет увелико дигитализован и глобално умрежен, за овог песника он остаје и даље изазован аутентични топос кроз који се прелама повест човека и његове духовности, старе колико и патња, колико нада. Песничко Ја чита ту слутњу недокучиве вишеструкости невидљивог у видљивом, затамњеног *шрејешом сивари*, што се светлост језика казује и означава.⁵⁶

Верољуб Вукашиновић је за своју збирку *Лице* истакао мото у два цитата:

„....Пре него се прекине уже сребрно, чаша се златна разбије и распе се ведро на извору и сломи се точак на студенцу, и врати се прах у земљу, како је био, а дух се врати Богу, који га је дао“ (Из *Књије пројоведникове*).

„Јер сад видимо као у огледалу, у загонетки, а онда ћемо лицем у лице. Сад знам делимично, а онда ћу познати као што бих познат. А сад остаје вера, нада, љубав, ово троје, али је од њих љубав највећа“ (Из *Прве посланице Коринћанима* Св. Апостола Павла).

⁵⁶ Милуника Митровић, *Лирско ходочашће Верољуба Вукашиновића*, Свитац 61-62, Пожега, 2010, 23. (Верољуб Вукашиновић је, као први лауреат, добитник књижевне награде *Хаџи Драјан* за 2009. годину).

Тиме је одредио и основне сижејне, фабуларне, и веровне програмске циљеве своје збирке сучељавања лица у лице, и лица у наличје.

Збирка песама *Лице* Верољуба Вукашиновића насловљена је према наслову песме „Лице“ у истоименом циклусу. Песник опева своје лице посве обожен, са светлошћу тихе, а јаке духовности, под светлошћу Његовом, то јест Божјом. Пун је љубави и милоште, зна да је, као сваки живи створ, читан. Он чита класје његовог лица, тужан је кад маску ставља и лице ружи. Људско лице је осветљено лицем других људи, под сталним је светлосним блицем посматрања и присмотре. Кад Њему буде сасвим близу на свом путу кроз предање, лице ће понети као визу. Такву сижејну, добро фабулирану, грађу песник вештином и лакоћом коришћења лексике разноврсног, и контрастног, садржајног смисла, лако и са правом мером усложњавања једноставности израза, опева једно људско стање данашњице у потпуној и болној разапетости између неоиндоктринације средњовековним схватањем Бога и сасвим модернизоване електронске стварности у којој се све зна и о деенка и о настанку првих ћелија живота у „океанској каши“, и о молекулима и о бескрајној дубини васионе, непрекидно у ширењу бескрајним пространством. Настоји да синхронизује посве контрастне и анахроне појмове у данашњем свету експанзије религиозне индоктринације, и запо-

стављања и минимизирања научних достигнућа о еволуцији, животу и техници. Наука данас више но икада може говорити чињеницама, а људи беже у заумну скровитост и заглупљивање предрасудама, у затуцаност веровањем у загробни живот. Песник остаје на нивоу духовности и обожености, са уверењем да његово веровно опредељење чини добро и њему и његовој предачкој родној постојбини, и народу коме припада, и зато је тихо и смерно одмерен, са скрушеном побожном захвалношћу. Верује и у трајне људске особине, у искреност људску, а претворност и показивање наличја уместо искренности и лица Бога растужује га, као што и људско лицемерство бива кажњено самим својим постојањем. Вукашиновић пише лако и једноставно, као да пише децју песмицу по узору на поезију децјег писма у стиховима Љубивоја Ршумовића (1939), или као да пише неко нарочито лако и смерно национално умиљеније по узору на национално ратно писмо у стиховима Радомира Андрића (1944). Стих му је лак, течан лирски десетерац, метрички усложњен местимичним деветерцем. Лирски десетерац је са цезуром после петог слога, али у овој песми и на другим местима у ритмичком распореду, нарочито после шестог слога. Завршеци стихова у катренима римовани су по моделу парне риме *аабб*, по роду женском римом, у комбинацији са тросложном дактилском.

Од Њеџа, који је светлості лицу,
Добијем, ионекад, разгледницу
С печашом неке шајне пошће,
Пуну љубави и милошће.

Лице је моје шек зрно жиша
У класју лица али Он чиша
На њему одговор, и знам да шужи
Кад маску стављам и лице ружим.

Када сам снажно осветљен блицем
Нечијеј лица ил својим лицем
Осветлим некој шад знам да шу је,
И да ме види, и да ме чује.

Једном, кад кренем на путовање,
Кад ошиснем се кроз предање,
Да Њему будем сасвим близу,
Лице ћу ионешти, као визу.

Песма као пролегомена збирци у целини, типична је шема Вукашиновићевих збирки. Збирку *Лица* отвара песма „Молитва изумитеља“. Три октаве, испеване у четворосложном и тросложном стиху, римује укрштеном римом по два катрена: *абцбдефе*. Песма је узором, и општом сижејном лексиком и еуфонијом, испевана као Змајева песма „Ђулић 42“, из збирке *Ђулићи* (1864), дитирамбична песма радости и егзалтиране среће због љубави према младој Ружи Личанин, и због брачне среће. Дитирамб, настао најпре као песма у славу бога Диониса, у Змајевом Ђулићу исијава

радост, срећу, и општи занос заношљивом лепотом природе. Змајево усхићење расте у универзално блаженство окренуто објективним лепотама природе као лепоти живота уопште. Змајева поезија обилује елизијама, то јест, изостављањем самогласника, и синкопама, то јест скраћивањем речи, избацавањем једног или више гласова. Елизија у овој Змајевој песми је у првом стиху. Изостављени глас се обележава апострофом изнад претходног гласа.

Ала ј' леѿ
Овај свеѿ,—
Онде ѿоѿок,
Овде цвеѿ;
Тамо њива,
Овде сад;
Ено сунце,
Ево хлад;
Тамо Дунав
Злаѿѿа ѿун,
Ондеѿ рава,
Овде жбун.
Славуј ѿева,
Не знам ѿди, —
Овде срце,
Овде ѿи!

Вукашиновићева песма „Молитва изумитеља“ вешто пародира стих Змајев, усмеравајући усхићење и ведрину ка тамном у народном бићу,

ка гаврану и архангелским крилима, ка људском мрачњаштву и слутњи, ка енергији божјој и божанској, кадрој да осветли свет. У првом октету песник констатује архангелских сила знак, у другом и трећем апострофира Бога и његову силу и моћ да их подари као енергију за осветљење света умним летом. Из тамних, натчулних, неутврђених научним чињеницама, сила, песник апострофира умну моћ човекову као божанску силу осветљења. Снагу ума упоређује са силом Божјом, а Бог је једини који ту енергију људима може подарити. Вукашиновић опева дитирамбичну похвалу Богу, као некада Дионису, Бахусу, у славу божје енергије и наслутне моћи творачке, и просветљујуће снаге да растера и осветли сваку таму. Вукашиновићева версификација смислену моћ метонимијских и симболичних пренесених значења гаврана, архангелских сила, звезда, пута, наслућивања, потока, цвета, кретања енергије распоређује у градацијском склопу целе песме поступно и систематично. Служи се ономатопејом, метонимијом, и њеном подврстом, синегдохом, и сложеним поредбеним вибрацијама по контрасту.

*Овде тама,
Овде њрак,
Боже, дај ми
Један зрак,
Архангелских
Сила знак,
Да осветлим
Људски мрак.*

Овде звезда,
Онде њуџ,
Овде сумња,
Овде слуџ,
Боже, дај ми
Муњин њруџ,
Да осветлим
Земни куџ.

Тамо њоџок,
Тамо цвек,
Енерџија
Дивних креџ,
Боже, дај ми
Умни лек,
Да осветлим
Чиџав свек.

Вукашиновић је песник метричког стиха, добро синхронизованог са унутрашњим смисловима контрастних сферичних људских предиспозиција да балансира свој животни пут на мосту између двеју обала: живота и смрти. И у животу и у смрти види посебно надахнуће и овлашну свеједност израза и према једном и према другом пољу људске сферичне и подсвесне мисли. Тај људски живот, препун патњи и бола, Вукашиновић симболизује птичетом. Затвориће га у мали кавез, ако преживи, даће га деци да се играју. Вукашиновић пише смислено, алегоријом и садржајем фабулирано, поступним низом вешто грађених

метафоричних обрта, али са обавезним порину-
ћем у вантелесно, не више уобичајено духовно,
већ вишом силом обожено, јер ни то његово птиче
није реплика ничега другог, већ га је Творац осми-
слио вртом постања. У тој песми, под насловом
„Птиче“, јединој испеваној слободним стихом, врт
постања је црквено религиозно оруђе изражавања
постања света божјом творачком вољом, којом је
створио и човека по мери индивидуалности, то
јест оригиналности непрепознатљиве у другом чо-
вечјем обличју. Песник заговара трансформацију
духовну у сфери људског бића чију биолошку ево-
луцију не признаје, нити је познаје јер верује
веровно у једину енергију творачке моћи, а то је
постојање натчулне творевине људскога ума, Бога.
У слободни неримовани стих, и у метонимијске
преплетете, песник уткива подсвесни ирационали-
зам надреалистичког аутоматизма.

*Из јајета шишине
Излејло се
Некакво шииче нейознайо.*

*По свему наликује
На грује шииче,
Уме да маше крилима,
Уме да цвркуће,
А уме честио и да заћуши
И загледа се у ону оину
Коју је рођењем
Разорило.*

Али *ѡо ѡѡице*
Није реѡлика ниједне *ѡѡице*
Коју је *ѡворац* већ осмислио
Врѡом *ѡосѡања*.

Оно је само моје *ѡѡице*.

Заѡворићу *ѡа*
У мали кавез,
И *даѡи геци*
Да се *ѡѡрају*.

Ако *ѡреживи*,
Доћи ће *гечак*
Са сунцем у очима
И *ѡусѡиће ѡа*
Да *ѡоново одлеѡи*
У *дивљину*.

У њему *куцаће*
Моје *срце*.

У песми „Чатмара“ обраћа се сонетом испеваним лирским јампским осмерцем, са цезуром после петог слога, у који инкорпорира маштовите и течне, правилно одабране дактилске риме по шеми *абаб цдцд ефѡ ефѡ*, одступајући од шеме риме правилног сонета као утврђеног лирског облика, *абба абба цдцд еед*, или класичне шеме *абба абба цдцд еге*. И када се појаве назнаке неправилне риме, гласовна структура одабраних речи и израза нивелише неправилност и чини је једва приметном.

Чатмара је стара српска кућа грађена од камена, дрвених греда и блата уваљаног у плеви, са покривком од ћерамиде. Метафора у деминутиву кошничница прастара враћа је у време претка рабљену. Глаголски израз рабити песник употребљава у значењу тежак посао радити, односно кулчити, ринтати, тешко и напорно радити. Архаизам је и реч дувари, у значењу зидови. Таква лексика читаоца преноси у предачко време напорног, али честитог скромног живота у незнању, материјалној беди, али моралној чистоти и једноставности свакодневног понашања. Еуфонични бруј предачке старине, уткан у стихове, оваплоћује, ту патину старог да засија из прошлости, из народне традиције. Трећи слој, онај заумни, духовни, мислени, у уздигнућу ка веровној моћи трајности, исијава из пређашња два: објективно саграђене фабуларне грађе и њиховог метафораметонимијског распореда у персонификоване симболе на верској основици.

*Још њамџим кућу чаџмару,
Оронулу, раслабљену,
Ту кошничницу њрасџару
У време њреџка рабљену.*

*Каџкад оживи. Цветџније
Засвеџле сџари дувари,
Зашуме џаг сџолеџније
И храсџови у дубрави.*

*И шајна неке ѿраѿвари
Што јача је од ѿрошностѿи
Зажари се на оѿњишѿу.*

*У сѿарој куѿи, чаѿмари,
Засија циѿаѿи ѿрошлостѿи.
И не да да ѿа избришѿу.*

У сонетима „Крива Река“ и „Сеча“ ритам и мелодију појачава шестерцем и лирским, симетричним десетерцем. Криву Реку опева као место одакле су његови преци. Лексику боји персонификованим симболима пртеног века, предачке опне, дуња жutih. Стихови, словна повесма, окренути су предачкој слутњи криворечке тајне са Гледића и Копаоника, планинских венаца кроз које прти песму у пртеном веку. Израз *ѿрѿени ѿуѿи* значи пут преко поља, кроз шуму. Израз *ѿрѿен* има значење ланен, конопљан, од ланеног или конопљиног повесма саткана кошуља или черга, покривка. Речничко тумачење речи *ѿрѿен* је и јадан, кукаван, рђав. Пртина је угажен пут покривен снегом. Израз: *Оѿишао ѿасјом ѿрѿином* има значење зло је прошао. Унутрашњи смисаони и еуфонични волумен песник заснива на алузивним, једва назирљивим, осетљивим интуиционим тоналитетом, којим одише читава продуховљена структура метричких версификаторских целина. И ова песма је углачана наслућивањем кроз вешто постављене метафоричне и метонимијске поред-

бене естетске слике и смислове, увек персонификоване по људској мери схватања божанских чари живота и личних моралних особина људских, у тренутку новог распећа. Синегдоха словно повесмо говори доста о уметничком и стилском поступку и употреби лексике. Од познатих речи гради синонимна и хомонимна значења, служећи се скраћивањима и сажимањима без назнака елизије. Обредни култ старине песник уздиже у митско обележје географских топонима и традиционалне старине. Из тих сегмената развија религиозну компоненту, присутну у свакој његовој песми.

*У каџима росе,
У хлебу и млеку,
Тражим речи босе,
Тражим Криву Реку.*

*Кроз џрџину џесму
Ка џрџеном веку.
У словном џовесму
Видим Криву Реку.*

*Са Гледића џледно
Коџаоник слуџим,
У џредачкој оџни.*

*Оџићи џу једном,
Са дуњама жуџим,
Пре но џџо искоџним.*

Сонет „Сеча“, испеван лирским десетерцем, заснива се на метричком стиху добро избалансираног ритма. Орност моторне пиле контрастно је постављена у односу на високи горди дуб. Дуб, ботанички израз за храст, има значење још и дрво уопште, нарочито велико и старо дрво. Од речи дуб изведеница дубак, у значењу дрвена направа у коју се дете ставља кад мало поодрасте, да се навикава да стоји. У дубак стајати значи држати се усправно, право. Аналогно тим значењима ваља тражити основни смисао метонимијског фигуративног значења опхрваности издајством пред другом, то јест човек као људско биће пред похлепном сечом шума, станишта разноврсног живота и изворишта људског здравља. Задовољавајући тренутне животне потребе, човек руинира себе у перспективи трајности. Песник се служи уметнутим стиховима да објасни дистанцу са духовним. Да је одуховљен светим лугом, човек не би кршио основне законе живота и опстанка. Од страшне сече мисао бриди, а моторна тестера, анахрона употребна ствар, сачињена од саме технике, подударно алузивно поставља и питање стања људске свести када чини такву сечу. Реч пила је у фонетској хомонимији блиска речи Пилат, јер и данашњи савремени целати разапињу људска бића засновано на лажним денунцијацијама за прегршт сребрњака. Дуб је симбол нечијом неурачунљивошћу оборен и поништен човек. Цела песма тако добија облик метафоре и

симбола који се чита и тумачи алегорезом. Обредни култ сече дрвених стабала песник спаја са митским народним особинама, из којих ствара религиозне претпоставке одуховљења и одговорности пред Творцем за почињена недела. Дуб је обредно и митско дрво, испод кога се обављају и религиозне литије. Као ботанички појам, у поредбеном је истицању храста и липе. Храст је са буквом најраспрострањеније дрво у Србији. Расте на брдима и на нижим планинским странама. Као мотив у народној лирској песми, храстов дуб је велико дрво и објекат сече:

*Осјекоше велика дрвѣѣа,
Три дрвѣѣа од храсѣова дуба.*⁵⁷

У фигуративној обредној и митској употреби, дуб је симбол Словенства. Вукашиновић му се тако и обраћа, — као симболу Словенства, мислећи притом и на липу и на храст.

*С оцем у шуми, у сечи дрва,
То нема везе са свѣѣим луѣом,
Али сам неком ѣуѣом оѣхрван,
Као издајник ѣред својим друѣом.*

*Од раној јуѣѣра до ѣовечерја
Моѣѣорна ѣесѣѣера, неѣѣремице,
Преѣѣѣѣѣѣ храсѣѣове у иверја,*

⁵⁷ Речник српскохрватској књижевној и народној језика, Институт за српскохрватски језик, Београд, 1966, 768.

*За кубик шоїле несанице.
Ево још један губ је оборен,
И шек на земљи врх му се види,
И снажних ірана зелена крила.*

*Рука је уморна и ілас је уморан,
Од сїрашне сече мисао бриди,
Али је орна моїорна іила.*

Ведрину, хумор, оптимистички тон смерне матерње мелодије, али не и без подсмеха и ироније до сарказма, Вукашиновић црпи из своје даровите оригиналности блиске версификацији поезије за децу, у којој је такође врло успешан. Следи пример и општу еуфоничност поезије Љубивоја Ршумовића.

Али, Вукашиновић има још једну знатну нит у својој поезији. Он је доминантно везује за свој национални етнос, за традицију и веровност, за предачко, обредно, митско и веровно умиљење, по узору на национални мит и умиљеније у поезији националног ратног писма Радомира Андрића. Вукашиновићеви аметафорски и метонијски персонификовани изрази исплетени су од препознатљиве пређе уклетости и безнађа у снатрењу за традицијом и повратком у тајанствено доба прошлости и традиције. Велику пажњу посвећује рими и ритму. У сазвучју са метонимијским подсвесним преплетима аутоматског надреалног у естетском стилу кохезионе снаге са општом народном лирском баштином обредне,

митске и религиозне традиције изражене у народном усменом лирском и епском стваралаштву, песник снажи мотиве древности опевајући свој родословни искон.

*На невиђене ђределе
Ненадно сећање расије
Нови знаци ђајно желе
Власника свој да развласије*

*Са језика зима леији
Дивна светилости сипруји сиправно
На сунцокреији знак уклеији
Што је већ у нама давно*

*Мамна усна зовне ђмине
Сачувани део муње
Неће моћи да размине*

*Цветиину ирану сипаре дуње
С које вене низ дубине
Тајансivenessној доба шпруње.*

У песми „Неук“ Вукашиновић се апострофом обраћа оцу: остао је неук, време је хипокризије, хедонизма и лепих речи празнословља, а долази време немилосрдно. Песник пророчки говори о безнађу које већ прати транзиција у нови тржишни капитализам, који свету доноси још погубније расколе на богате и сиромашне, и условљава религиозне и друге освајачке ратове и масовна страдања недужног човечанства. Вукашиновић опева тугу и сетни жал за пређашњим

временима ситости у плодносној земљорадњи и другим видовима једноставног, али достатног привређивања. Опева калемљење воћа као народно умеће, обраду винограда, као народно умеће и вештину преношену у родословном аманету. Традиционални узлет противан је празноречју и атацирању на људски интегритет, какав поспешују нове пијаце на којима се купује и продаје све, па и људске душе. Исповедни тон у апострофи обраћања оцу није више само веровни страх, већ неугодност људска световна у зебњи због надолazeћих немилосрдних времена.

*Једино што умет је да цвећове
Лейих речи у брдима убирам
И односим их на траску пијацу,
Тамо где продају се последње ствари
Из куће коју нисмо саградили.*

*Неук сам оче и хладно ми је,
Долази време немилосрдно.*

У таквој суровој неизвесности, обраћа се Јефимијином светом везу сонетом „Молитва кнегињи Милицы“. Песма је написана мелодичним, народним, обредним и веровним лирским десетерцем, смерношћу крина и пчеле, симбола уметности и веровног милодуха, крај светла задужбине. Користећи апострофу да оснажи беседнички тон обраћања високој личности, зове је у помоћ ма где да је.

Лозу Немањића опева у процесу стварања светачких ореола и светаца од њихових имена, нарочито посредством црквених и манастирских обредних чинодејствија. У песми „Растко у лову“ опева Рас и лов, а Растка су ловили божји угодници, рањен божанственом стрелом остао је раздањене душе трајно под хиландарским звонима. Вукашиновић је испевао и „Два жичка сонета о Цветној недељи“, „Виђење Грачанице“, „Плач на Гази Местану сваког Видовдана“, славећи српска средњовековна светилишта.

Песмом „Востани“, шестерцем и седмерцем се, у седам катрена, обраћа архаизмом речи устати по узору на стихове из „Пјесни на инсурекију Србијанов“ Доситеја Обрадовића (1740-1811), у време када су сваку сарадњу са устаницима у Србији код подизања Првог српског устанка 1804. године, Аустријанци кажњавали као издају. Вукашиновић се служи сличном реториком. Његови стихови су реторички, апострофни, описују стање међу Србима данас под транзицијом. Разгоњени су и разједињени, у времену када се књиге не читају, када је све криминализовано и под електроником, када нема смираја на препуним путевима смога, када нема ни од кога речи утехе у ери нових врста тоталитаризама и сакривених техника застрашивања вишом силом, и насиља против основних људских слобода. Са предачке стране обраћа се: Србие востани! Доситеј Обрадовић је у мноштву отачника, разних

житија нашао и књиге световне садржине и врло брзо је скинуо мантију коју је примио као ђак игумана Теодора Милутиновића у фрушкогорском манастиру. Крајем фебруара 1758. замонашио се и име Димитрије заменио именом Доситеј. Његова поезија није заснована на искључивом верском заносу, већ је световна, исторична и одбрамбено национална. Позива Србље на разум и подржава устанак од судбоносног значаја за цео српски народ. У родољубивој „Пјесни на инсурекцију Сребијанов“ пева: „Устани, Србијо, мати наша мила!“ Доситеј Обрадовић је написао и своје дело „Совјети здравог разума“ и „Живот и прикљученија Димитрија Обрадовича, нареченога у калуђерству Доситеа, њим истим списат и издат“, а саветовао је не верску затуцаност и шовинизам, већ учење и посвешћење, и саветовао: „Књига, браћо моја, књига, а не звона и прапораца!“. У песми „Востани“ Верољуб Вукашиновић опева родољубиво осећање наглашене припадности националном бићу српског народа, са циљем буђења његовог националног бића. Уз коришћење адекватне архаичне лексике, песма је написана под јаким утицајем Доситејевог позива српском народу на народно просвећивање и отрежњење од неукости и учмалости. Вукашиновићеве естетске слике су родољубиве и идиличне, што се изражава у опису родних сеоских станишта. Вукашиновићева песма је написана на естетским одликама пародије на Доситејево обраћање народу, у

огледалу поразног по народ савременог тренутка
националистичког, шовинистичког, техничког и
транзиционог отуђења.

Сербие восџани,
Мноџо смо џосџани,
Збуњени и худи,
Оџеџ нас џробуди.

Сџавају џи чада
А све мање хлада
Исџод оне шљиве
Где, уџлавном, живе.

Тренуџи грхџуре
Понад џасџаџуре,
Скраћени су саџи,
Књиџа се не чаџи.

Праџорџи и звона,
Звони васџона,
Какво би сад жиџиџе
Писао Досиџиџе?

Разна џрикључениџа,
Сџрашна џосџројениџа,
Ниџде коња џешиџе,
Ниџде речи џешиџе.

Сербљи у кондиџиџи
У џрилоџ џранзиџиџи,
При заџаџном смирају,
Заборав џренирају.

*Кроз мождане сличице
Цвркућу им ишчице
На предачкој сирани:
Сербие воситани!*

Већи део књиге садржи молитвене песме. У циклусу Зраци пише „Малу светосавску молитву“, у циклусу Богородица пише песме „Молитва за благослов у пчелињаку Љубостињском“, „Мала госпојина у Мостару“.

Разноврсном тематиком са путовања опева лепоте и духовност, такође са обожене молитвене стране, у којој спаја обредни култ Срба, митолошке мотиве древне бајковитости и савремену религиозну маштовитост. Опева мотиве манастира Савина, у Острогу, хомогеност српског народа, духовну збртимљеност са српским народом у Херцеговини, у Темишвару, Паризу. У циклусу Пути, из кога су ови мотиви, даје веровни идилични поздрав духовности над Моравом. Завршна песма у збирци, „Морам на Мораву“, испевана је дванаестерцем, у катрену римованим укрштеном римом. Говори првим лицем једине о Морави и значењу ове реке за његову младост. Хоће да чује вирове поново, да загази у праречни занос са идиличном љубављу према завичају и свом народу, којом се осећања родољубља сажимају са религиозним и социјалним идеалима. Шта би могла рећи данас Морава кад би се у језик слила?! Песник опева свој императив тренутка:

*Морам на Мораву, немам више куда.
Нейливач сам сасвим а њливач донекле.
Насукан сам давно насред њеної сїруда.
А све груїе реке некуд су оїекле.*

Песничком збирком *Лице* Верољуб Вукашиновић потврђује свој идилични еуфонични реторски субјективно наглашени и чињенично објективизирани став, према стварности српске духовности данас. Потврђује таленат да од архаизама и речи предачких ствара нову емотивну надградњу духовности и родољубивих осећања базираних превасходно на мисаоном фону из дубина личних и општенационалних ставова према веровној надградњи неоиндоктринације, помажући јој у поспешивању народа враћању у предачка времена идиличне смерности и веровне једноставности. Песник ту поруку шаље из дубина средњовековних феуда који су створили владаре и побожнике. Једноставност и смерност засновани су најпре на опредељењу духовности и трагању за праведнијим односом између замишљене више силе Бога и људи. Зато је испевана песникова скрушеност и молитва, а из њих и покајности потиче снага да се крене чистијим пространством, поново на темељима веровне побожности и сломљености духа. Он опева лице и наличје људске хипокризије, залажући се за искреност и добронамрност међу људима и између људи и природе. Усложњавање међуодноса прати усложњеним поетским симбо-

лима, заснованим претежно на метафорској и метонимијској персонификацији на релацији Бога као више силе, симбола вере, и људи, односно свих стања у сфери њихове борбе са природом и самима собом. Духовни занос на основама еухаристије је стални еуфонични тоналитет у метричком стиху и строфи, даровите версификаторске виртуозности. И ова збирка песама, у низу претходних, задржава пажњу српске књижевности, која је сматра иновантном и даровитом и корисном за савремени тренутак њеног развоја.

ОДУХОВЉЕЊЕ МАНАСТИРСКИХ МОЛИТВЕНИХ МОТИВА

Збирка песама Верољуба Вукашиновића *Изнад облака*,⁵⁸ садржи педесет две песме, у циклусима: Боже мили, Човек и век, Ливада и стрн, Пегазова зоб, Помилуј.

„Верољуб Вукашиновић, већ одавно познат као лирски песник повећег обухвата и својим песмама потврђен у српској критичкој јавности, огласио се новом збирком песама, са карактеристичним насловом *Изнад облака*.“⁵⁹

⁵⁸ Верољуб Вукашиновић, *Изнад облака*, Београд, 2012.

⁵⁹ Владета Јеротић, Верољуб Вукашиновић, *Наведено дело*, корице.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића, под насловом *Изнад облака* представља наставак његовог песничког и људског ангажмана на новом одуховљењу свега онога ирационалног и заумног проснивања које је у српској обожености усредсређеној на „небеској њиви“, њиви небеског народа, у вознесењу исухристовском. Уз свете реликвије, изграђене вековима, света су и имена идола српскога народа, која се славе и данас. Синтагма склопљена од предлога изнад са именицом у генитиву јединине именице облак има фигуративно значење. Именица облак означава згуснуту водену пару у атмосфери, из које настају атмосферске падавине, киша, град, снег. У наслову песме реч облак је коришћена да се изнад њега обележи небесност, јер изнад облака је небо, по религиозном народном веровању стeciште божанстава, светаца и анђела, простор раја и пакла, пребивалишта људских душа. Обележје небесности изнад облака је, истовремено, обележје светла и одуховљења изнад фигуративне представе облака, у значењу нејасноће, нерасположења, тега, туробне душевне намргођености. Шаљући читаоца изнад облака, Вукашиновић му ставља до знања да је у сфери флуидног духовног просветљења, изнад пошаста овоземног живота, који је унижен и уништен и самом људском зломом и небригом о свом сопственом опстанку.

Збирка песама *Изнад облака* насловом се наслања на стихове у песми „Самар“, која започиње одуховљену лирску опсервацију српске вер-

ске духовности. Песма је испевана дванаестерцем, чији су завршеци римовани парном римом, по два стиха у сваком катрену. Песник евоцира успомене на успону за Самар планину, највиши врх Гледихких планина, у чијем успону прати сопствену посвећеност духовности засноване на мотивима предела, налазећи у њима изворишта народне духовности, и, нарочито, мотивску снагу свог личног лирског инспиративног надахнућа. Његов програмски став је да се поезијом успне на највиши врх, да се версификацијом метричког стиха сједини са највишим достигнућима песничке уметности у српској културној баштини и, истовремено, дао и свој највиши естетски домет својим личним надахнућем и песничким језиком. Лепота планинских предела испевана је естетским својствима идиличне поезије, спојене са мисаоном компонентом мудрости и лирског и епског надахнућа на бази његошевске историчности спајањем два планинска топонима, Ловћена и Гледихких планина, у песнички узлет изнад облака.

*Уз Самар ѿланину једном сам се ѿео,
Кушајући себе кроз дан јулски, врео.
Пружајући руке ка ѿросѿрансѿиву ѿлавом
Гледах како орли круже ми над ѿлавом.*

*Међу храсѿовима ѿевали су зденици,
Гледихких ѿланина видели се веници,
Ходале су ноће, ударао дамар,
На леђима носих од сѿихова самар.*

*Неїде близу врха, у лирском илейиву,
Очеву сам сїару уїледао њиву;
Над њом сам облаке рунастїе ловио
Од којих је један к Ловћену иловио.*

*Уз Самар кроз иесму своју сам се иео
И изнад облака њен врх ја сам хїео
Стихом да освојим а он се расїлину.
Уз иесму је иеже неїо уз иланину.*

Вукашиновићева песничка тежња, изражена претежно обредно молитвеним заносом, постаје тежња народног барда, који полазиште за своје веровно лирско надахнуће везује за вековна страдања српског народа. Поринућем у историју, налази основе тога страдања и пише стихове охрабрења, стихове прибежишта у духовност и веру, стихове којима констатује материјалну и моралну пропаст свога народа, али не и његов крај, јер његова поезија, осим констатације, има и задатак исцељења.

Циклус Боже мили почиње стиховима из епске народне песме „Женидба кнеза Лазара“:

*Видиїе ли, браћо моја красна!
Видиїе ли како књиїа каже:
Настїануће иошљедње вријеме,
Нестїануће овце и ишенице
И у иољу челе и цвијетїа;
Кум ће кума ио суду ћераїи,
А браїи браїиа зваїи ио меїдану!*

Епска народна песма из преткосовског циклуса српских народних јуначких песама, испеваних епским десетерцем са цезуром после четвртог слога, под називом „Женидба кнеза Лазара“, опева цара Лазара када је служио господара цара Стјепана, који га је оженио ћерком Југ-Богдана, Милицом. Песма почиње сталним почетком:

*Вино њије силан цар Стјејане
у Призрену граду бијеломе.*

Служи га веран слуга Лазо, послужије чашу, али изражава негодовање које Стјепан примећује, и пита Лаза за разлог, а затим му стишава бригу што није и њега оженио и даје обећање да ће га оженити ћерком старог Југ-Богдана. Саветује га како да се понаша да Југ-Богдана не би разбеснео када им дође у госте са својим синовима девет Југовића. У гостима, после послужења, Југ-Богдан започиње разговор читањем књига старославних, или староставних, то јест књига од старине, древних и знаменитих:

*Јуї извади књије старославне,
ѡне казује ѡошљедње вријеме:
„Видиѡне ли, браћо моја красна,
видиѡне ли како књија каже:
настјануће ѡошљедње вријеме,
нестјануће овце и ѡшенице
и у ѡољу челе и цвијетѡ;
кум ће кума ѡо суду ћераѡи,*

*а брѣи брѣѣа зваѣи ѿ меѣдану!“
Кад ѿо зачу вѣран слуѣа Лазо,
он оѣрча на ѿанану кулу,
ѿе донесе ону чашу злаѣну,
наслужи је црвенијем вином,
ѿоклони је сѿаром Јуѣ-Боѣдану (...)*

Југ-Богдан прима купу, а размишља којим поклоном да узврати. Девет Југовића предлажу јуначке реликвије, коње и соколе, пера и калпаке, али цар Стјепан прекида расправу речима да Лазо свега има на његовом двору и тражи Милицу за свога слугу Лаза. Девет Југовића је на такав предлог потегло мачеве, које стишава Југ-Богдан поновним обраћањем књигама старославним:

*Неѿе, синци, ако боѣа знаѿе!
Милица је цару суѿеница,
На њему ће оѿѣануѿи царсѿиво,
Са њоме ће цароваѿи Лазо
У Крушевцу крај воде Мораве.*

Посвећујући беседничку апострофу Богу из сталног почетка епске народне баштине, Вукашиновић користи наслов циклуса, за његово укупно лирско и епско духовно значење. Наслов песме „Боже мили“ је народни израз у молитвеном обраћању Богу. Вукашиновићева песма посвећује наслов својој духовној молитви, повезујући је са лирским и епским књижевним жанром молитве, који је настао у средњем веку. Песма је испевана

епским десетерцем, али разврстани у лирске метричке оквири катрена, чији су завршеци римовани парним сликом. Песму обогаћује новим садржајем речи из лексике и рефлексја пророчанства из књига старославних у рукама старог Југ-Богдана. Пророчанство Југ-Богданово, усмерено из четрнаестог века према данашњици, предвидело је, у ствари, све оно што Вукашиновић опева речима старог човека из народа: раслојавање и одлазак у градове и иностранство сеоског становништва за лаком зарадом и „бољим животом“, и растакање сеоског идиличног и једноставног живота растакањем српских идиличних села са плодних пасишта, шума и ораница. Упитни прилог где песник употребљава на почетку великог броја стихова, користећи лирски паралелизам и понављање, анафору, за истицање и појачавање емоционалне и ритмичке естетске слике, све снажније у хиперболизаној градацији од почетка песме до поенте општег чуђења у завршном стиху. Упитни прилог где је у правом, упитном значењу, то јест, упитни прилог за место. Његова употреба у стиховима ове песме је са фигуративном стилском улогом стварања оснажених естетских слика на бази песничког језика под јаким утицајем народне епске поезије. У српској усменој народној епској поезији велики број песама почиње сталним почетком чије су прве речи којима је Вукашиновић започео своју песму, са циљем да сопственом мисаоношћу настави пророчанства народних мудраца.

Боже мили, шїа се ово ради,
Каже сїарац, заїледан у небо.
Где је народ, їде су виноїради,
Где је жеїва, їде су наїве с хлебом?

Где је млеко, їде су родиїељи,
Где су ђаци, їде су учиїељи,
Где су ичеле, їде је шор са сїоком?
Где је људско, над извором, око?

Где је совра, їде оїњишїа иламен?
Где су иреци, їде надїробни камен?
Где је змија исїод куїної ираїа?
Где несїасїе, децо моја драїа?

Где је иїра, їде је хармоника,
Где је свадба, їде је деїја цика?
Где је иесма шїо нам кућу иради?
Боже мили, шїа се ово ради?

Из српске средњовековне мотивске грађе Вукашиновић црпе епску јуначку и лирску молитвену снагу за стихове у песми „Јефимија“. Песма је испевана у четири катрена симетричним трохејским дванаестерцем са цезуром иза шестог слога, римованим унакрсном римом у схеми *абаб*. Опева раслабљеност у новом времену, али евокацијом негдашњег страдања у средњовековљу, када је народ, себар, тешко живео под дажбинама и кнутом деспотских господара и велможа. Јачање духовности налази у молитвеном слову Јефимијиног веза, и молитвеном обраћању ововременом.

*Друѣа је сад свети́лостѣ на видѣку целом
Ал нас оѣиѣи истио осећање веже
Да у нама неѣде десио се ѣрелом
И да нека коб нас неумиѣно сѣеже.*

*Векови су ѣрошли, народ оѣиѣи сѣрада,
Раслабљеностѣ наша у срѣима цви́ли.
Из минулоѣ века доѣисује сада
Молиѣвено слово на раздрѣој свили,*

*Песник шѣо је виде како вечно сама
Везе болни ѣокров од криновоѣ цвѣѣа
За небескоѣ кнеза коѣи се у нама
Бори ѣроѣив воѣске кнеза овоѣ свѣѣа.*

*Изнад њеноѣ ѣроба, на дрвеној ѣлочи,
Њѣѣови сѣихови неѣрекидно сѣѣоје.
Сѣолећа је у њих усѣео да срочи.
И све ѣѣамне боли мушке душе своје.*

Јефимија Мрњавчевић (приближно 1349-
после 1404), је после погибије свога мужа Угљеше
Мрњавчевића у бици на Марици (1371), затражи-
ла уточиште на двору кнеза Лазара Хребељано-
вића и његове жене Милице. Образована је у
Солуну. Склона уметничком изражавању, извезла
је златном жицом стихове *Похвала свѣѣом кнезу
Лазару*, после његове погибије у боју на Косову
(1389). Стихове похвале кнезу Лазару сачинила је
у манастиру Љубостињи, где се повукла заједно са
кнегињом Милицом, у манастирски мир.

*У красотиама овога света васпратио си се од
младости своје
о нови мучениче кнеже Лазаре,
и крејка рука Господња међу свом
земаљском јосподом
крејкој и славној показа те. (...)*

Похвала је писана у стиху и зато се убраја у средњовековну поезију. Данас се изучава као засебна књижевна врста средњовековног песништва. Похвалом се, као у наведеном примеру, величају особине погинулог великаша немањихке лозе, у овом примеру кнеза Лазара, због његове жртве у боју у коме се определио за царство небеско, и од тада српски народ, својим жртвовањем, прогласио небеским народом.

Песник српске модерне, Милан Ракић (1876-1938), испевао је песму „Јефимија“ у пет катрена, сачињених од дванаестераца, са укрштеном римом *абаб*, где опева древност, верску и друштвену таму средњег века, отменост песникањиног веза, тежак живот народа, и интелектуални песимизам модерне, заснован на историјској истини и на пошастима вековних људских сукоба:

*Јефимија, ћерка јосподара Драме
И жена десјоти Уљеше, у миру
Далеко од света, јуна верске шаме,
Везе свилен покров за дар манастиру.*

*Покрај ње се крве народи и љуше,
Пропијаду царства, свети свеколик цивили.
Она, вечно сама, на злату и свили
Везе ситрашње боле ошмене јој душе.*

*Векови су прошли и заборав пада,
И још овај народ као некад брца,
И мени се чини да су наша срца
У трудима твојим куцала још тада.*

*И у мрачне часе народнога слома,
Кад светлости нема на видiku целом,
Ја се сећам тебе и твојега дома,
Десетнице српска с калуђерским велом!*

*И осећам тада да, ко некад, сама,
Над несрећном коби шло сече све јаче,
Над пламеном које обухвата тама,
Стара Црна Госа зајева и плаче...*

Вукашиновићева песма опева исту светлост у тами страдања, Јефимију сагледава вечно саму у манастиру Љубостињи, где, изнад њеног гроба, стоје записани стихови песме Милана Ракића. У дванаестерцу Вукашиновића и Ракића разлика је спроведена у ритмичкој тенденцији и иктусу у цезури и трохејској стопи у силабичкој версификацији.

О српским песницима о којима пева у збирци *Изнад облака* Вукашиновић пева са доживљајним дометом данашње обожености „небеског народа“, у време онеосредњовековљења народа и враћањем у религиозне каноне.

Вукашиновић опева мноштво мотива зави-
чајних, опева своје савремене песнике. Посебна
еуфонична компонента у Вукашиновићевој пое-
зији је молитвена и духовна. Његова песничка
апострофа усмерена је Богу као вишој сили,
анђелима, црквеним реликвијама и манастирском
унутрашњем и баштенском простору. Његова пе-
сничка нит је подложна експресионистичкој естет-
ској слици, а емотивност уздигнута на пиједестал
молитве и молбених речи којима ствара еуфони-
чне естетске слике идиличне утешитељске при-
јатности.

Метрички везани стих Вукашиновић оства-
рује дистихом, катренима, октавама, а огледа се и
на децими, то јест десетостиху, и на утврђеном
лирском облику сонету.

У сонету „Чистилиште“ користи лирски де-
сетерац, са цезуром иза петог слога. Спада у не-
правилне сонете. Римован је у схеми *абаб џџџ ефе*
џеџ. Рима правилног сонета, какав су писали пе-
сници српске модерне Јован Дучић (1871-1943),
Алекса Шантић (1868-1924), Милан Ракић, има
утврђену схему *абба абба џџ еед* и требало би је и
данас обновити. Вукашиновићев сонет пева очи-
шћење и од еколошког загађења и од унутрашњих
загађења мисли код људи. Он је за морално
очишћење и очишћење од свега што загађује људ-
ску средину и људске мисли. Истовремено, мета-
фором и алузијом, навешћује и претећу пошаст
коју неко планира и са става неурачунљивог пр-

љавог понашања, са одликама шовинизма и расне дискриминације, која је у данашњем свету драстичних подела све изразитија. Људски савремени немари, стална суревњива ратоборност, загадили су природу и угрозили и свој опстанак на планети Земљи.

*Оно што треба да цвасти – цвасти,
Оно што треба да вене – вене,
Рђаво рђа, златно се злати,
Природа ради у три смене.*

*У шуму ојет ходочасим,
И печурком се у њој храним,
Јагодом свежом себе часим,
Тако се чистим, тако се браним,*

*Од оштрадака, иластике, шуша,
Од ошљака, од ошусака,
Од смећа које водом плуша.*

*Све црне мисли, налик врани,
Свакујем брзо, за њет минуша,
И окачим их на првој трани.*

Вукашиновићева поука је еколошка и посредно упозоравајућа. Земља је постала „микроталасна пећница“, људски немар и прљаво понашање је свакодневна мера за потлачене и обесправљене, озонски омотач се стањео, лета су врела, зиме претерано хладне, а пролеће и јесен су се стопили са летом и зимом. Ипак, из свих

претећих опасности по живот на Земљи, Вукашиновић излази ходочашћењем и путовањем народним светилиштима, којима се обраћа са наглашеном духовношћу и молитвеношћу.

Талентовану оригиналност еуфонијске мелодичне версификације Верољуб Вукашиновић дарује поезији есхатологије и духовности. Његова поезија је еуфонично оригинално интонирана благодет душе, која смирај налази у причешћу и причесницима, у „благоуханом мирису“ светих моштију хришћанских светитеља и светаца, страдалих за веру Христову. Поезија Верољуба Вукашиновића, заснована на Светом Писму, чудотвори благошћу и благоугодношћу хришћана, коју обични људи, обични смртници доживљавају као христијански препород на новим божанским васкрснућима енергије и исијања, које као одблесак стоји над главама православних хришћана. Ту енергију они добијају од цркве, од црквених припрата и порте, од црквених појања и литургија, од светих моштију и, делатно и обновљено, подстичу и уметничко стваралаштво данашњице, које у оригиналном опусу, као у Вукашиновићевом молитвеном писму, употпуњује и обogaћује савремену српску књижевност.

Збирка песама Верољуба Вукашиновића, *Изнад облака*, делује свежином метрички везаног стиха, заједно са свежином мотива, актуелних у ратном писму, у ововременој српској књижевности. Писци оваплоћују средњовековне идоле

народне, осветљавају мотиве са нових аспеката и значења заснивајући их на старим догађајима и родољубивим програмима, наглашавају потребу одуховљења да би се избегла нова и већа страдања. Вукашиновић пише песме са великом љубављу према свом народу, дајући му ореол небесне духовности. Вукашиновићева поезија је, на релацији неоромантичног и реалистичног, ирационалног надреалног, проснивање стања у коме данас људи живе. Реалистична је описом тих стања, критична према неверовнима, одрођенима и непотпуним родољубима, а мисаона је тумачењем тих стања од ирационалне обожене духовности до опредмећеног реалитета угрожености природне средине.

ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Поезија Верољуба Вукашиновића је неоромантичарски бруј звучних еуфоничних рима и ритма симетричне версификације. То је сазвучје средњовековне молитвене литургије у пчелињем брују под манастирским липама са романтичарским сном из несна, који није подсвест него снахватачка визија лепоте и сјаја неофеудалистичке религиозне аоре божјег делатничког пословања људским душама, и оним одуховљеним, и оним које духовност још увек није дотакла. Песник оберучке прихвата обе људске особине, више оне које веровно прилазе са дубоком скрушеном по-

божношћу реликвијама. Оне загладане у бескрајност свемира у коме упорно траже порекло Земље којом ходе и веровни и неверовни, песници који пишу литургијске молитвене стихове или сматрају неверницима, или не желе ни да схвате. Религије не прихватају резултате савремене астрономије по којима је порекло свемира материјално порекло из Великог праска који и даље, све брже и брже, удаљава небеска тела и галаксије једне од других у бескрајну вечност. Религија се вратила на власт и причешћује војску када иде да убија, иако једна божја заповест говори: не убиј! Религија се опскурно понаша према неверовним људима, иако се поуздано зна да је васиона коју религија гледа као небо где обитава Бог, тамна енергија и тамна материја и сила гравитације која у свом магнетном пољу држи и Земљу као физичко небеско тело.

Несумњив Вукашиновићев песнички талент опевао је у великом броју песама естетичке симболе црквене еухаристије, али у божанском естетском опсегу симболизације дучићевске гордости. Вукашиновићева поезија, међутим, са горделиве изолованости сопствене версификације, више је нагнута ка мисаоној поезији у којој апстрактни појмови, као што су бог, анђели, свеци, добијају сјај, додуше побожни и литургијски, који говори о доброти људској, лепоти завичаја, индивидуалној умиљатој сладости коју поседује суштинско биће српског народа.

Самим тим, Вукашиновић не признаје апстрактне појмове о људској доброти, већ је поставља на пиједестал достојанства и честитости која је, у ово време, незасито гладна уметничке речи која их брани од непознатог и злотворског, чега је у узнемиренем и дезоријентисаном народу премного. Вукашиновићева поезија, намењена, пре свих, сопственом родослову и родном пореклу патријархалне јаке српске породичне задруге везане за земљорадњу и очување родне куће и окупације, у ширем значењу намењена је завичају свог родног поднебља и манастиру Љубостиња, чије су га свете реликвије инспирисале за највећи број стихова.

Поезија еминентног гордељивог одуховљења Верољуба Вукашиновића, на разинама неоромантичарске и симболистичке визије православа, делује васпитно на народну религиозну опредељеност, учећи га о основама митских вредности словенства и српског православља. На такве основе поставља и даровиту поезију за децу. Својим стиховима намењеним деце узросту ствара даровиту васпитну слику културе понашања према животу шума и растиња, чије вредности тумачи култно и митски. Из његових стихова читаоци сами извлаче закључке о потреби духовне чистоте у односу према природи ради њеног очувања, и очувања себе у природним стаништима.

Доброта је доминантна особина Вукашиновићеве поезије. Из те особине проистиче и његов патриотизам, који је тихи звучни бруј из

тишине манастира, као радини пчелињи бруј из манастирске порте под древним лековитим стаблима липе.

Са тога става гледано, његова поезија је превазишла нешто еуфоричнију патриотску тираду српске модерне јер је стишанији и савремено промишљен, а религиозно надахнуће поставља у састав ламентирајућег патриотизма. Тамна слика Бога у претходним књижевним правцима на којима обитава и Вукашиновићев смисао за стих, није тамна ноћ, већ исухристовске реликвије бдења и страдања народа, који се искупљује од учињених и неучињених грехова, да би његова вечност била реална будућност. Тамна слика сила таме које се надвисују и роваре исказана је у песниковом снохватичком несну чулима која одређују меру прошлости, садашњости и будућности без сувишних клетви и еуфоричних претњи, чега има онеспокојавајуће доста у данашњој поезији.

Метафизичка поезија Верољуба Вукашиновића, заснована на старој српској поезији, поезији романтизма и српске модерне, мистичне обресе из литургијских сновиђења претаче у симболе народне српске древне баштине, који ову поезију у великој мери чини реалистичном. Грађанска поезија осамнаестог и прве половине деветнаестог века извршила је утицај и на поезију српских романтичара друге половине деветнаестог века, и на српску поезију овога времена с десетог десетлећа двадесетог и почетка двадесет првог века. То

је српска национална поезија која нема универзалан смисао, већ је изразито патријархалног и патриотског надахнућа.

Вукашиновићева поезија, надахнута сличним мотивским подручјима, поставља оквире националног средњовековног емфатичког поља снажнијим и оригиналнијим тоналитетом којим се препознаје изузетан музички дар песников да пева народном есенцијалном музикалношћу и изразима лепих и племенитих и, посебно, честољубивих и пријатних емоција. Његова поезија се заснива на естетској еуфонији поезије коју ствара изворна поетика народног мелоса и народне усмене лирике, која је извршила утицај и на поетику поезије романтичара друге половине деветнаестог века. Усмена народна лирска и епска поезија утицала је на Вукашиновића својим обредним, митским и религиозним мотивима. Лични субјективни осећај узвишене еухаристије и горде веровности изражен је племенитом музиком стихова у којима доминантну улогу има и ритам поезије романтичарских песника. Вукашиновић, тако, ствара поезију ритма и музике версификације, која оригинално плени читалачку публику народа рањеног у ратовима и избежумљеног због сталне ратне и економске кризне угрожености у новим друштвено-економским констелацијама. Музика и ритам Вукашиновићеве версификације опушта, плени добротом и лепотом међуљудског поверења, дарује милозвучне тонове свим узрастима

једнако, јер је тако и написана, да је може схватити свако, на свим узрастима. Фабуларни религиозни садржаји веровности и обожености је такође општи појам пријемчив свим узрастима.

Симболизам, као књижевни правац настао још у леглу романтизма у европској књижевности, дотакао се и Вукашиновићевих светих реликвија, које он вешто спаја са српском народном усменом лириком и епском поезијом, али им даје нови, обоженији ореол и од онога ореола из пређашњих векова српске историје. Разлика је и у самој еуфонији тога светлог ореола у брују пчелиње свтости и радиности, јер је Вукашиновићев ореол светлији, светли у тами религијских канона и средњовековних катакомби. Симболи народне земљоделачке радиности су уклопљени у реалистички оквир народног односа према манастирском миру и светости тишине.

Вукашиновићева поезија је музичка пријатна еуфонија матерњег језика заснована на доброти речи и њиховој сврси у метричкој версификацијској стешњености и, истовремено, у поетској смисаоности и ширини. Његова поезија проистиче из његовог уметнички схваћеног животног искуственог поља љубави и доброте, стешњене у оквиру нације којој припада и њене исконске древности. Боја, реч и звук су типичне одреднице симболистичког схватања версификације из које, из стиха у стих, избија необична музички изражена способност да из свог матерњег језика извуче

склад и бруј, необично пријатан звук, ономато-пејски протумаченог као пчелињи, али у фигуративном значењу бруј завичајне љубави према народу коме припада и, још искреније и честитије, бруј завичајног села и родног дома.

Посебно се може истаћи изражајни фигуративни спој метафоре, метонимије и симбола у његовој поезији у истакнутој особини тихе горделивости и снаге којом изражава литургијску епифанију сведоброте и веровности. Његова поезија пробдива несном и полусном над народном матерњом мелодијом лирске народне усмене поезије религиозног и литургијског значаја. Он је наставља у нешто савременијем руху, благом иронијом нагнут ка несумњивој анахроничности савремене стварности и феудалистичких тенденција реинкарнације моћи и силе нових, тржишно-капиталистичких, феуда, који истовремено значе и приватно богатство и приватно поседовање судбина појединаца и људи. Вукашиновићева поезија говори о одуховљењу личности у хришћанској цркви, али не и о слободи личности и правима појединаца подвргнутих терористичком тортуром и белим терором, које врше и осилјене категорије људи над својим жртвама.

Поезија Верољуба Вукашиновића се по врстама разврстава у идиличну поезију, пасторалну, патриотску, верску, дитирамбичну, љубавну, елегичну, дидактичну, па и рефлексивну поезију, што проистиче из разноврсности мотива и тематских

поља, које црпе из свог завичајног поднебља, свог родослова, и из добрих и похвалних особина хришћанске религије. Најприсутније врсте су идила, дитирамб, верска и родољубива поезија, са изразитим присуством особина дидактичне поезије. Родољубиви израз је тих, али снажан и горд, колективно народно осећање, засновано на елегичној сети, дубоко је прожето епифанијом оживљавања веровности ради очувања прошлости и древности народа да би се народ као обожен и умножен оснажио у вечности трајања. Родољубиво осећање заснива на литургијским осећањима свенародне доброте и умилности, на честитости српских светитеља и светих реликвија. Његова поезија је заснована на честитости коју изражава гордошћу и дидактичним ставом који не дозвољава никакву аморалну лагу.

Родољубива лирика Верољуба Вукашиновића је смирена опојност тихости и одуховљења, која посредно и непосредно подиже мисао на очување националног идентитета. Песник своје родољубље заснива претежно на завичајном поднебљу и манастирском окружењу, а на естетско-стилској инспиративној основи снажи и реинкарнира родољубље српских песника средњовековног песништва, романтизма и српске модерне. Родољубиви мотиви су посвећени народу, изабраним личностима из народа, литургијској религиозној веровности, завичају и манастиру у оквиру завичаја, природи и очувању природних идиличних

лепота трстеничког поднебља. Идилични оквири одишу пасторалношћу и нежношћу обогаћеном цветним мотивима и еухаристичким мотивима манастирског мира и пчелињег радиног бруја.

Нијансе мисаоних подручја су стишано богатство засновано на песниковој имагинацији, сновидој способности да уочава суштинске односе предмета и појава, мисаоних ретроспекција и ангажованих дидактичких опсервација, којима богати народну способност да говори и мисли народном мудрошћу израженом пословицама и изрекама.

Стилске одлике своје поезије прилагодио је говору тишине манастирских унутрашњих купола и реликвија. Епитети, метафоре и симболи су најчешћа фигуративна слика, поредбене фигуре по сличности и контрасту, а од емоционалних фигура гордељива хипербола, иронија и реторички говор епифанијском екстазом. Присутни су лирски паралелизми, најчешће анафора, а у области параномазије фонетска хомонимија

Стишана емфаза у његовој поезији појачана је реторичким фигурама, од којих је најистакнутија апострофа, па су његове песме са одликама сажетих беседа. Иако под утиском хиперболе, његов тон није афектиран претеривањем истицања религиозних утицаја. Естетске одлике превагну над фабуларним, па прејаки психолошки подстицаји и наглашена љубав према религиозним мотивима, у интеракцији са читаоцима,

постижу позитиван ефекат. Осим емфазе и емпатије, једна од одлика Вукашиновићеве емоционалне версификације је и епифанија. Епифанија је и доминанта Вукашиновићеве поезије јер је заснована на религиозним мотивима светог духа, бога и светитеља исухристовских хришћанских догми и реликвија, које песник обрађује молитвено и псалмично, увек под притиском дубоке одуховљене веровности.

Књижевно дело је уметност, али је и одраз друштвене и историјске стварности. Уз то је одраз и виолентних особина народа, који увек, и у условима крхког мира, у свом националистичком сегменту планира неке нове ратове, превасходно незадовољан раштрканошћу свог национа на балканским ветрометинама, због чега изазива подозривост светске заједнице. Дистинктивно, и са dobrим намерама, није на одмет коментарисати и друштвену конотацију књижевног дела, јер је саставни део друштвене заједнице и својина грађана.

Тамна страна виолентности остаје у сенци појавом духовне поезије појединих српских песника, а међу њима посебно даровитог у тихости и молитвеној духовности, Верољуба Вукашиновића. Посебно је Вукашиновићева поезија узор модерног одуховљења есенцијалног народног бића патријархалне чедности, родне љубави, умилне једно-ставности и доброте. Иако на махове опора и гордељиво охола, његова поезија васпитава код људи и младих генерација радину доброту, до-

броту одуховљене лепоте тихости и честитости, поштења и узорног међуљудског понашања. Такве, добре и племените, а дубоко продуктивне емоционалне особине српског народног бића, и особине нарави, проистичу из песниковог талента и несумњиве способности да их исказује племенитошћу метричких особина своје версификације, којима говори поетиком одуховљења, еуфоније сведоброте, и мира у људима. И, мада на религиозној догми, неоромантичарском версу и метрици модерне, Вукашиновић је проговорио доста иновантно доброљубно, освежавајуће човекољубно и општечовечански мудро. Његова поезија одуховљеног верског надахнућа дочекана је у јавности са великим одобравањем њене одморишне вредности за угрожени емоционални мир људи.

Збирке песама Верољуба Вукашиновића исказују песника изузетне моћи ерудитске снаге версификације, којом плени савремено читалаштво народа израђаваног честим међуетничким и унутарнационалним сукобима и стресним ситуацијама, у којима је и наизглед успостављен варљиви мир, у ствари стресор као стална ратнохуљачка поама против других и унутар себе самих. Вукашиновић изражава есенцијалну особину свога народа који уме да „лечи“ себе одуховљењем, и опет да смишља нове, у основи увек братоубилачке, ратове из осветничких и великодржавних планова.

У таквом стресном миљеу Вукашиновић је проговорио прикривеном силом тихости чији бруј плени сведобротом и љубављу пчелиње радиности и јагњеће умилности. Он пева неоромантичарским надахнућем версификацијом српске модерне са почетка двадесетог века, зачињући у српској поезији нову модерну с краја двадесетог и почетка двадесет првог века. Ако је романтизам деветнаестог века у српској поезији значио буђење националне ослободилачке свести народа, а модерна с почетка двадесетог века уметничка слободарска буктиња сједињена са европском, нова модерна оовремене естетске ескалације версификаторске виртуозности у поезији Верољуба Вукашиновића, истовремено је оквир националне пробуђености и поринућа националне типичности у европске и светске оквире вредности. Као реинкарнација претходне, нова модерна у Вукашиновићевој версификацији најављује охрабрујући стваралачки импулс враћања стиха у метричке оквире, при чему се ни слободни стих модернистичке и суматраистичке бравурозности не запоставља.

Поезију Верољуба Вукашиновића, који је естетским приступом виртуелним и алогичким мотивима српске православне религије освежио и оснажио романтичарски приступ старом, средњовековном, српском песништву, тумачимо овим скромним приказима превасходно као процес настајања и инспиративних поља њене естетске

вредности. Његова поезија је естетски феномен метрички везаног стиха у дистихе, терцине и терцете, катрене, квинтине, секстине, римоване схематски разноврсним облицима римовне схеме, међу којима је парна рима, унакрсна, испрекидана, обгрљена и преплетена рима. Од утврђених песничких облика негује врло често сонет са маштовитим разноврсним схематским облицима риме.

Цитати у приказима уз опис појединих књига коришћени су искључиво ради афирмације аутора књиге и ради афирмације књижевног критичара, односно рецензента.

Ризично је писати о савременим писцима који су још у пуној стваралачкој снази. Скромни прикази у овој књизи немају сврху оцене књижевног стваралаштва Верољуба Вукашиновића. По нашем скромном, дистинктивном, мишљењу, поезија Верољуба Вукашиновића је по свом квалитету и несумњиво високој естетској вредности, значајан допринос уметничком квалитету оовремене српске поезије коју пишу млађи песници. Песник је тек на почетку свог песничког даровитог, и несумњиво талентованог песничког рада на књижевном усавршавању сопствене личности, а примером и личности других младих песника који су свој интерес и љубав према књижевности посветили поезији.

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Милован Гочманац (1941), завршио Учитељску школу у Крушевцу. Као ученик другог разреда Учитељске школе стекао звање наставника ваздухопловног моделарства у Савезном ваздухопловном центру у Вршцу. После завршене учитељске школе, ванредним студијама завршио Вишу педагошку школу, Филозофски факултет на групи историја књижевности народа СФРЈ са српскохрватским језиком, Специјализацију наставе матерњег језика и књижевности, Шестомесечни архивистички течај за високу спрему, похађао постдипломске студије. Докторирао на филолошким наукама 1985. године.

Саставе у прози и стиху пише од детињства, када је више пута награђиван. Публиковао збирке песама:

Вашромет (1964); *Јушро под брдом* (1989); *Увешру лишћа* (хаику, 1995); *Годишња доба* (хаику, 1998); *На шрју мира* (хаику, 1999); *Лица* (1999); *Мошиви* (1999); *Стиховање шрње* (2010); *Песмовање деције* (2013).

Књиге есеја и критика: *Ведри свет дешињсџа* у „Полишици за децу“ (1969); *Серџе Михајловић*:

Песме (критичко издање, 1973); *Велизар Штанковић: Песме* (критичко издање, 1975); *Оледи из књижевности за децу* (1977); *Михаило Живић: Прејород* (критичко издање, 1981); *Књижевности и*

децји узрасџи (1995); *Судбине и људи у делима Милосава Ђалића* (2000); *Милан Симић: Песме, есеји* (критичко издање, 2004); *Књижевни ствараоци Пожеје* (2004); *Књижевно дело интениозној ствараоца* (О књижевном делу др Милутина Пашића, 2012); *Одуховљени лирски сензибилистички* (О књижевном делу Верице Тадић, 2012); *Нагреализам Багдалиних писаца* (2012); *Емфатична есенцијалност надреализма* (О књижевном делу Србе Ђорђевића, 2013); *Мисаона изворишта природе и људи* (О књижевном делу Милијана Деспотовића, 2013); *Поејска игла Моравских шокова* (2013); *Племенишости поетичке елеичној симболизма* (О књижевном делу Недељка Терзића, 2014); *Анџолоџички избор песама Србе Ђорђевића – Метифорска сновидости рефлексивности* (2014); *Знаменисти национални лауреати* (О књижевном делу Љубише Ђидића, 2014).

ИНДЕКС ИМЕНА

Андрић, Радомир 102, 103, 196, 208

Аристотел 14

Аћимовић Ивков, Милета 46

Бандић, Душан 16, 17, 18

Башић, Весна 77

Богишић, Балтазар 29

Бодлер, Шарл 174

Велимировић, Николај 135

Винавер, Станислав 182, 183

Вујаклија, Милан 14

Вуковић, Владета 65

Даничић, Ђура 72

Дарвин, Чарлс Роберт 22

Деспотовић, Милијан 13, 178

Димитријевић, др Радмило 177

Дучић, Јован 18, 105, 107, 133, 135, 169, 177, 186

Ђидић, Љубиша 13, 117, 119, 171

Егерић, Мирослав 46, 78, 97

Екман, др Томас 107

Енгелс, Фридрих 23, 24

Жеромски, Стефан 110

Ивић, Павле 9

Илић, Војислав 169

Јакшић, Ђура 47, 99, 100, 127, 144
Јефимија 15, 28, 29, 50, 51, 64, 139, 141, 184, 224
Јованови Данилов, Драган 13
Јовановић, Јован Змај 18, 43, 89, 90, 91, 92, 142,
146, 147, 148, 151, 169, 198

Карацић, Вук Стефановић 29, 36, 37, 44, 72, 91, 93,
94, 107, 111, 128
Костић, Лаза 127

Лазаревић, Лаза К. 71, 88

Максимовић, Десанка 51, 53, 54, 55, 60, 67, 69, 85
Малиновски, Бронислав 16
Мамузић, др Илија 96
Маркс, Карл 23, 24
Милићевић, Милан Ђ. 104
Милошевић, др Бранислав 194
Мијушковић, Недељко 50, 127
Митровић, Милуника 13, 20, 194

Његош, Петар Петровић 218

Обрадовић, Доситеј 13, 211, 212

Павловић, Драгољуб 50
Павловић, Миодраг 11
Палавестра, Предраг 179
Панин, Миомир 13
Пантелић, Љиљана 13
Панчић, Јосиф 112
Перикле 55
Петковић, Владислав-Дис 186, 188

Петковић, Љубица 13
Петровић, Милош 78, 109, 129, 130, 163
Поповић, др Миодраг 127
Поповић, др Мирослав Д. 5, 7, 8
Протић Петронијевић, Јелена 13

Радовић, Душан 110, 111, 114
Радић, Душан 112
Радичевић, Бранко 14, 72, 127, 128
Радовић, др Миодраг 33, 77
Ракић, Милан 18, 169, 177, 178, 179, 180, 182, 184,
225
Ршумовић, Љубивоје 117, 196

Сава Немањић 28, 31, 142
Сафо 51
Секулић, Исидора 19, 77
Скерлић, Јован 177, 180
Соломон 171
Стефан Лазаревић 15, 50, 83

Тагоре, Рабиндранат 145, 171
Тадић, Верица 13, 73, 163

Хаџи Тодоровић, Драган 20, 21

Црњански, Милош 128, 162

Чајкановић, Веселин 30
Чолак, Тоде 50, 127

Шантић, Алекса 18, 155
Шијаковић, Миодраг Б. 63

НАПОМЕНА ИЗДАВАЧА

Уважавајући претходни научно књижевни рад др Милована Гочманца и његов велики труд у писању књижевних студија о два трстеничка књижевника, Милосава Ђалића и Верољуба Вукашиновића, Народна библиотека „Јефимија“ је прихватила објављивљање обе књиге, у мањем тиражу, за потребе књижевног проучавања. Рукопис објављујемо у интегралном облику. Издавач се при томе ограђује од неких идеолошких и политичких ставова аутора књиге.

САДРЖАЈ

- УВОД	5
- ПОЕЗИЈА ДОБРОТЕ И ЛЈУБАВИ (<i>Чезња за врхом</i> , 1993)	28
- МИТСКО ПОВЕСМО НАРОДНОГ - МОЛИТВЕНОГ БДЕЊА (<i>Повесмо</i> , 1995)	34
- ОБОЖЕНА ПЧЕЛИЊА МЕЛОДИЈА СВЕТОСТИ (<i>Како је шихо, Господе</i> , 2000)	47
- МОЛИТВЕНО ПРЕД ДВЕРИМА ПРЕДАКА (<i>Двери у лијама</i> , 2001)	78
- ИЗМЕЂУ РЕАЛНОСТИ И КАТАКОМБИ - ИСТОЧНИКА (<i>Ойросији јаће бело</i> , 2002)	98
- БУКВАР ПРИРОДЕ (<i>Шумски буквар</i> , 2003)	111
- МОЛИТВЕНА, ОБРЕДНА И ЦВЕТНА АНЂЕОСКА СВЕЛОСТ СВЕТОСИ (<i>Цвешна недеља</i> , 2004)	120
- СКЛАД ВЕРСИФИКАЦИЈСКОГ РИТМА И ОДУХОВЉЕЊА (<i>Светлосиј у брдима</i> , 2007)	133
- САВРЕМЕНИ ВРТЛАР НЕОРОМАНТИЗМА И МОДЕРНЕ (<i>Вртлар</i> , 2008)	170
- ЛИЦЕ И НАЛИЧЈЕ У МЕТОНИМИЈСКИМ ПЛЕТЕНИЦАМА (<i>Лице</i> , 2009)	197
- ОДУХОВЉЕЊЕ МАНАСТИРСКИХ - МОЛИТВЕНИХ МОТИВА (<i>Изнад облака</i> , 2012)	220
- ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ	234
- БЕЛЕШКА О АУТОРУ	247
- ИНДЕКС ИМЕНА	249
- НАПОМЕНА ИЗДАВАЧА	253

МИЛОВАН ГОЧМАНАЦ
**НЕОРОМАНТИЧАРСКИ
ВРТЛАР НОВЕ МОДЕРНЕ**
О КЊИЖЕВНОМ ДЕЛУ
ВЕРОЉУБА ВУКАШИНОВИЋА

Издавач
Народна библиотека „Јефимија“ Трстеник

Ликовни и технички уредник
Иван Величковић

Лектура и коректура
Ивана Илић

ISBN 978-86-83191-62-8

Штампа
Офсет прес Краљево

Тираж
50 примерака

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09 Вукашиновић В.

ГОЧМАНАЦ, Милован, 1941-
Неромантичарски вртлар нове модерне : о књижевном
делу Верољуба Вукашиновића /
Милован Гочманац. - Трстеник : Народна библиотека
"Јефимија", 2016 (Краљево : Офсет прес). - 253 стр. ; 21 cm

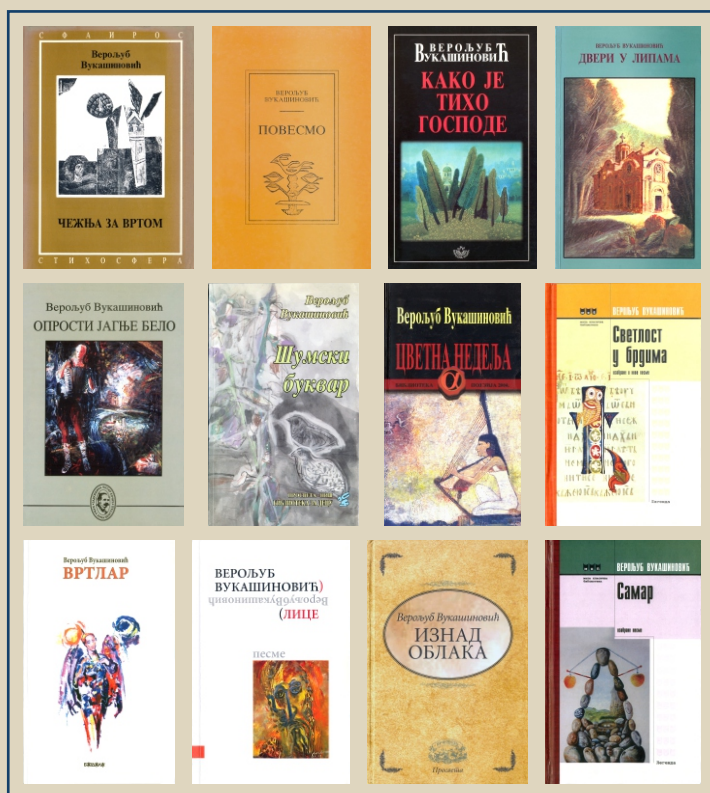
Тираж 50. - Белешка о аутору: стр. 247-248. - Напомена
издавача: стр. 253.

- Напомене и библиографске референце уз текст. -
Регистар.

ISBN 978-86-83191-62-8

а) Вукашиновић, Верољуб (1959-)
COBISS.SR-ID 222178828

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ЈЕФИМИЈА“ ТРСТЕНИК

ISBN 978-86-83191-62-8